

Atharvapravascittani

Julius von Negelein

Journal of the American Oriental Society, Vol. 33 (1913), 71-120.

Stable URL:

<http://links.jstor.org/sici?sici=0003-0279%281913%2933%3C71%3AA%3E2.0.CO%3B2-4>

Journal of the American Oriental Society is currently published by American Oriental Society.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of JSTOR's Terms and Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/about/terms.html>. JSTOR's Terms and Conditions of Use provides, in part, that unless you have obtained prior permission, you may not download an entire issue of a journal or multiple copies of articles, and you may use content in the JSTOR archive only for your personal, non-commercial use.

Please contact the publisher regarding any further use of this work. Publisher contact information may be obtained at <http://www.jstor.org/journals/aos.html>.

Each copy of any part of a JSTOR transmission must contain the same copyright notice that appears on the screen or printed page of such transmission.

JSTOR is an independent not-for-profit organization dedicated to creating and preserving a digital archive of scholarly journals. For more information regarding JSTOR, please contact jstor-info@umich.edu.

Atharvaprāyaścittāni. Text mit Anmerkungen von Prof.
JULIUS VON NEGELEIN, University of Königsberg,
Germany.

Om namo 'tharvavedāya¹ || athā 'to yājñe karmaṇi prāya-
ścittāni vyākhyāsyāmo vidhy-aparādhe² | sarvatra³ punaḥ kā-
ryam⁴ kṛtvo 'ttarataḥ prāyaścittam prāyaścittam vā kṛtvo 'ttara-
taḥ samādhānam⁵ | yat pūrvam prāyaścittam karoti grhāḥ paśu-
bhir evai 'nam samardhayati | yad uttarataḥ svargenai⁶ 'vai 'nam⁶
tal lokena samardhayati⁶ | katham⁷ agniḥ ādhāyā 'nvāhārya

¹ B om namo brahmavedāya C om namo gaṇeśāya || atharvavedāya
namah || ² A "yarādhe; dafür setzt K. Ś. 25. 1. 1 folg.: karmopapāte
und fügt hinzu: sa ca catuḥprakāro bhavati akaraṇam nyūnakaraṇam
atiriktakaraṇam ayathākaraṇam ce 'ti; Āsv. Prāy. 1b: ... śrautaprāyaściti-
ttāni ... vihitā-karaṇe anyathā-karaṇe ca bhavanti | Śrautaprāyaścitta-
candrikā 1. 1: śrauta-karmasu bhrama-pramādaḥ anyathā akaraṇasya 'nyathā-
karaṇasya vā sambhāvitatvena karmaṇām asāṃgatvā "pattisāṃkayā lokānām
apavṛtter āsakyā 'nuṣṭhāna-lakṣaṇam apramāṇyam prasajyeta | ato 'karaṇā-
'nyathākaraṇa-doṣa-duṣṭāny api karmaṇi kṛta-prāyaścittāni sāṃgāni bha-
vamti 'ti karma-nirvāhaṇāni prāyaścittāny ucyante | yathā "hur ācārya-
pādāḥ | prāyo vināśa-paryāyāḥ | sa cā 'py akaraṇād bhavet | anyathā-
karaṇād vā [pi] tat-samdhā "cittiko 'cyate | tāni dvividhāni mamtrāmnātāni
ganāmnātāni ca | mamtra-liṅgenā "mnātāni mamtrā-"mnātāni | ābhi[r]
gīrbhir ity ādīni gaṇenā "mnātāni mīmāḍādi-gaṇādīni | *prāyaścitta-homa-
kālas* trayāḥ | pradhāna-sauviṣṭakṛt-samīṣṭa-yajuṣāṃ prāg ity evam-ādayāḥ |
iṣṭi-rūpāni prāyaścittāni upakrānte-'ṣṭau samāptāyām bhavanti |. Zwei
Arten der Sühne: s. Anm. 6. ³ B sarva ⁴ B kāryam kṛtvo 'ttarataḥ
samādhānam ⁵ C svagnam ⁶ Nach K. Ś. 25. 1. 1 sollen
rituelle Verfehlung und Sühne gleichzeitig erfolgen; vgl. Agn. Prāy.
1b: vidhy-aparādhe prāyaścittih | vihitasya 'karaṇe anyathā-karaṇe prā-
yaścittih karttavayā 'parādhe sati tad-arthatayā vihitam asti cet tad eva
karttavayam | tan nā 'sti ced vyāhrtihomah karttavayāḥ | kālas tu prāyaści-
ttānām nimittā-'nantaram | rṣṭā-'bhāve pratinidhiḥ; dāzu Comm.: mukhya-
syā 'bhāve pratinidhir upādātavya eva | pratinidhiḥ sadṛśāḥ | ājya-payasoh
parasparam pratinidhitvam | yathāha kauṇḍīnyāḥ | ... tādṛśa-yathokta-
vastv-alābhe tu grāhyam (|) tad-anukāri yad yavā-'bhāve tu godhūmā (!)
vrihy-abbāve tuśāle tu sāvelaya iti manuḥ (corrupt!). ⁷ Vgl. Ait.
Brāhm. 7. 12. 4.

śraṇaṇam⁸ āharet | katham iti | prāṇā⁹ vā⁹ ete⁹ yajamānasyā
 'dhyātmaṃ nidhiyante yad agnayas | teṣu huteṣu dakṣiṇāgnāv¹⁰
 ājyāhutim¹⁰ juhuyād agnaye 'nnādāyā 'nnapataye svāhe 'ti | ka-
 tham agniṃ ādhāya pravasaṭi¹¹ | yathai 'nān¹² na virodhayed¹³
 api ha¹⁴ śāsavad¹⁴ brāhmaṇanigamo bhavati | prāṇān vā eṣo
 'nucarān¹⁵ kṛtvā carati yo 'gniṃ ādhāya pravasaṭi¹⁶ 'ti | katham
 agniṃ ādhāya pravatsyan¹⁷ prośya vo 'patiṣṭheta¹⁷ | tūṣṇim eve
 'ty āhuḥ | tūṣṇim vai¹⁸ śreyāṃsam¹⁹ ākāṃkṣanti¹⁹ | yadi manasi
 kurvitā²⁰ 'bhayaṃ vo²¹ 'bhayaṃ²¹ me 'stv ity abhayaṃ
 hai 'vā 'sya bhavaty evaṃ upatiṣṭhamānasya || ekavacanam
 ekāgnau²² | purā chāyānām²³ sambhedād²⁴ gārhapatyād āhava-
 niyam²⁵ abhyuddharen²⁵ | mṛtyuṃ vai pāpmānaṃ chāyāṃ
 tarati²⁶ | sampraiṣam kṛtvo²⁷ 'ddharā 'havanīyam itī | sam-
 praiṣavarjaṃ ekā'gnau || 1 || vācā tvā hotrā prāṇenā²⁸ 'dhar-
 yuṇā²⁹ cakṣuṣo 'dgātrā³⁰ manasā brahmaṇā śrotreṇā 'gnī-
 dhreṇai³¹ 'tais tvā pañcabhir rtvigbhir daivyair abhyuddha-
 rāmy³² | uddhriyamāṇa uddhara pāpmano mā yad avidvān yac
 ca vidvāṃś cakārā³³ | 'hnā yad enaḥ kṛtam asti pāpaṃ sarva-
 smād³⁴ enasa uddhṛto³⁴ muñca tasmād iti sāyam | rātryā yad
 enaḥ kṛtam asti pāpaṃ³⁵ iti prātar | amṛtā-'hutim amṛtāyāṃ ju-
 homy agniṃ pṛthivyā adityā upasthe | tayā 'nantam lokam ahaṃ
 jayāmi prajāpatir yaṃ prathamam jigāyā | 'gnir³⁶ jyotir jyotir

⁸ B śraṇaṇam ⁹ A prāṇapṛte ¹⁰ B 'pāgnādyaḥ āhutim ¹¹ Ait. Brahm. I. c. 8. ¹² A yathai 'nām B yathai 'nān ¹³ BC navarohayed
¹⁴ A hayaśa B ha śāsva C ha śāsvat ¹⁵ A navarānū B nucaran ¹⁶ B prasavati; — es ist zu unterscheiden zwischen der mindestens über eine Nacht sich hinausziehenden, vorübergehenden Ortsveränderung (Āp. 6. 24. 1) und der dauernden Übersiedelung (Āp. 6. 28. 1). ¹⁷ AB pravatsyan prośyaṃś co 'patiṣṭheta BC ... co 'bhayaṃ haivāsyupatiṣṭheta (D 'tiṣṭhet). Vielleicht: pravatsyan prośivāṃś co 'patiṣṭhetā 'bhaye hai 'vā syām iti ¹⁸ A cai 'va ¹⁹ A śreyāsam ākāṃkṣanti B śreyāsa kāmāṃkṣanti C śreyāsam ākāṃkṣanti ²⁰ C kurvito ²¹ fehlt bei B ²² Dieser, wie mir scheint, ohnehin anfechtbare Passus ist bei C verderbt. ²³ B chāyānām ²⁴ A sambhedanād; vgl. die Zeitbestimmung Āp. 6. 1. 2: adbhivṛkṣasūrya āviṣṭurye vā ... ²⁵ D 'yam iti bhyuddharen ²⁶ In den Mss. verderbt. Verbessert nach Ait. Brāhm. 7. 12. 3. ²⁷ B kṛtvā ²⁸ B māṇonā ²⁹ A dvaryuṇa ³⁰ B 'dgātra ³¹ BCD 'gnīdhriyēnai; vergl. Āp. 6. 1. 6ff. ³² B 'rābhy ³³ Āp. 6. 1. 7. Dieser Passus ist bei B verderbt: | uddharāmy uddhriyamāṇa uddharaṇa pāpmano mā yad vidvān yac ca vidvāṃś cakārā | C wie A, nur: pāpmāno ³⁴ A sarvasmāt pāpmāno dhrto BD sarvasmād enasa uddhṛto C sarvasmād enasamuddhṛto D sarvasmād uddhṛto ³⁵ B pāpasarvaṃ ³⁶ Āp. 6. 1. 8.

agnir iti sāyam | sūryo jyotiḥ jyotiḥ sūrya³⁷ iti prātar |
 hiranyam antar dhārayed | ārṣeyas tat paśyann āhavanīyam
 abhyuddhared | atha³⁸ yasyā "havanīyam abhyuddhṛtam ādityo
 'bhyastam iyāt kā tatra prāyaścittir³⁹ | darbheṇa hiranyam
 baddhvā paścād dhārayed | ārṣeyas⁴⁰ tat paśyann agnim⁴¹
 āhavanīyam abhyuddhared | atha yasyā "havanīyam abhyuddhṛ-
 tam ādityo 'bhyudiyāt kā tatra prāyaścittir | darbheṇa rajatam
 baddhvā purastād dhārayed⁴² ārṣeyas tat paśyann āhavanīyam
 abhyuddharet | atha yasya sāyam ahutam agnihotram prātar
 ādityo 'bhyudiyāt kā tatra prāyaścittir | maitraḥ puroḍāśaś
 carur vā | nityāḥ purastāddhomāḥ samsthitahomeṣu mitraḥ
 prthivyā adhyakṣa⁴³ iti madhyata opya samsrāvabhāgaiḥ
 samsthāpayed | atha yasya prātar akṛtam agnihotram sāyam
 ādityo 'bhyastamiyāt kā tatra prāyaścittir | vāruṇaḥ puroḍāśo
 nityāḥ⁴⁴ purastāddhomāḥ⁴⁵ | samsthitahomeṣu yat kiṃ ce'dam
 varuṇe | 'ti⁴⁶ madhyata opya samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed |
 atha yasya prātar ahutam agnihotram ādityo 'bhyudiyāt kā
 tatra prāyaścittir | maitraḥ puroḍāśo nityāḥ purastāddhomāḥ |
 samsthitahomeṣu⁴⁷ mitraḥ prthivyā adhyakṣa iti madhyata opya
 samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | āhuti⁴⁸ vai 'tabhyām rgbhīyām
 juhuyāt || 2 ||

atha yo 'gnihotreṇo 'deti⁴⁹ svargam vā eṣa lokam yajamānam
 abhivahati | nā⁵⁰ 'hutvā "varteta | sa yady āvarteta svargād
 evai 'nam tal lokād āvarteta | 'tha yasyā 'gnihotram hūyamā-

³⁷ Ap. 6. 10. 8. ³⁸ B ātha ³⁹ C fügt iti ein. ⁴⁰ K. Ś. 25. 3. 17.
⁴¹ agnim fehlt bei D ⁴² K. Ś. 25. 3. 20 bestimmt, daß in analoger Weise
 in östlicher Richtung ein Silberstück aufgehängt werden soll.
⁴³ vgl. Kauś. S. 6. 9. ⁴⁴ C ni ⁴⁵ C 'ddhomām D 'ma ⁴⁶ AV.
 6. 51. 3. ⁴⁷ B 'samsthita' ⁴⁸ A āhutiḥ C āhutiḥ ⁴⁹ udeti dem
 Sinn nach gleich: prāṇ udeti; der Adhvaryu wendet sich, nachdem er
 die zum Agnihotra-Opfer erforderliche Milch auf dem Gārkhatya-Feuer
 zum Kochen gebracht hat, in östlicher Richtung zum Ahavanīya.
 Vergießt er dabei die Opferspeise teilweise oder ganz, so darf er nicht
 etwa rückwärts (nach Westen zu) umkehren, denn das hieße: den Opfer-
 herrn von der Himmelswelt wegwenden, den er durch seinen Gang nach
 Osten dieser entgegenführt; s. Ait. Brāhm. 7. 5 und Komm. dazu; daselbst
 eine kleine Differenz im Ritual gegenüber dem unseres Textes; vgl. Agn.
 Prāy. 7 b: punar-unnayane 'yaṃ viśeṣaḥ | prācīna-haraṇe yāvati gate
 skannam bhavati tāvaty evā 'dhvany upaviśya sthālīm anyena prāci[m]
 nītvā tatraivo 'paviśa unnayet | na svayam erug vā pratyag gachet | sthā-
 lyām api yadā nā 'sti tadā tatraivā "jyaṃ grhītvā (!) unniya tena
 homaḥ | ⁵⁰ D mā

nam skandet kâ tatra prâyaścittir | aparenâ "havanīyam dakṣi-
 nam jānva ācyo 'paviśati | yat srucy atīṣiṣṭam syāt taj juhuyād |
 atha yatrai 'vā 'vaskannam bhavati tam deśam abhivimṛjya
 vimṛgvarīm prthivīm āvadāmi⁵¹ 'ti prānmukho(!) 'paviśyā⁵²
 'gnir bhūmyām⁵³ iti tisrbhir⁵⁴ ālabhya 'bhīmamtrayeta | 'tha
 cet sarvam eva skannam syād yac carusthālyām atīṣiṣṭam
 syāt taj juhuyād⁵⁵ | athā "havanīya ājya-"hutīm juhuyād | yan
 me skannam⁵⁶ ity etayarcā | yan me skannam manaso 'jāta-
 vedo yad vā 'skandad dhaviṣo yatra-yatra utpruṣo vipruṣaḥ
 samjuhomī satyāḥ santu yajamānasya kāmāḥ svāhe 'ty | atha
 yasyā 'gnihoṭre 'medhyam āpadyeta kâ tatra prâyaścittir | apa-
 renâ "havanīyam uṣnam iva bhasma nirūhya tatra tām āhutīm
 juhuyāt | tad dhutam cā 'hutam⁵⁷ ca bhavati⁵⁸ | yac carusthā-
 lyām atīṣiṣṭam syāt taj⁵⁹ juhuyād⁶⁰ | atha cec carusthālyām
 evā 'medhyam āpadyeta kâ tatra prâyaścittis | tat tathai 'va
 hutvā 'thā 'nyām āhūya dohayitvā śrapayitvā tad asmai tatrai
 'vā "sīnāyā⁶¹ 'nvāhareyur | (atha ūrdhvam prasiddham agni-
 hoṭram) | atha yasyā "havanīya-gārhapatyāv amtareṇa yāno vā
 ratho⁶² vā nivarteta śvā vā 'nyo vā 'bhīdhāvet kâ tatra prâ-
 yaścittir⁶³ |

⁵¹ AV. 12. 1. 29. ⁵² cf. K. Ś. 25. 2. 11. ⁵³ AV. 12. 1. 19. ⁵⁴ Mit
 tisrbhir bricht C ab. Die Lücke reicht bis zu den Worten: tvayā ('gne
 prṣṭham) des Citats MS. 2. 13. 22c.

⁵⁵ Vgl. K. Ś. 25. 2. 5—11,
 wo zugleich des Zerbrechens der sruc gedacht wird; s. auch unten I. 5.
 Vgl. Ait. Brāhm. 7. 5. ⁵⁶ Kauś. 6. 1; Vait. 16. 17. ⁵⁷ Comm.

zu Ait. Brāhm. erklärt: tad etad bhasmana uṣnatvād dhutam api bha-
 vati | agni-rāhityād ahutam api bhavati | ⁵⁸ Nach K. Ś. 25. 5. 10 soll

man alles, was durch Haare, Würmer, Kot, Berührung von Unreinem,
 Beschnupern u. s. w. besudelt ist, in Wasser oder heiße Asche werfen;
 cf. unten 2. 6; 3. 7; 4. 1; 4. 3. ⁵⁹ BC tatra ⁶⁰ cf. Ait. Brāhm. 7. 5.

⁶¹ A sīnāyām ⁶² K. Ś. 25. 4. 19. ⁶³ cf. unten Text und Parallelen
 von 5. 2; ferner Anm. 143; — Nach K. Ś. 25. 4. 17 f. soll man im all-

gemeinen bei störendem Eindringen zwischen zwei Feuern u. s. w. von
 einer Sühne absehen, wenn es sich um das Agnihotra-Opfer handelt; da-
 gegen wird, wenn ein Hund, ein Wildschaf und ein Wildschwein (so
 geg. Comm.) in den geweihten Raum eindringt, ein Wasserstrahl vor-
 geschrieben, der vom Gārhapatya- zum Ahavanīya-Feuer führt; cf. unten
 Anm. 143. Vgl. Āśv. Prāy. 13 b f.: nirupte haviṣi samīṣṭa-yajusaḥ pūr-
 vaṃ manuṣyādir yadi vihāram atikramet | tadā yena pathā vyavāyo jātas
 tena pathā gau[r] netavyā | tato, gārhapatyād āhavanīya-paryantaṃ bha-
 sma-lekhām udaka-dhārām ca samtanuyāt | tantum tanvann (RV. 10. 53. 6)
 iti mantrēṇa pratyekam mantrāvr̥tīḥ || tata āhavanīyam anugamayitvā
 punaḥ praṇīya yad agne pūrvaṃ vājavatyā (Āśv. 3. 10. 16) tvam agne
 saprathā asī 'ti (Āśv. 3. 10. 16) co 'patiṣṭheta | tatas tad eva tamtram upajīvyā

mantravanti ca kāryāni sarvāṇy adhyayanam ca yat |
nā'ntarāgamanam teṣāṃ sādhu vichedanād bhayam ||

iti gārhapatyād adhy āhavanīya udatantum⁶⁴ niṣiñcan⁶⁵
iyāt⁶⁶ || tantum tanvan rajaso bhānum anv ihi⁶⁷ jyotiṣmataḥ
patho rakṣa dhiyā kṛtān || anulbanam vayata joguvām apo ||
manur bhava janayā daiṇyam janam || tamnvams tantur upa se-
dur agne tvam⁶⁸ pathā rajasi devayānah⁶⁹ | tvayā 'gne prṣṭham⁷⁰

sūrpādānādi-pāthikṛtiḥ kāryā || samīṣṭa-yajusa ūrdhvaṃ cet tadaiva gavā-
'tikramā-'dy-upasthānāntam kṛtvā karma samāpya tesv evā 'gnoiṣ anvādhā-
nā-'di-pāthikṛti kāryā || agnīnā vyavāye tu pāthikṛty eva || aṣṭākapaḥ
vetthā hi vedho . . . sukrato (Āśv. 3. 10. 12) || ā devānām api kalpayati 'ti
(ibid.) anadṛvān dakṣiṇā || tato viṣṇu-smaraṇam || karma-madhyād anyatra
puruṣādīnā vyavāye manasvatyā caturgrhīta-homaḥ || baudhāyana-mate[h]
karma-madhye dvipadānām catuṣpadānām mārjārā-'dinām agnimadhye
gamane rtvig-agnimadhye gamane vā 'dhvanyur nimittā-'namtaram aiṣṭi-
kājyā-siddhau ājyam saṃskṛtya sruk-sruvaṃ saṃmrjya tat-siddhau tenaivā
'jyabhāgādy-anamtaram yathāsaṃbhavaṃ juhvām sakṛd grhitvā 'havanīye
juhoti || yan ma ātmāno (Āp. 9. 12. 11) 'ni svāhā || agnaya i° || punar agniś
cakṣur adāt (ibid.) 'kṣyoḥ svāhā || agnīm i° || bhūḥ svāhā || agnaya i° || bhuva
svāhā || yām ava i° || suvaḥ svāhā || sūryāye 'dam || bhūr bhuvaḥ suvaḥ sva-
hā || prajāpataya i° || om svāhā || brahmaṇe i° || imaṃ me varuṇa (RV. 1.
25. 19; Āśv. 2. 17. 15) tat[t]vā yāmi (Āśv. 7. 4. 3) tvan no agne (RV. 4.
1. 4) iti tisraḥ || tamtum tanvan . . . janam (RV. 10. 53. 6) svāhā || agnaye
tantumata i° || udbudhyasvā 'gne . . . tamtum etaṃ (V. S. 18. 61) svāhā ||
agnaye tamtumata iṣṭiḥ trayastrimśat tamtavo dadhāmi (Āśv. 3. 14. 10)
svāhā gharṇo devām apyetu svāhā || agnaye tantumata iṣṭiḥ || anv agnir
uṣasām . . . ātatāna (T. S. 4. 1. 2. 3) svāhā || agna[ye] jātavedasa idaṃ namaḥ ||
mano jyo° || bhūr agnaye ca prthivyaḥ ca mahate ca svāhā || agnaye prthi-
vyai mahate i° || bhuvo vāyave cā 'ntarikṣāya ca mahate ca svāhā || vāyave
'ntarikṣāya mahate iṣṭiḥ || suvar ādityāya ca dive ca mahate svāhā || ādi-
tyāya dive mahata i° || bhūr bhuvaḥ suvaḥ caṃdramase ca nakṣatrebhyas
ca digbhyas ca svāhā || caṃdramase nakṣatrebhyo digbhyo mahate i° || sapta
te agne samidhaḥ gṛtēna (V. S. 17. 79) svāhā || agnaye vata i° || prajā-
pate 'rayiṇām svāhā || prajāpataya i° || tato viṣṇusmaraṇam || antarāgama-
nādikāni cin nimittāny apanyupasy āha bhagavān baudhāyanaḥ || miṃdā-
huti ca hotave vyābrtyaḥ praṇavādhikāḥ || vāruṇyas tamtumatyaś cā
'nvagniś ca manasvati || mahāvyaḥrtayaḥ sapta prajāpatyaṃ tathaiva ca ||
prasandhānāya yajñasyai 'te maṃtrāḥ prakīrtitāḥ || sapte 'ti sapta te agne
iti maṃtroktiḥ || ayaṃ miṃdādi-gaṇaḥ ||

⁶⁴ Neben dem Wasserstrahl ist Asche möglich: s. unten Anm. 143 und
vgl. Āśv. Prāy. 2: gārhapatyād āhavanīya-paryantam bhasma-lekhām
udaka-dhārām ca samtanuyāt | ⁶⁵ AB niṣiñcamn D niṣiñcimt ⁶⁶ Der
Śloka hat zweifellos als Interpolation einen Mantra verdrängt; cf. Āp.
9. 8. 5; Āśv. 3. 10. 15. ⁶⁷ RV. 10. 53. 6; cf. K. Ś. 25. 4. 19. ⁶⁸ M. S.
2. 13. 22; Āp. 9. 8. 6. ⁶⁹ A ebenso, jedoch corrumpt und . . . 'jati
devayānah; dieser Passus fehlt bei BC. ⁷⁰ D prṣṭhe

vayam āruhemādā devaiḥ sadhamādāmadema || svāhe 'ti
sarvatrai 'tat prāyaścittam antarāgamane smṛtam⁶⁶ ||

yajñasya saṃtātir asi yajñasya tvā saṃtatyā saṃtanomi |
vasūnām rudrānām ādityānām marutām ṛṣiṇām bhṛgūnām
amgirasām atharvaṇām brahmaṇaḥ saṃtātir asi brahmaṇas
tvā saṃtatyā saṃtanomi⁷¹ | yan me chidraṃ manaso yac ca vā-
caḥ sarasvatī manyumantaṃ jagāma viśvais tad devaiḥ saha
sarpvidānaḥ saṃdadbhātu bṛhaspatih || 3 || mā na āpo medhām
mā brahma pramathistana | śuṣyadā yūyam syandadhvam upa-
hūto 'haṃ sumedhā varcasvī | mā no medhām mā no dīkṣām
mā no himsiṣtaṃ yat tapaḥ śivā naḥ saṃsvanta āyuse śivā bha-
vantu mātaraḥ⁷² | namas te pathyā revati⁷³ svasti mā parā-
yanaḥ⁷⁴ | svasti mā punarāyanaḥ⁷⁵ | mā na āpo medhām⁷⁶ |
punar maitv indriyam⁷⁷ iti ca || 4 || atha yasyā "havanīyo⁷⁸ 'gnir⁷⁸
jāgryād gārhapatyā upaśāmyet kā tatra prāyaścittir⁷⁹ | yat

⁷¹ Nach B. s. Conc. nicht zu belegen. ⁷² Soweit A.V. 19. 40. 1 ff. Das Folgende ist korrupt. ⁷³ Vielleicht ist an RV. 5. 51. 14 b gedacht.

⁷⁴ B parāyanaḥ ⁷⁵ A svastimāpunarāyanaḥ; gemeint ist vielleicht svasti mā saṃpāraya s. Conc. — B svasti mā punarāyanaḥ. Die Mes. lassen mā weg.

⁷⁶ A.V. 19. 40. 2; D wiederholt: mā no medhām (B vedhām) ⁷⁷ A.V. 7. 67. 1.

⁷⁸ cf. in dem parallelen Passus des Ait. Brāhm. 7. 4: 'niye hā 'gnir ⁷⁹ K. Ś.

25. 3. 5; Agn. Prāy. 11 a: āhavanīye ced dhriyamāṇe gārhapatyō 'nugacchet svebhya eva (pra[?]va) kṣāmebhya mamthēyur anugamaye tv itaram kṣāmā-bhāve bhasmanā 'raṇi saṃsprīya mamthayet | vidyamāna āhavanīye gārhapatyō yady anugacchet tadā (!) anugataṃ gārhapatyam utpādayiṣyāmi 'ti saṃkalpya bhasmanā 'raṇi lepayitvā tato mamthayet | ito jajñe prathamam prajānann (VS. 13. 34) iti pratiprayatnaṃ mamtrāvṛttiḥ ; vgl. Āśv. Prāy. 5b: āhavanīye dhriyamāṇe gārhapatyō 'nugacchet tadā tadiyo- 'lmukebhya mamthayeyuh | āhavanīyam anugamayet || ulmu[kā]-bhāve bhasmanā 'raṇi saṃsprīya (!) ito jajñe prathamam prajānann (Āśv. S. 3. 12. 22) iti mamthayeyuh | nā 'nyatra mamtraḥ | tato gārhapatyād āhavanīyam praṇīya agne samrād iṣe dadha (Āśv. Ś. 3. 12. 23) ity upati-ṣṭheta || tataḥ prākṛtaṃ karma samāpya tapasvatīṣṭim kuryāt | athavā "havanīyād eva (!) āhavanīyam praṇīya dakṣiṇāgneś ca "haraṇaṃ kṛtvā prākṛtaṃ tapasvatī[ī]ṣṭih || athavā sababbasmanam āhavanīyam dakṣiṇato vihāraṃ gatvā gārhapatyā- 'yatane nidhāya tataḥ prāncam āhavanīyam uddharet || homaṃ samāpya tapasvatīṣṭih | tasyāṃ pradhāna-devatā agnis tapasvān janadvān yāvakavān | āyāhi tapasā janeṣv agne dadat (Āśv. 3. 12. 27) || cf. Āśv. Prāy. 10 a: āhavanīye dhriyamāṇe anvāhita-gārhapatyā-nāśe dakṣiṇena vihāraṃ sarvaṃ āhavanīyam gārhapatyāyatane (!) āniya āhavanīyam praṇīya pūrvavat prāyaścittam hutvā gārhapatyasya paścād upa-tyaya mamagne varca (RV. 10. 128. 1) ity ādinā trīṇi kṣāṣṭhāny ādhāya vyābr-tyupasthānam kṛtvā "havanīye 'nvādhāno- 'pasthāne kuryāt | cf. Agn. Prāy. 12 a: yadi gārhapatyō 'nugacched anvāhitam gārhapatyam anugatam utpādayiṣyāmi 'ti saṃkalpya gārhapatyā- 'nugata-bhasmanā pradhānā- 'raṇi

prāñcam udvartayati tenā "yatana[c] cyavate⁷⁹ yat pratya-
ñcam asuravad yajñam tanoti | yad anugamayati "śvarā vai
'nam tat prāṇa⁸⁰ hāsyur⁸⁰ iti⁸¹ vā⁸¹ | 'tha nu katham⁸² iti |
sabhasmakam āhavanīyam⁸³ dakṣiṇena⁸⁴ dakṣiṇāgnim parihṛtya
gārhapatyasyā "yatane pratiṣṭhāpya tata āhavanīyam⁸⁴ pra-
ṇayed⁸⁵ | bhadrād abhi śreyah prehi⁸⁶ 'ty etayarcā gārha-
patya⁸⁷ ājyam⁸⁷ vilāyo 'tpūya caturgrhitam grhitvā "havanīya-
gārhapatyāv antareṇa vyavetya juhuyād | ayam no agnir
adhyakṣa iti dvābhyām⁸⁸ etena u vā asya samtvaramāṇasyā
"havanīya-gārhapatyau janitā vāyam mā loko 'nusamtanutām
ity | etena ha vā asya samtvaramāṇasyā "havanīyagārhapatya-
yau pāpmānam apabataḥ | so 'pahatapāpmā jyotir bhūtvā
devān⁸⁹ apy eti⁹¹ 'ti | athā "havanīya ājyāhutim juhu-
yād asapatnam purastād⁹² ity etayarcā | 'tha yasyā 'gni-
hotram śrāpyamānam viṣyandet⁹³ tad adbhīr upaninayet⁹⁴ |
tad anumantrayate | prthivīm turīyam⁹⁵ ity etābhiḥ | prthivīm
turīyam⁹⁵ manuṣyān⁹⁶ yajño 'gāt | tato mā draviṇam āṣṭa⁹⁷ |
amtarikṣe turīyam⁹⁵ | divi turīyam⁹⁵ | (apsu⁹⁸ turīyam |
apsv⁹⁹ ity⁹⁹ āha⁹⁹ bhūtāni tāni | devān yajño 'gāt¹⁰⁰ | tato
mā draviṇam āṣṭa¹⁰¹) trātāram indram | yāyor ojase | 'ti¹⁰²
cai "tā viṣṇu-varuna-devatyā rco japati¹⁰³ | yad vai yajñasya
viriṣṭam tad vaiṣṇavam | yad guṣpitaṁ¹⁰⁴ tad vāruṇam¹⁰⁵ |
yajñasya vā¹⁰⁶ rddhir¹⁰⁶ | bhūyīṣṭhām rddhim āpnoti yatrai 'tā
viṣṇu-varuna-devatyā rco japaty¹⁰⁷ | athā 'dbhutesv etā eva

samspṛśya mathitvā "yatane nidhā[ya] bhūr iti upasthānādi vrato-pāsa-
niya-yajur-japāntam samānam |

⁷⁹ A cyavante ⁸⁰ vielleicht prāṇa jahyur gemeint; Opt. des s-Aorist.
⁸¹ D iti dve ⁸² B vā 'tha m ⁸³ D 'ya ⁸⁴ B läßt diese und die
inzwischenliegenden Worte aus. ⁸⁵ cf. Gop. Brāhm. 1. 3. 13. ⁸⁶ AV.

7. 8. 1. ⁸⁷ ABCD lesen: gārhapatyā-jyam ⁸⁸ Kauś. S. 89. 13. Hier lesen
ABCD: AD etena ha vā asya samtvaramāṇasyā "havanīyagārhapatyau
B ebenso, nur samtvaramāṇasyā C etena vahavā — — — caramāṇasyā "

⁸⁹ Hier schieben BC von neuem ein: B janitā (C: janisā) vāyam mā loko
nusamtanutām ity etena ha vā asya samtvaramāṇasyā "havanīyagārhapatyau
(C: tyo) ⁹⁰ BCD devānām ⁹¹ ACD etv B emtv ⁹² AV. 19. 16. 1.

⁹³ cf. Ait. Brāhm. 7. 5. 2: yasyā 'gnihotram adhiṣṭam skandati vā viṣya-
ndate vā ...; cf. unten Anm. zu 4. 3. ⁹⁴ vgl. oben Anm. 55.

⁹⁵ cf. Conc. *vim tṛti* ⁹⁶ BD devān ⁹⁷ ACD āriṣṭam
B āriṣṭam ⁹⁸ Daß hier eine Interpolation beginnt, ist logisch
selbstverständlich, textkritisch aber interessant; dieselbe fehlt bei D.

⁹⁹ A śvinyāha B śvityāha ¹⁰⁰ AC amgāt B gāt ¹⁰¹ ABC āriṣṭam
¹⁰² AV. 7. 25. 1. ¹⁰³ BCD statt dessen: yatrai 'tā viṣṇu(r)varuṇa-

devatyā rco japanti ¹⁰⁴ A duṣitam C uṣitam ¹⁰⁵ C varuṇam
¹⁰⁶ B vatyā rddhi ¹⁰⁷ BD japamty

tisro japet | tisro japet || 5 || iti¹⁰⁸ yajñaprāyaścittasūtre
prathamo 'dhyāyah samāptah¹⁰⁸ |

atha yasya puroḍaṣe 'medhyam āpadyeta kā tatra prāya-
ścittir | ājyenā 'bhighāryā 'psv antar¹⁰⁹ iti sakṛd evā 'psu
hutvā 'thā "havanīya ājyā-"hutī juhuyād asapatnam pura-
stād¹¹⁰ ity etābhyām rgbhyām | atha yasya puroḍaṣaḥ kṣāmo
bhavati kā tatra prāyaścittiḥ | so 'gnaye kṣānavate 'ṣṭākapa-
lām puroḍaṣam nirvāpen¹¹¹ | nityāḥ purastāddhomāḥ | samsthi-
tahomeṣu prānājitam sahamānam¹¹² iti madhyata opya tathā
samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | athā "havanīye tābhyām
rgbhyām | atha yasyā 'gnihotram trītiye nityahoma-kāle¹¹³ vi-
chidyeta kā tatra prāyaścittiḥ | so 'gnaye tantumate 'ṣṭāka-
pālām puroḍaṣam nirvāpen¹¹⁴ | nityāḥ purastāddhomāḥ | sam-
sthitahomeṣu tvam agne saprathā asi juṣṭo hotā varenyah |
tvayā yajñam vitanvata¹¹⁵ iti madhyata opya samsrāvabhāgaiḥ
samsthāpayed | asapatnam purastād¹¹⁶ ity etābhyām rg-
bhyām | atha yasya¹¹⁶ sāmñāyām¹¹⁷ vyāpadyeta kā tatra prā-
yaścittiḥ | prātardoham¹¹⁸ dvaidham kṛtvā tena yajetā¹¹⁹ |
'tha āhavanīya ājyā-"hutim juhuyāt trātāram indram¹²⁰ ity
etayarcā | prātardoham ced apahareyuh sāyamdoham dvai-
dham kṛtvā tena yajetā | 'thā "havanīya ājyā-"hutim juhuyāt
trātāram indram¹²⁰ ity etayarcā | 'tha cet sarvam eva sā-
nnāyām¹²¹ vyāpadyeta kā tatra prāyaścittir | aindram puro-
ḍaṣam mähendram vā sāmñāyasyā¹²² "yatane pratiṣṭhāpya
tena yajetā | 'thā "havanīya¹²³ ājyā-"hutim juhuyāt trātāram
indram¹²⁰ ity etayarcā | 'tha yasya havimṣi vyāpadyeran kā
tatra prāyaścittir | ājyasyai 'tāni nirūpya¹²⁴ tena yajetā | 'thā
"havanīya ājyā-"hutim juhuyāt trātāram indram¹²⁰ ity etaya

¹⁰⁸ D ity atharvavede vaitānasūtre prāyaścitta-prāsange navamo 'dhyā-
yah || ¹⁰⁹ AV. 1. 4. 4. ¹¹⁰ AV. 19. 16. 1. ¹¹¹ cf. Brahm. Prāy. 67 a:
yad agnaye kṣānavate 'ṣṭākāpālām nirvāpet yai 'vā 'sya kṣāmāpriyā
tanus tā(m) evā 'sya bhāgadheyena śamayati; s. auch K. Ś. 25. 8. 18 ff.
¹¹² AV. 7. 63. 1. ¹¹³ A homakale ¹¹⁴ Brahm. Prāy. 69 a: yasyā
'jasram vichidyeta 'mtaritan homān(?) hutvā 'gnaye tantumate 'ṣṭākāpālām
nirvāpet ¹¹⁵ RV. 5. 13. 4. ¹¹⁶ cf. Ait. Brāhm. 7. 4. 1. ¹¹⁷ B
sāmñāyām CD sāmñāyām ¹¹⁸ Nach Analogie des Folgenden müßten
wir vor prātara ergänzen: sāyamdoham ced apahareyuh; vgl. unten 4. 1;
s. auch Ait. Brāhm. 7. 4. ¹¹⁹ Brāhm. Prāy. 21 b: [sāmñāyām] keśakīṭādinā
yadi vikriyeta tatra kim prāyaścittam iti || prātardoham dvaidham dohayitvā
(m)ātāmcyā pracareta; cf. unten 4. 1. ¹²⁰ AV. 7. 86. 1. ¹²¹ B sāmñā-
yām CD sāmñāyām ¹²² B sāmñāyāmsyā C sāmñāyāmsyā D sām-
ñāyāmsyā ¹²³ B 'havanīyāyā ¹²⁴ ACD nirūpya B tirūpya

rcā | 'tha cet sarvāny eva havimṣi vyāpadyeran kā tatra
 prāyaścittir | ājyasyai 'tāni nirupyai 'tayā "jyahaviṣe-ṣṭyā
 yajerann | ity api hi kīrtita[m] | madhyā[s] tv eva¹²⁵ bhavanti |
 tair yajetā | 'thā "havaniya ājyāhutim juhuyāt trātāram in-
 dram¹²⁰ ity etayarcā || 1 || athā 'to¹²⁶ drṣṭā- 'bhyuddrṣṭāni 'ty¹²⁷
 ācakṣate | 'dya sāyam amāvāsyā¹²⁸ bhaviṣyati 'ti | na pratihara-
 nāya ca¹²⁹ sa syād | atha sa yo 'nyo brūyād adarśam cā
 'dya purastād iti tam tu kim iti brūyād | atha vā¹³⁰ | sa syād
 evā 'dhas | tām eva prāyaścittim kṛtvā yajete 'ti dvaipāyanah |
 kṛtasya¹³¹ vai prāyaścittir bhavati 'ti lāṅgalih | samāpyai 'va¹³²
 tena haviṣā yad-daivatam tad¹³³ dhavi[h]¹³³ syād¹³³ | athā
 'nyad dhavir nirvaped agnaye dātre puroḍāsam indrāya pra-
 dātre puroḍāsam viṣnave śipiviṣṭāya puroḍāsam | athai 'tān¹³⁴
 yathāniruptāms¹³⁴ tredhā kuryād yathā brāhmaṇo-ktam¹³⁵ |
 nityāḥ purastaddhomāḥ | samsthitahomeṣv¹³⁶ agnim vayam trā-
 tāram havāmahe¹³⁷ ya imam trāyatām asmād yakṣmād asmād¹³⁸

¹²⁵ A aiva ¹²⁶ cf. Kauṣ. Brāhm. 4. 2. Āśv. Prāy. 14b: haviṣāṃ skannam
 abhimṛśet | devām jane 'ty || (gemeint ist etwa Āśv. 3. 13. 15; Āp. 9. 13. 5) ava-
 śiṣṭena pracaret | śeṣā- 'bhāve punar mantravan nirvā[pā]di kuryāt || ājya-
 bhāgā- 'namtarāṃ sarvaprāyaścittam viṣṇusmarāṇam ca kuryāt || pakāb
 pūrvam haviṣāṃ keśā- 'dy-upahatau (cf. unter 2. 6) prakṣālanena prokṣa-
 ṇena vā śuddhiḥ || ... yadā havir *apakvaṃ* bhavati ... *vidagdhe* [haviṣi]
 ... *sarvadāhe* tasmin prayoge śūrpādānādi havir utpādyā sarva-prāya-
 ścittam kṛtvā viṣṇuṃ smṛtvā tena yajeta || yad vā 'dhvaryur vidagdham
 jale prāsyā "jyābhāgā- 'namtarāṃ sruveṇa juhuyād āhavaniya || yan ma
 (bhr)ātmano (Āp. 9. 12. 11) punar agniś cakṣu' (ibid.) iti dvābhyām || tataḥ
 sarvaprāyaścittam viṣṇusmarāṇam ca kṛtvā "jyena pracaret || dravye 'dhvar-
 yur ājya-bhāgā- 'namtarāṃ sruveṇa juhuyāt || vāyave svāhā (cf. Āp. 9. 10. 5)
 vayava idam || tatas tena yajeta || cf. Āśv. Prāy. 17b: pradhāna-haviṣāṃ
 vyāpattāv api punar-yāgā- 'śaktau ājyābhāgā- 'namtarāṃ adhvaryur juhvām
 sakṛd grhītvā juhōti || yan ma ātmanah (Āp. 9. 12. 11) punar agniḥ
 (ibid.) || mano jyotiḥ (Āp. 9. 8. 1) || tato viṣṇuṃ smṛtvā dhruvājyāt pra-
 caret || yad āha bhagavān baudhāyanah || ājyena vā pracaret || sai 'va tatra
 prāyaścittir api khalu kṣipra-saṃskāratam (l.: 're tad?) ājyam ku[r]vata
 iti miṃdāhuti hutvā manasvatim juhōti || sai 'va tataḥ prāyaścittir iti
 vijñāyata iti || tad etad yadākadāpi || baudhāyanenā "vāhanādi-pūrvakālādy-
 anukter iti || ¹²⁷ A drṣṭābhyuṣṭānity' B drṣṭābhyuṣṭānity' C drṣṭābhyu-
 drṣṭānity'; cf. K. Ś. 25. 4. 37 ff. ¹²⁸ A āvāsyā ¹²⁹ D vā ¹³⁰ vā
 fehlt bei B; D kā ¹³¹ C kṣatasva D kṛtasyai ¹³² A samāthaiva
 B samāpyeva ¹³³ D yad dhaviṣyād ¹³⁴ BC athāniruptāms
 D athāniruptās ¹³⁵ Deutet auf Gop. Brāhm. 2. 1. 9. ¹³⁶ A sa-
 samsthitahomeṣv BCD samsthitahomeṣu ¹³⁷ A hūvāmahe ¹³⁸ B
 asmādāma punah D 'smādāmayutah s. Paipp. 2. 50. 1.

āmayata[h]¹³⁸ || trātāram indram¹³⁹ | uru viṣṇo vikramasve 'ti¹⁴⁰
madhyata opya¹⁴¹ | samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayet | pāthikṛti¹⁴²
'ty ācakṣate¹⁴³ paurṇamāsy-amāvāsyē 'ti cā 'tipanne¹⁴⁴ || 2 ||

¹³⁸ AV. 7. 86. 1.¹³⁹ AV. 7. 26. 3.¹⁴⁰ A ūtha? BC ūpya?

¹⁴² D yathapākṛti; cf. Āśv. Prāy. 8 b: athā 'māvāsyā-bhrameṇa catur-daśyām sānnāyye paṇigṛhīte candrodāye na jāte 'kāle prakṛtiṣṭi-devatāsthāne agnir dātā īmdrah pradātā viṣṇuḥ śipiviṣṭa iti devatā yaṣṭavyāḥ || tatra nirvāpāt pūrvam akāle pravṛttam iti jñāne uktadevatābhyo vṛhīn nirupya samkṣāla(ha)na(?)-ninayanāntam kṛtvā taṇḍulāms tredhā vibhajya (cf. u. 5. 3) apūn sthūlan sthūlātārān kṛtvā sthūlānām agnaye dātre juṣṭam adhiyapāmi jati (hati? dati?) adhiyāpādy aṣṭasu kapāleṣu adhiśrayati | sthūlātārān taṇḍulān indrāya dātre iti budhyā caru-dharmeṇa sāyamdohe adhiśrayati apūn taṇḍulān caru-dharmeṇa viṣṇave śipiviṣṭāya prātardohe 'dhiśrayati || śeṣam a[mā]vāsyā-tantram || tāsām yajyānuvākyāḥ || agne dā sūnumataḥ (RV. 3. 24. 5) sa yamā magham (RV. 3. 13. 3) ity agner dātuh || dīrghas te astu sunvate (RV. 8. 17. 10) bhadrā te hastā ... u (RV. 4. 21. 9); iti īmdrasya pradātuh | vaṣaṭ te viṣṇuv (Ś. Ś. 1. 8. 8 vgl. RV. 7. 99. 7); pra tat te adya (RV. 7. 100. 5); iti viṣṇoḥ śipiviṣṭasya | nirvāpād ūrdhvam akāla-jñāne tām eva taṇḍulāms tredhā vibhajya pūrvavad iṣṭim kuryāt | nā 'tra punaryāgaḥ | purodāsa-śraṇānāntaram prātardohe dugdhe jāte purodāsam ājye vinikṣipet || dugdham api yathā na naśyati agni-samsargeṇa tathā rakṣaṇīyam || vratacārī sāyam-doham dugdhvā śvo bhūte darśayāgaḥ kāryaḥ | yāge kṛte akālajñāne prāyaścittam punaryāgaś ce 'ty eke | asomayāginō 'pi(!) akālajñāne sarva-prāyaścittam punaryāgaś cety eke |

¹⁴³ Agn. Prāy. 3 a: | yady amāvāsyām paurṇamāsim vā 'tiyād yadi vā 'nyasyā 'gniṣu yajeta yadi vā 'syā 'nyo 'gniṣu yajeta (cf. unten 5. 5) yadi vā 'syā 'nyo gñir agnīn vyaveyād (d. h. wenn ein weltliches Feuer die sakralen stört; s. unten 2. 7; 5. 4) yadi vā 'syā 'gnihotre upasanne haviṣi vā nirupte cakrīvāc chvā puruṣo vā vihāram antariyād (cf. oben 1. 3) yadi vā 'dhve(!) pramiyete 'ṣṭiḥ (vgl. unten 2. 8). — Comm.: yady amāvāsyām paurṇamāsim vā svakāle 'kṛtvā 'tiyāt(!) yady agnihotradravye kuṣeṣu 'pasādite yadi darśapūrvamāsādiṣu haviṣi nirupte cakrīvād rathasakatādih śvā agniḥ puruṣo vā manuṣyajātīḥ sarvā (Text: sarve) agnīnām madhyenā 'tikramet | yadi vā yajamāno 'dhvani grāmāntare mriyetai 'teṣv anyatara-nimitteṣu nimittā-nāntaram | agniḥ pāthikṛd vetthā hi vedho adhvana ā devānām api pāṇtham aganme 'ti (RV. 6. 16. 3; 10. 2. 3) {anaḍvām dakṣiṇā | vyavāye tv agnīnā prāg iṣṭe gamīntareṇa (l.: gām āntareṇa) 'tikramayed bhasmanā śunaḥ padam prativaped idam viṣṇur vicakrama iti (RV. 1. 22. 17 vgl. unten 5. 2) gārhapatyā-} havanīyayor āntaram bhasmarājyo [s. oben Anm. 64] 'daka-rājyā ca samtanuyāt tamtu[m] tanvan rajaso bhānum anivhi 'ty anugamayitvā cā "havanīyam punaḥ prāṇīyo 'patiṣṭheta | tatra prayogaḥ | nimittā-nāntaram gavā-di-kramaṇam kāryam | tataḥ tamtu[m] tanvan ... janam (cf. oben 1. 3) iti māntreṇa gārhapatyād āhavanīya-paryam-tam bhasmarājy-udakarājibhyām samtānam kṛtvā "havanīyam anugamayet | Mit diesem Passus stimmen Āśv. Prāy. 2 a ff. fast wörtlich zusammen; doch lesen sie: manuṣya-jātir vā vihāram atikramet ... yena pathā vyavāyo jātas tena pathā gaur netavyā || śva-vyavāye tu bhasmanā śunaḥ pa-

athā 'to¹⁴⁵ 'bhyu[d]dr̥ṣtāni 'ty ācakṣate | 'dya sāyam amāvāsyā
bhaviṣyati 'ti¹⁴⁶ na pratiharanāya¹⁴⁷ ca¹⁴⁸ sa syād | atha sa
yo 'nyo brūyād adarśam cā 'dya paścād iti tam tu kim iti
brūyād | atha vā sa syād evā 'dhas | tām eva prāyaścittim
kṛtvā yajete 'ti dvaipāyanah | kṛtasya vai prāyaścittir bhavati
'ti lāṅgalir | yena pathā vaivasvato¹⁴⁹ yamo rājā no yayau
agnir nas tena nayatu¹⁵⁰ prajā[na]n vaiśvānarah pathikṛd vi-
śvagr̥ṣṭih | samāpyai 'va tena haviṣā yad daivatam tad dha-
viḥ¹⁵¹ syād¹⁵¹ | athā 'nyad dhavir nirvaped | agnaye pathi-
kṛte¹⁵² puroḍāsam indrāya vṛtraghne puroḍāsam vaiśvāna-
ram¹⁵³ dvādaśakapālam puroḍāsam | nityāḥ purastāddhomāḥ |
samsthitahomeṣu¹⁵⁴ tvam agne saprathā asi¹⁵⁵ | yena pathā
vaivasvataḥ¹⁵⁶ śāsa itthā mahān asi¹⁵⁷ | vaiśvānaro na ūtaya¹⁵⁸
iti madhyata opya samśrāvabhāgaiḥ samsthāpayen | mahāpā-
thikṛti 'ty ācakṣata | ubhayaor api¹⁵⁹ pattayos¹⁶⁰ | tad āhur na
te vidur ye tathā kurvamty | atha nu katham iti | gārhapā-
tyājyaṃ vilāyo¹⁶¹ 'tpūya caturgr̥hitam gr̥hitvā "havanīya-gārha-
patyāv antareṇā 'tivrāja juhuyād | asau ya udayāt puro
vasāno nilalohito 'tha dr̥ṣṭam adr̥ṣṭam no duṣkṛtam tat¹⁶²
svāhe 'ty | evam evā 'bhyu[d]dr̥ṣṭe | asau ya udayāt paścād
vasāno nilalohito [tya]¹⁶³ 'tha dr̥ṣṭam adr̥ṣṭam no duṣkṛtam
karat¹⁶⁴ svāhe'ti | sa ya¹⁶⁵ evam etena¹⁶⁶ tejasā "jyena¹⁶⁷
yaśasā prīnāti so 'syai 'śa¹⁶⁸ dr̥ṣṭaḥ prānān yaśasā¹⁶⁹

dam idam viṣpur vicakrama ity rcā pūrayet || pratipadam mamtrāvṛttir ity
adhikam || tato gārhapatyād āhavanīyaparyantam bhasma-lekhām udaka-
dhārām ca samtanuyāt tantum tanvan ... anvihi jyotiṣmata iti mamtrenā ||
pratyekam mamtrāvṛttih || tata āhavanīyam anugamayitvā 'gnihotra-madhye
(agnihotravād-iṣṭi-madhya) iṣṭivat punaḥ prāṇīya yad agne pūrvam ...
vitanvata (Āśv. 3. 10. 16) iti mantradvayeno 'patiṣṭheta || tato 'gnihotram
samāpya teṣv evā 'gniṣu pāthikṛti kāryā ||¹⁴⁴ A cātipattre B nvātipamte
C cātipamte (kann heißen: atipāte oder atipattau; korrupt); cf. in 2. 3.

¹⁴⁵ B tsayāto ¹⁴⁶ D tay; cf. Kaus. Brāhm. 4. 3. ¹⁴⁷ C 'haranādya
¹⁴⁸ B tva? nva? ¹⁴⁹ Bei C ist dieser pāda verderbt. ¹⁵⁰ A nayata
C nayat ¹⁵¹ BCD haviṣyād ¹⁵² K. Ś. 25. 4. 22-26 bestimmt die Fälle,
in denen dem Agni pathikṛt geopfert werden soll. ¹⁵³ B vaiśvānarim
C 'narām ¹⁵⁴ Hier wiederholt B einen Passus des Textes, nämlich 2. 3:
agnim veyam trātāram havāmāhe ... bis samsthāpayen [mahāpāthikṛtity].
¹⁵⁵ RV. 5. 13. 4. ¹⁵⁶ Unmittelbar. ¹⁵⁷ AV. 1. 20. 4. ¹⁵⁸ AV.
6. 35. 1. ¹⁵⁹ BC iti statt api; l.: ati^o ¹⁶⁰ cf. oben 2. 2 letztes Wort.
l.: 'pannayos. ¹⁶¹ ACD vilīyo ¹⁶² ACD tat B ta statt karat; Sinn und
Metrum wären herstellbar, wenn man lesen würde: duṣkṛtam adr̥ṣṭam
karat ¹⁶³ BC lassen tyā aus. ¹⁶⁴ C tat statt karat ¹⁶⁵ ya fehlt
bei BC ¹⁶⁶ B fügt tena ein. ¹⁶⁷ B tejasābdhrena ¹⁶⁸ B lāūt 'śa
aus; D liest statt sosyaśa: saumyeśa ¹⁶⁹ B yaḥ esa

prīnāti || 3 || atha yo 'hutvā¹⁷⁰ navam prāśniyād agnau vā "gama-
 yet kā tatra prāyaścittih | so 'gnaye vratapataye¹⁷¹ 'ṣṭākapaḥ
 puroḍaśam nirvāpen | nityaḥ purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣv
 agne prāśnāhi prathamā tvam hi vettha yathā haviḥ¹⁷² | vanvan
 havir yathā devebhyo yajamānam ca varddhaya 'gnis ca deva
 savitas | tvam agne vratapā asi¹⁷³ | idāvatsarāye 'ti¹⁷⁴ madhyata
 opya samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | yady anugataṁ agniṁ
 śāṅkamānā mamtheyur mathite 'gnim adhigacheyur bhadrād
 adhi śreyah prehi¹⁷⁵ 'ti vyāhrtibhiś ca mathitam samāropyā
 'the 'tarasmin punas tvā prāṇa¹⁷⁶ iti pañcabhir ājyā-"hutir
 hutvā yatho 'ktaṁ prākṛtā vṛttir¹⁷⁷ | atha yasyā "gnihotri
 gharomadughā duhyamānā vāsyet¹⁷⁸ kā tatra prāyaścittir | aśanā-
 pipāse evai 'śā yajamānasya samprakhyāya vāsyati¹⁷⁹ 'ti¹⁸⁰
 tāṁ¹⁸⁰ trṇam¹⁸¹ apy¹⁸² ādayet¹⁸² sūyavasād bhagavati¹⁸³ 'ty
 etaya rcā | 'thā "havanīya ājyā-"hutir¹⁸⁴ juhuyād dhātā dadhātu
 naḥ pūrṇā darva¹⁸⁵ iti dvābhyām ṛgbhyām | atha yasyā "gni-
 hotri¹⁸⁶ gharomadughā (vā¹⁸⁷) duhyamāno 'paviśet¹⁸⁸ kā tatra
 prāyaścittir¹⁸⁹ | bhayaṁ vā eṣā yajamānasya prakhyāyo 'pa-

¹⁷⁰ so rekonstruiert nach Ap. 9. 12. 10: yadi homāyo 'pasamiddhesv ahu-
 teṣv agniṣu yajamāno 'śniyāt ... ¹⁷¹ K. Ś. 25. 4. 27 ff. bestimmt die

Opfer für Agni vratapati. ¹⁷² Vgl. sa hi veda yathā haviḥ T. B.

2. 4. 8. 7. ¹⁷³ AV. 19. 59. 1. ¹⁷⁴ AV. 6. 55. 3. B idāvatsaroyeti C im-

drāvarunāyeti ¹⁷⁵ AV. 7. 8. 1. ¹⁷⁶ Es könnte etwa an T. S. 1. 3. 14. 4.

gedacht sein. ¹⁷⁷ C vṛttin D prāvṛtā vṛtir ¹⁷⁸ ABCD vāsyet; cf.

hierzu Ap. 9. 5. 1; Aśv. 3. 11. 4; Aśv. Prāy. 3 b; Ait. Brāhm. 7. 3. Auch

bei der Schlachtung darf das Opfertier nicht brüllen: K. Ś. 25. 9. 12.

Im folg. ist pipāse bei A u. C corr. ¹⁷⁹ cf. Ait. Brāhm. 5. 2. 7. 6.

¹⁸⁰ A tāṁ ¹⁸¹ BC trṇam ¹⁸² A athā dadhyet D athā "dayet Aśv.

Prāy. 3 b: trṇam bhakṣyaṁ prakalpayet ¹⁸³ AV. 7. 73. 11; K. Ś. 25. 1. 19.

¹⁸⁴ A "hutir B "butir; der im Anschluß hieran so überaus häufig er-

wähnte Fall, daß die Opferkuh blutige Milch (Blut statt Milch) gibt, fehlt

unserem Texte. ¹⁸⁵ vgl. AV 7. 17. 2; 3. 10. 7; s. auch Paipp. 1. 106. 6.

¹⁸⁶ Brahm. Prāy. 35 b kündigen an: athe 'dānim agnihotrāprāyaścittāny

abhidhiyamte tad-artham idam ucyate ... agnihotraṁ cet prāg adhiśra-

yaṇā[t] skanded iti niśided upaviśet tatra yasmād bhiṭe 'ty anena

manṭrenābhimamtrya udsthā[d] devity utthāpyo 'dapātram ūdhasi mukhe

co 'pagrhnīyāt; cf. Ait. Brāhm. 7. 3. ¹⁸⁷ vā fehlt bei BCD. ¹⁸⁸ cf.

Aśv. Prāy. 3 b, welches diesen Fall noch differenziert: atha yasyā 'gnihot-

radhenur vatsa(m)-sargād ārabhya dohana-paryantam upaviśet | tadā

yasmād bhiṣā miḥuṣe ity abhimamtrayet | tatas tāṁ utthāpayet ||

udsthād varuṇāya ca | ity etad ubhayaṁ yajamāno homakartā vā

kuryāt | atha aśyā ūdhasi ca mukhe co 'dapātram upagryha dugdhvā brāh-

maṇam pāyayet | tasya brāhmaṇasya yāvajjīvam samvatsaram vā 'nnaṁ

nā 'śniyāt || ¹⁸⁹ cf. Aśv. 3. 11. 1; Brahm. Prāy. 40 b: yā agnihotrāyo

'pasrṣṣā niśided iti niśidanamamtraḥ; cf. Ait. Brāhm. 7. 3.

viśati | tasyā ūdhasy udapātram ninayec¹⁹⁰ chaṃ no devir
 abhiṣṭaya¹⁹¹ iti dvābhyāṃ | tām anumantrayate yasmād
 bhītā niśidasi¹⁹² tato no abhayaṃ kṛdhi paśūn naḥ sarvān
 gopāya namo rudrāya miḍhuṣa¹⁹³ ity | athai 'nām utthāpaya-
 ty uttiṣṭha devy adite devān yajñena bodhaya | indrāya kṛva-
 ti bhāgam mitrāya varuṇāya ce 'ty | utthitām anumantrayate
 udasthād devy adite devān¹⁹⁴ yajñena bodhaya | āyuś ca tasya
 bhūtim ca yajamānam¹⁹⁵ ca¹⁹⁵ vardhaye 'ty | athā "havanīya
 ājyā-"hutir juhuyān mā no vidān¹⁹⁶ ity etair abhayai rau-
 draś ca || 4 || atha yasya vapām āhutiṃ vā grhītām śyenah
 śakuniḥ śvā vā 'nyo vā "hared¹⁹⁷ vāto vā vivamet¹⁹⁸ kā tatra
 prāyaścittir | divaṃ prthivīm¹⁹⁹ ity abhimantryā 'thā "hava-
 nīya ājyā-"hutir juhuyād vāta āvātu bheṣajam²⁰⁰ iti sūktenā |
 'tha yasya somagraho grhito 'tisrāvet kā tatra prāyaścittir |
 drapsaś caskande²⁰¹ 'ty abhimantryā 'thā "havanīya ājyā-"
 "hutir juhuyān manase cetase dhiya²⁰² iti sūktenā | 'tha yasyā
 'ṣṭāpadi vaśā syāt kā tatra prāyaścittir²⁰³ | darbheṇa hiranyam
 baddhvā 'dhy-adhi garbham hiranyagarbhena juhuyād | yathā
 'muṃ sā garbham abhyaścotayad yathā 'muṃ garbham sadar-
 bham²⁰⁴ iva sahiranyam tam uddhṛtya prakṣālyā²⁰⁵ 'nupadam
 śrapayitvā prakṣīrasam udakpādyam kāmasūktena²⁰⁶ juhu-
 yād anamgandhi²⁰⁷ 'ti ve 'ty²⁰⁸ aṣṭabhir nabhasvatibhir²⁰⁹
 hiranyagarbhena vā | 'tha yasyā 'samāpte karmaṇi tā-
 ntriko 'gnir upaśāmyet kā tatra prāyaścittir | yaṃ tvam agne²¹⁰
 punas tvā "dityā rudrā vasava²¹¹ ity anyam²¹² prañīya pra-

¹⁹⁰ cf. Āsv. 3. 11. 3. ¹⁹¹ AV. 1. 6. 1. ¹⁹² AB. 5. 27. 2; 7. 3. 2; hierher gehören auch die folgenden Zitate dieses Abschnitts; vgl. die analogen Partien Ap. 9. 17. 6 f. ¹⁹³ M. Ś. 3. 2. 1, fortgesetzt durch Āsv. 3. 11. 1; Ait. Brāhm. 7. 3. ¹⁹⁴ A. *vāṇn ¹⁹⁵ D. *mānāya ¹⁹⁶ AV. 1. 19. 1. ¹⁹⁷ Der gleiche Fall wird in dem korrupten Passus Brahm. Prāy. 77 b behandelt; vgl. unten 3, 10; s. a. Manu 7. 21: Krähen genießen von einem Opferkuchen. ¹⁹⁸ A. vivamet(?) B. viramit CD viramet ¹⁹⁹ AV. 3. 21. 7. ²⁰⁰ cf. Gop. Brāhm. 1. 3. 13. ²⁰¹ AV. 18. 4. 28. ²⁰² AV. 6. 41. 1. ²⁰³ Brahm. Prāy. 78 b: yadā 'ṣṭāpadi syād aṣṭāpadyā garbham śūle kṛtvā madā pralipya sāmitre nikhānayet | Komm.: yadāpi garbhīṇy āla-
 bhyate kālā[h]-parimāṇāvijnānāc cā 'ṣṭāpadi syāt ... sāmitre nikhāpaṭot
 tasyā adhistād ayaspātram upakṛṣya śrapayed ity arthaḥ | ... mā bhūd iti
 hiranyam aṣṭāpadam dakṣiṇā tasminn eva kāle samāpte ca mahi dyaus iti
 paśuśrapaṇe garbham upavasati ²⁰⁴ BCD samdarbham ²⁰⁵ B. prajvālyā
²⁰⁶ AV. 19. 52. ²⁰⁷ Wahrscheinlich Paipp. Citat. ²⁰⁸ A. "gandhīvetvy
 B. "gandhīvetvy D. "gamdhīticety ²⁰⁹ gemeint: AV. 4. 15? ²¹⁰ ge-
 meint ist wahrscheinlich AV. 18. 3. 6 (yaṃ tvam agne). ²¹¹ AV. 12. 2. 6;
 Vait. 28. 22; Ap. Ś. 9. 10. 9; 16. 12. 13. ²¹² A. agnim

jvālya²¹³ mamā 'gne varca²¹⁴ iti sūkteno 'pasamādhāya karma-
śeṣam²¹⁵ samāpnuyur²¹⁵ | atha yasyā 'samāpte karmaṇi barhir
ādipyeta²¹⁶ tatra tan²¹⁷ nirvāpya juhuyād yad agnir barhir
adahad vedyā²¹⁸ vāso apom²¹⁹ bhata tvam eva no jātavedo²²⁰
duritāt pāhi tasmāt²²¹ || nirdagdbā no amitṛā²²² yathe 'dam
barhis tathā | amitṛāṇām śriyam bhūtim tām eṣām parinirjahi |
yat-kāmās²²³ te²²³ juhumas tan no astu viśāmpate²²⁴ | ye devā
yajñam āyānti te no rakṣantu sarvataḥ | avadagdhām duḥsva-
pnyam avadagdhā arātayaḥ sarvāś ca yātudhānyaḥ | mā tvā
dabhyān yātudhānāḥ | mā bradhnaḥ śarmabhiḥ²²⁵ ṣṭuhi²²⁶ |
darbho rājā samudriyaḥ | pari naḥ pātu viśvataḥ | athā 'nyad
barhir upakalpyo 'dakena samprokṣya punaḥ str̥ṇātī | 'dam bar-
hir amṛtene 'ha siktam hiraṇmayam haritam tat str̥tam²²⁷
naḥ²²⁷ | tad²²⁸ vai purāṇam abhinavam str̥ṇiṣva vāsaḥ praśa-
stam prati me gr̥hāne 'ty²²⁹ | atha yasya pitrye²³⁰ pranito 'gnir
upaśāmyet kā tatra prāyaścittir | bhasmā 'labhyā 'bhimantra-
yed²³¹ dviṣantam agne dviṣatām ca vittam | prajāṃ²³² dviṣad-
bhyo naya dakṣiṇena | pitrye pranīta upaśāmyamānaḥ pāp-
mānam agne tam ito nudasva | dviṣantam agne dviṣatām ca
vittam²³² gaccha tvam ādāya parāvato 'nyān²³³ | pitrye pranīta
upaśāmyamāna iha prajāṃ dirgham āyus ca dhebi | yas²³⁴
tvam agne pramattānām pranīta upaśāmyasi²³⁵ | sukalpam agne
ta[t] tvayā punas tvo 'ddipayāmasi 'ty ucyamāne²³⁶ 'gnim²³⁷
pranīya prajvālye²³⁸ 'ndrasya kuṁśir aśi 'ti²³⁹ dvābhyām sa-
midhāv abhyādadhyaṭ || 5 || atha yasya yūpo virohed²⁴⁰ asam-
āpte karmaṇi tatra juhuyāt yūpo virohaṇ²⁴¹ chataśākho
adhvaraḥ²⁴² samāvṛto mohayiṣyan yajamānasya loke | vedā-

²¹³ C prakṣālya ²¹⁴ AV. 5. 3. I. ²¹⁵ A karmaśeṣam karma sāpnuyur
²¹⁶ cf. AP. 37. 5. 1. ²¹⁷ A tam; bei BCD fehlt tam ²¹⁸ A vedyām
²¹⁹ AB apo. Auch alle für die Textgeschichte in Frage kommenden
Ms. der AP., denen dieses Zitat entnommen ist (37. 5. 2) lesen pom resp.
apom; D aponnata ²²⁰ B 'da ²²¹ Parallel AV. 1. 25. 1. ²²² AP
53. 7. 3: 'mitrās tu ²²³ AB vāmāste ²²⁴ AV. 7. 79. 4. ²²⁵ BC
carmabhi ²²⁶ AP. 37. 5. 6 śamyum icchata ²²⁷ AD str̥ṇantaḥ B
tastṛtam naḥ C tatstr̥tam naḥ; AP. 37. 5. 8 statt tat str̥tam naḥ: te str̥ṇāmi
²²⁸ BC yad ²²⁹ D fügt hinter 'ty ein: athavā 'nyad barhiṣo prachādāye
'ty ²³⁰ B pitrya ²³¹ D 'yeta ²³² B läßt diese und die inzwischen-
liegenden Worte aus. ²³³ D 'nyāt ²³⁴ ABCD yaṃ ²³⁵ A upaśāmyati
B upaśābhyeti CD upaśāmyeti ²³⁶ BC ucyatenā A ucyamānenā
²³⁷ B te 'gnim ²³⁸ C prakṣālye ²³⁹ AV. 7. 111. 1. ²⁴⁰ D varohed;
Ap. 9. 19. 15 f.; vgl. unten 5. 6. ²⁴¹ D varo^a ²⁴² Kauś. Ś. 125. 2.

bhigupto brahmaṇa²⁴³ parivṛto 'tharvabhiḥ śāntaḥ sukr̥tām
 etu lokam || yūpo hy arukṣad dviṣatām vadhāya na me yajño
 yajamānaś ca riṣyāt | saptarṣiṇām sukr̥tām yatra lokas tatre
 'mam yajñam yajamānam ca dhehi || yo vanaspatinām upatā-
 po babbhūva²⁴⁴ yad vā grhān ghoram utā 'jagāma tan nirja-
 gāmo haviṣā ghr̥tena śam no astu dvipade śam catuṣpade || yo
 vanaspatinām upatāpo na āgād yad vā yajnam no 'dbhutam
 ājagāma | sarvaṃ tad agne hutam astu bhāgaśaḥ śivān vayam
 uttarema 'bhi vājān²⁴⁵ | tvaṣtre svāhe 'ti hutvā | tvaṣṭā me
 daivyaṃ vaca²⁴⁶ iti tvāṣtram vaiśvarūpam²⁴⁷ ālabhetā | 'tha
 yasyā 'samāpte karmaṇi yūpaḥ prapatet²⁴⁸ tatra juhuyāt²⁴⁹ |
 ya indreṇa sṛṣṭo yadi vā marudbhīr yūpaḥ papāta²⁵⁰ dviṣa-
 tām vadhāya | tam nirjagāmo²⁵¹ haviṣā ghr̥tena śam no astu
 dvipade śam catuṣpade || tvaṣtre svāhe 'ti hutvā tvaṣṭā me
 daivyaṃ vaca²⁵² iti tvāṣtram sarvarūpam ālabhetā | 'tha
 yasyā 'samāpte karmaṇi yūpe dhvāṅkṣo²⁵³ nipatet tatra juhu-
 yāt ā pavasva hiraṇyavad²⁵⁴ āśvavat soma viravat | vājān²⁵⁵
 gomantam²⁵⁵ ābhara²⁵⁵ svāhe 'ti madhyata opya samsrāva-
 bhāgaiḥ samsthāpayed²⁵⁶ | yadi²⁵⁶ duṣṭam²⁵⁶ haviḥ syāt kī-
 ṭāvapaṇnam²⁵⁷ vā²⁵⁷ tat²⁵⁸ tasmin bhasmany upavaped apsu

²⁴³ D 'ṇaḥ ²⁴⁴ Kauś. S. 135. 9. ²⁴⁵ Die Wiedergabe
 namentlich des letzten Pāda in den Mss. ist überaus lückenhaft und reich
 an Irrtümern. D wiederholt den Halbvers: tam nirjagāmo catuṣpade
²⁴⁶ AV. 6. 4. 1. ²⁴⁷ ABCD viśvarūpam; Brahm. Prāy. 79 b: sattre cet
 prāḡ apavargād yūpo virohet [t]vāṣtram bahurūpam ālabheran 80 b: vi-
 rohaṇam amkurādi-prādurbhāvaḥ ²⁴⁸ cf. Ap. 9. 11. 26; Brahm. Prāy. 80a:
 yadi yūpaṃ avṛmhec cālayed ve 'ti . . . ²⁴⁹ Hiervon scheint auch der
 völlig zerstörte Text von Brahm. Prāy. 76a zu handeln, der sodann folgende
 Modalität erwähnt: yadi divyān mānuṣād vā pramādā[t] svaruṇ naśyeta
 anya-yūpa-śakalam anya-grahaṇam kriyate 76 b: anyasyā 'lābhe yūpād evo
 tkṛtya samskārādi siddham ta[t] tvā svadhitise āhutim hutvā 'taḥ sam-
 skṛtyā 'ktvā svadhiti-karma kuryāt | caśālanāse 'nyasmād adhikṛtya(?)
²⁵⁰ AD prapāto BC prayāto ²⁵¹ D 'gāma ²⁵² AV. 6. 4. 1.
²⁵³ K. Ś. 25. 6. 9 f. ²⁵⁴ RV. 9. 63. 18. ²⁵⁵ D vājān gomantam āśvinā
 bharamtaṃ cf. Vāj. S. 8. 6. 3. ²⁵⁶ B samsthāpaye hādiṣṭam ²⁵⁷ Agn.
 Prāy. 4 b: vyāpaṇnāni haviṃṣi keśa-nakha-kīṭa-patamgair anyair vā bi-
 bhatsaiḥ | śarirā[c] cyuta-keśa-nakhā-"dibhir haviḥ | samsargo [do]ṣāya
 bhavati | tathā kīṭa-patamgair amedhya-nivāsibhiḥ samsargo doṣāya bha-
 vati | duṣṭaram bavir apsu prakṣipyā punar-nirvāpā-"di kuryāt | atha vā-
 jasaneyi-śākhāyām devayoniḥ | śva-vāyas(am)ā-"khu-mārjāra-nakula-grdhrā-
 "di-kṛtabhākṣaṇā-"vaghrāṇa-śpasra[nā]-"dibhir upahatānām śrtānām puro-
 ḍāśādīnām tyāgaḥ | bhākṣaṇenai 'va madhū-'daka-payo-vikāra-taila-sarpiḥ-
 prabhṛtinām ca tyāgaḥ | svedā-'śru-śleṣma-karṇaviḍ-duṣikā (so statt 'ṣi!)

ve 'ty eke²⁵⁹ | bhuvāya svāhā | bhuvanāya svāhā | bhuvana-
pataye svāhā²⁶⁰ | bhuvāmpataye svāhā | viṣṇave svāhe 'ty | ete
ha vai devānām rtvijas | ta evā 'sya tad dhutam²⁶¹ iṣṭam
kurvanti | yat prayājeṣv ahuteṣu prāg aṅgarāḥ²⁶² skanded
adhvaryave ca²⁶³ yajamānāya ca²⁶⁴ paśubhyaś cā 'gham²⁶⁵ syād
yadi dakṣiṇā²⁶⁶ brahmaṇe ca yajamānāya ca | yadi pratyaḡ²⁶⁷
dhotre²⁶⁷ ca patnyai²⁶⁸ ca²⁶⁸ | yady udag agnīdhe²⁶⁹ ca²⁷⁰
yajamānāya ca paśubhyaś cā 'gham²⁷¹ syāt | tam anupraharet |
sahasrasrṅga²⁷² | ity etaya rcā || 6 || atha yasyā 'gnayo mi-

netramalā-ṛk-raktavasā-mānuṣa- (Text: 'śā)-sviṣṭhā-reto-mūtra-prabhṛti-
bhīr upahatānām haviṣām parityāgaḥ | śūdra-sūta-ko-'dakyā-"di-saṃsprṣṭā-
nām haviṣām parityāgaḥ |. Die Träne verunreinigt; cf. Ait. Brāhm. 7. 8:
ya āhitāgnir upavasatthe 'śru kurvīta . . . so 'gnaye vratabhṛte . . . cf.
Āśv. Prāy. 5 b: athau "pavasathya-dine ārti-śru-pāte pūrvoktām vrāta-
bhṛtiṣṭim kuryāt || cf. oben Anm. 58; vgl. A. P. 37. 7. 1; cf. auch Āśv. Prāy.
17 a (cf. oben Anm. 126): āvāhana-kālāt pūrvam keśa-kiṭā-"dinā pakva-
haviṛ-doṣe jāte tasyaiva ha[vi]ṣaḥ punar-utpattim kṛtvā sarva-prāyaścittam
ca hutvā viṣṇum smṛtvā tena yaṣṭavyam || yad vā || adhvaryur ājya-bhāgā-
namtaram juhvām sakṛd gṛhītvā juhōti || yan ma ātmano || punar agniḥ ||
mano jyotiḥ gṛhṇeta svāhā || tato viṣṇum smṛtvā (dhruvā)jyena (?) pracaret ||
cf. Āśv. Prāy. 17 a: āvāhanād ūrdhvam pradhāna-yāgād arvāk keśa-kiṭā-
"dinā haviṛ-doṣe jāte tasya sthāne dhruvāś caturgṛhitam ājyam āyajet ||
avyāpannais ca yathāpūrvam || tataḥ prayogaḥ samāpya vyāpanna-haviṛ-
mātrasyai 'vā 'nvādhānādi-punaryāgaḥ kartavyaḥ || evaṃ dvayor bahūnām
ca vyāpattau samānam || vgl. Āśv. Prāy. 18 b: duṣṭena haviṣe 'ṣṭvā samīṣṭa-
yajusaḥ prāg duṣṭam haviṛ iti jānīyāt || tadā "jyena punar-yāgaḥ || ūrdhvam
cet smaraṇam tadā 'nvādhānā-"di-punaryāgaḥ || bahuhaviṣke yāge yad eva
duṣṭam haviḥ smaret tasyaiva punaryāgo na sarvasya || cf. Agn. Prāy.
16 bf.: āvāhana-kālāt prāg dhaviṛ-doṣe punar-āvṛttih | apy atyaṇtam guṇa-
bhūtānām | apradhānārthānām ājyādi-guṇa-bhūtānām dravyānām utpattir
ā karmasamāpteh | prāk sviṣṭakṛta uktaḥ pradhāna-bhūtānām | haviṣām
vyāpattāv ity asmin sūtre yā haviṛ-vyāpattir ukta sā pradhāna-bhūtānām
dravyānām āvāhanād ūrdhvam sviṣṭakṛtāt prāk bhavati cet tadā "jyene
'ṣṭim samāpayet | avadānadoṣe punar āyatanād avadānam | gṛhitasyā 'va-
dānasyā 'medhyā-"dinā nāse jāte | abhāgi-devatāyāḥ yāge kṛte 'pi 'ti ra-
māmdārah | ubhaya-madhye 'nyatara-nimitte sati punas tad avadānā-
"yatanād eva gṛhītvā yāgaḥ kartavyaḥ | na punar utpattih | dveṣṭre tv
iha dakṣiṇām dadyāt | kṣāme śiṣṭene 'ṣṭi[v]e 'ty asmin prayoge yā dakṣiṇā
sā dveṣṭre dātavyā | dakṣadāna (l.: dakṣiṇādāna?) urvarām dadyāt |

²⁵⁸ B tatre C tace

²⁵⁹ Āśv. 3. 10. 20-22.

²⁶⁰ Kauś. S. 116. 2 unter abweichendem

Schlusse.

²⁶¹ BCD bhutam

²⁶² ABC aṅgarā; cf. unten 4. 1.

²⁶³ fehlt bei BC

²⁶⁴ fehlt bei A

²⁶⁵ ABC scheinen adyam zu lesen;

cf. Āp. 9. 2. 9.

²⁶⁶ A dakṣiṇa

²⁶⁷ ABCD pratyaḥ hotre

²⁶⁸ A

yatryaiva BCD patni ca

²⁶⁹ BCD agnīdhre

²⁷⁰ A läßt ca aus.

²⁷¹ BC cādyam

²⁷² AV. 13. 1. 12; s. Āp. 9. 3. 1.

thaḥ samsrjyeran²⁷³ kā tatra prāyaścittih²⁷⁴ | so 'gnaye vitaye²⁷⁵ 'ṣṭākāpālaṃ puroḍāśam (prāṇ) nirvapen²⁷⁶ | nityāḥ purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣv agna āyāhi vitaye²⁷⁷ grāṇo havyatātaye ni hotā satsi barhiṣi 'ti madhyata opya samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | atha yasyā 'gnayo grāmyeṇā²⁷⁸ 'gninā samsrjyeran kā tatra prāyaścittih | so 'gnaye vivicaye²⁷⁹ 'ṣṭākāpālaṃ puroḍāśam nirvapen | nityāḥ purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣv agnim ile purohitam²⁸⁰ vivicim ratnadhātamaṃ pra ṇa āyūṃsi tāriṣad | iti madhyata opya samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | atha yasyā 'gnayaḥ sāvenā 'gninā samsrjyeran kā tatra prāyaścittih | so 'gnaye śucaye²⁸¹ 'ṣṭākāpālaṃ puroḍāśam nirvapen | nityāḥ purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣv | agnih śucivratatamaḥ²⁸² śucir vipraḥ śuciḥ kaviḥ | śuci rocata āhutaḥ || ud agne śucayas tava²⁸³ śukrā bhrājanta irate | tava jyotiṃsy arcayaḥ svāhe | 'ti madhyata opya samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | atha yasyā 'gnayo dāvenā 'gninā samsrjyeran²⁸⁴ kā tatra prāyaścittir²⁸⁵ | annā-

²⁷³ Überhaupt gilt der Zusammenfall von Opfersubstanzen als verhängnisvoll; s. Ásv. Prāy. 16a: carv-ādinām samsrāve durgādi-gaṇaḥ prāyaścittam ||

²⁷⁴ Vgl. zu diesem Abschnitt die verkürzte Wiedergabe in 5. 4.

²⁷⁵ B titaye; cf. Ait. Brāhm. 7. 6: yasya gārhapatyā-
"havanīyau mithaḥ samsrjyeyātām . . . so 'gnaye vitaye 'ṣṭākāpālaṃ puroḍāśam nirvapet.

²⁷⁶ Über die dem Agni bei den einzelnen Läuterungszeremonien zukommenden Attribute spricht Agn. Prāy. 14b: agnir guṇibhedeṣu vratapatyādiko guṇaḥ | api vā prāyaścittē-ṣṭinām sthāne tasyai tasyai devatāyai pūrṇāhutiṃ juhuyād iti vijñāyate | dvādaśa-grhītena srucam pūrayitvā 'gnaye vratapataye svāhe 'ti hūyate sā pūrṇāhutiḥ dvādaśa-grhītenā 'ṣṭagrītena caturgrītena srucā-pūrṇena ve 'ti catvāraḥ pakṣo (!) bodhāyane (!) prāyaścittēṣṭiḥ saha vikalpyate |

²⁷⁷ RV. 6. 16, 10; Ásv. 3. 13. 7; Ait. Brāhm. 7. 6.

²⁷⁸ ABC grāmyeṇā.

²⁷⁹ A vivivaye B vivicaya; cf. Ásv. 3. 13. 5; aber Ait. Brāhm. 7. 6: yasya sarva evā 'gnayo mithaḥ samsrjyeran . . . agnaye vivicaye . . . und ibid.: yasyā 'gnayo 'nyair agnibhiḥ (Comm.: āhavanīyādy-agnayo 'nyādiyair āhavanīyādiḥbhir laukikāgnibhir vā) samsrjyeran so 'gnaye kṣāṃavate . . . ; vgl. Ait. Brāhm. 7. 7: yasyā 'gnayo grāmyeṇā 'gninā samdahyeran so 'gnaye samvargāya . . . cf. Ásv. Prāy. 8a: grāmyeṇā "ranyena vā samvarge samāropya mathitvā 'gnaye samvargāya pūrṇāhutiḥ ||

²⁸⁰ RV. 1. 1. 1.

²⁸¹ Ásv. 3. 13. 4, dessen Komm. sich hier als vortrefflich unterrichtet erweist. K. Ś. 25. 4. 35; Ait. Brāhm. 7. 7.

²⁸² A: śucir RV. 8. 44. 21.

²⁸³ RV. 8. 44. 17.

²⁸⁴ Die Profanation der heiligen Feuer durch Wasser usw. verlangt Sühne (Ásv. Prāy. 15b): jalādinā 'gny-upaghāte punas tvā "dityā rudrā vasavaḥ samidhatām punar brāhmaṇo vasunitha rudraiḥ (!) || grītena tvam tanuvo vardhayaṣva satyāḥ santu yajamānasya kāmāḥ (TS 4. 2. 3. 4 folg. mit Variation) svāhā || ity etayā samidham

dyam²⁸⁶ vā eṣa yajamānasya samvrjyāvṛta²⁸⁷ upa to²⁸⁷ 'ranyād
grāmam adhy²⁸⁸ abhyupaiti | so 'gnaye 'nnādāyā 'nnapataye
'ṣṭākapālam puroḍāṣam nirvāpen | nityāḥ purastāddhomāḥ |
samsthitahomeṣv | apaścād aghvānnasya bhūyāsam²⁸⁹ | iti
madhyata opya samśrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | atha yasyā
'gnayo divyenā 'gninā samśrjyeran kā tatra prāyaścittih | so
'gnaye jyotiṣmate²⁹⁰ 'ṣṭākapālam puroḍāṣam nirvāpen | nityāḥ
purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣu | vidyotate dyotate | vi-
dyuto 'gnir jihvā²⁹¹ | vidyutā bhrājanti dyotata²⁹² ā ca dyota-
ta²⁹³ | iti madhyata opya samśrāvabhāgaiḥ samsthāpayed |
atha yasyā 'gnayo 'bhiplaveran kā tatra prāyaścittih | so
'gnaye 'psumate²⁹⁴ 'ṣṭākapālam puroḍāṣam nirvāpen | nityāḥ
purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣv apām agnis tanūbhīr²⁹⁵ |
iti madhyata opya samśrāvabhāgaiḥ samsthāpayed | atha
yady anugataṃ²⁹⁶ abhyuddharet kā tatra prāyaścittih | so

ādhyā 'jyabhāgādy-anantaram yathāsamabhavam anenaiva mantreṇa
svāhākārāntena sruvāhutiṃ juhuyāt || agnaya idam ||²⁸⁵ Hierzu

gehören die Ausführungen der Brahm. Prāy. 65 b; cf. Ait. Brāhm. 7. 7.

²⁸⁶ A atrāgham B annādy (?) C annādy ²⁸⁷ A samjyāvṛduyano
B samjāvṛta upato C samvrta upato; D samśrjyāvṛta upato ²⁸⁸ fehlt
bei A. ²⁸⁹ AV. 19. 55. 5. ²⁹⁰ cf. Āśv. 3. 13. 8; Ait. Brāhm. 7. 7

schreibt für den gleichen Fall die gleiche Spende für agni *apsumant* vor.

²⁹¹ D liest hinter jihvā: vidyotate dyotate ādyotata iti madhyata

²⁹² Bei B dittographiert. ²⁹³ Vait. 14. 1 A āvadyotata BC ātadyotata?

²⁹⁴ cf. Āśv. 3. 13. 8; KŚ. 25. 4. 33 schreibt das gleiche Opfer — offenbar
ursprünglicher — für den Fall vor, daß sich himmlische und irdische
Feuer mit einander vermengen; ebenso Āśv. Prāy. 8 a: vaidyutā-'gni-
samsarge samāropanādi agnaye 'psumate pūrṇāhutiḥ | ²⁹⁵ AV.

4. 15. 10. ²⁹⁶ Hier scheint von dem Erlöschen irgendeines Opfer-

feuers die Rede zu sein. Brahm. Prāy. 62 a (s. folg. Anm.) beziehen sich
jedoch auf das Āhavanīya-Feuer, dessen unser Text in diesem Zusammen-
hang nicht gedenkt. Vgl. aber Agn. Prāy. 12 a: anvāhiteṣv agniṣu yady
āhavanīyo 'nugacchet tadā 'nvāhitam āhavanīyam anugataṃ utpādyaṣyā-
mī 'ti samkalpya | anv agnir uṣasām ātatāne 'ti (AV. 7. 82. 4) gārhapā-
tyād prañiyanāto bhūr iti manaso 'pasthānam kuryāt | tata ājyapūrṇena
sruveṇa juhōti | yo agniṃ devavītaye . . . mṛdaya (RV. 1. 12. 9) svāhā ||
agnaye pāvakāye 'dam tato | juhvā juhōti | idam viṣṇur . . . pāṃsure (RV
1. 22. 17) svāhā | viṣṇava idam | tata[h] sarva(m)-prāyaścittam | idam viṣṇur
RV. 1. 22. 17) japed ity eke | tato manasā yajamāno japati | agne vrata-
pate | vrataṃ carisyāmi vāyo vratapate āditya vratapate vratānām vrata-
pate (Āp. 4. 3. 2) | vrato- 'pāyanottaram agny-anugamane vratopāyanīya-
japo nā 'nyathā || ibid. 12 b: prāṇite 'nugate prāḡ ghomād iṣṭir
agnir jyotiṣmān varuṇaḥ || agnihotrā-'rtham prāṇita āhavanīyahomāt prāḡ
anugate sāyam agnihotrārtham prāṇitam āhavanīyam anugataṃ utpāda-
yaṣyāmi 'ti samkalpya | prātar agnihotrā-'rtham iti prātaḥ | uddharaṇa-

'gnaye 'gnimate 'ṣṭākāpālaṃ puroḍāsaṃ nirvapeṇ²⁹⁷ | nityāḥ purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣu | śivau²⁹⁸ bhavatam²⁹⁹ adya³⁰⁰ no³⁰¹ | 'gninā 'gniḥ samsrjyate³⁰² kavir grhapatir yuvā havyavād juhvāsyaḥ³⁰³ || tvam hy agne³⁰⁴ agninā vipro³⁰⁵ vipreṇa san satā sakhā sakhyā samidhyase || sa no rāsva suviryam³⁰⁶ iti madhyata opyā 'tha samsrāvabhāgaiḥ samsthā- payet || 7 || atha³⁰⁷ ya³⁰⁷ āhitāgnis³⁰⁷ tantre³⁰⁷ pravāse mṛtaḥ syāt³⁰⁸ katham tatra kuryāt | katham asyā 'gnihotraṃ juhuyur³⁰⁹ | anyavatsāyā³¹⁰ goḥ payase | 'ty āhur³¹¹ adu- gdhāyā³¹¹ vā śūdradugdhāyā vā³¹¹ | 'sarvaṃ³¹² vā etat payo yad³¹³ anyavatsāyā goḥ śūdradugdhāyā vā 'sarvaṃ³¹⁴ vā etad agnihotraṃ yan mṛtasyā 'gnihotraṃ³¹⁵ | tāvad

mantrēno 'ddbrtya hiraṇyaṃ puraskṛtya rajataṃ puraskṛtye 'ti prātaḥ || [sāyaṃ] hiraṇyam agrato hṛtvā "havanīyasya paścād (dhiranyaṃ) nidhāya | prātaḥ rajataṃ agrato hṛtvā "havanīyasya purastān nidhāye 'ti viśeṣaḥ | tato praṇayana-mantrēna nidhāyā 'gnim pratiṣṭhāpayet | tato 'gnaye jyotiṣmate svāhā | agnaye jyotiṣmata idam | varuṇāya svāhā | agnaye jyotiṣmata idam | varuṇāya svāhā | varuṇāye 'dam (Ap. 9. 9. 14; corr.) | iti pūrṇahutiṃ hutvā tasmin evā 'gnau homa-samāptiḥ | Beim Erlöschen des Āhavanīya-Feuers soll ebenso wie bei dem des Dakṣiṇāgni (cf. unten 6. 1) verfahren werden; jedoch ist ibid. folgende Differenz vorgeschrieben: Āhavanīyasyo 'ttara-paścima-deśe prabhas tiṣṭhan dhātā dhātṛpām (RV. 10. 128. 7) ity ādinā tri[ṇi] kāṣṭhāny ādadhāti 'ti viśeṣaḥ || ubhayaṃ nāśe dakṣiṇāgnim praṇīyā "havanīyam api praṇī[ya] pūrvavad āhavanīya-prā- yaścittādi kṛtvā paścāt pūrvavad dakṣiṇāgni-prāyaścittādi kuryād ||

²⁹⁷ Brahm. Prāy. 62a: āhavanīyānugame 'pi praṇīya hutvā śvo bhūte gnaye 'gnimate 'ṣṭākāpālaṃ nirvapeṇ | cf. ibid. Bl. 56a folg.: yasyā 'gnā[v] agnim abhyuddhareyur (vgl. Ait. Brāhm. 7. 6) bhavatam naḥ samanasāv (Kaus. 108. 2) ity abhimantryā 'gnaye 'gnimate 'ṣṭākāpālaṃ nirvapeṇ | yasya yajamānasya daivān mānuśād vā pramādān agnāv uddhṛte praṇīte vidyamāna eva punar abhyuddhareyus tatrā 'bhimukhyeno 'rddhvaṃ uddhareyur bhava(na)tan naḥ samanasāv iti . . .

²⁹⁸ ACD śivo B śive ²⁹⁹ CD bhavatam. ³⁰⁰ ABC adhya

³⁰¹ A to; Kaus. 108. 2. ³⁰² C samsrjāte ³⁰³ RV.

1. 12. 6. ³⁰⁴ ABC fügen agnir ein. ³⁰⁵ RV. 8. 43. 14. ³⁰⁶ RV.

5. 13. 5; 8. 98. 12. ³⁰⁷ A atha āhitāgnis tantrapravāse B atha ya

āhitāgni tetre pravāse C atha yasyāhitāgniḥ tantre ³⁰⁸ cf. Ap. 9.

11. 22; K. Ś. 25. 8. 9; vgl. die Anm. 318; 514. ³⁰⁹ A juyuran

B juhuyāranye C juhuyuranye D juhuyātranye ³¹⁰ A nyavatsāyā

B 'nya^o C nyavatsāyā ³¹¹ Diese Stelle ist im Original verderbt.

A liest diese und die zwischenliegenden Worte: āhuś tad adugdhāyā vā sarvaṃ vā pṛtanyayo yajñenā 'nyavatsāyā gauḥ śūdradugdhāyā vā BC āhuḥ śūdradugdhāyā vā (C vāt) sarvaṃ vā etyayojanye (C jñe) nā 'nya

(C 'nā)-vatsāyā goḥ śūdradugdhāyā evā (evā) D āhu śūdradugdhāyā vā

³¹² A sarvām ³¹³ fehlt bei CD. ³¹⁴ fehlt bei ABCD. ³¹⁵ cf.

Ait Brāhm. 7. 2.

agnim³¹⁶ paricareyur yāvad³¹⁷ asthnām³¹⁷ āharanam³¹⁸ |
 āhṛtyā 'gnibhiḥ³¹⁹ samsprśya tam pitṛmedhena³²⁰ samāpnuyur |
 atha yaḥ³²¹ samāropitā-samāropite mṛtaḥ syāt katham tatra
 kuryāt | so 'gnaye tantumate pathikṛte vratabhṛte³²² puroḍā-
 śam nirvapeḍ ekakapālam saptakapālam navakapālam | nityāḥ
 purastāddhomāḥ | samsthitahomeṣu | tvam agne saprathā asi³²³
 yena pathā vaivasvataḥ³²⁴ tvam agne vratapā asi³²⁵ | 'ti ma-
 dhyata opya (atha) samsrāvabhāgaiḥ samsthāpayeḍ | atha naṣṭe
 arāṇi syātām³²⁶ anyayor arāṇyor vihrtya tam³²⁶ mathitvai
 'tābhīr eva hutvā 'thai 'nam samāpnuyuh³²⁷ || 8 || atha yasyo

³¹⁶ D agnihotram ³¹⁷ A yāvavadasthnām (?) B yāvadasinām D yāva-
 dasthinām. ³¹⁸ Agn. Prāy. 4b: *adhve pramītasāyā* (cf. oben Anm. 308)
 'bhivānyavatsāyāḥ payasā 'gnihotram tūṣṇīm sarvahutam juhuyur ā sama-
 vāyāt | pāthikṛtīm kṛtvā tasminn eva vibhāre abhivānyavatsāyāḥ payasā
 tūṣṇīm | dharmakāmā 'gnihotram sakṛd eva sarvaṃ juhuyur | nā 'tra
 bhakṣo 'sti | pūrvāṅgāny uttarāṅgāny api tūṣṇīm eva bhavaṃtī kālas tu
 sāyam prātar eva | ā śarīrasyā 'gni-sambandhatvāt | pradhāne prajāpati-
 dhyānam kartavyam | yady āhitāgnir aparapakṣe mriyeta "hutibhir
 enam pūrvapakṣam hareyuh | pakṣahoma-nyāyena |; cf. Āśv. Prāy.
 2b: atha pravāsa-mṛtasāyā 'hitāgner viśeṣaḥ | putrādayaḥ pāthikṛtīm
 kṛtvā "hitāgni-śarīrasyā 'gnibhiḥ sambandha-paryantaṃ mṛtavatsāyā goḥ
 payasā tūṣṇīm sarvahutam juhuyuh | prajāpatim manasā dhyātvā svāhe
 'ti mantrēna bhakṣaṇa-varjaṃ sāgam pradhānam kartavyam || athavā
 yājña-puronuvākyaḥ pūrnāhutim juhuyāt | athā "hitāgner apara-pakṣe
 maraṇa-śāmkā syāt tadā pakṣahoma-nyāyena 'vaśiṣṭā-'gnihotrā-'hutayo
 darśeṣṭiś ca kartavyā || nā 'tra kālaniyamāḥ || evaṃ cāturmāsya-'ntarāle
 maraṇa-śāmkāyām..... || maraṇa-śāmkāyām karaṇa-'sambhave maraṇa-'naṃ-
 taram apy.....kāryāni || ³¹⁹ B āhatāgnibhiḥ C āhr(?) tāgnibhiḥ ³²⁰ BCD
 pitṛmedhe tena ³²¹ C yaṃ ³²² cf. K. Ś. 25. 4. 27 folg., wo die Fälle auf-
 gezählt werden, in denen dem Agni vratabhṛt geopfert werden soll.
³²³ cf. oben 2. 1. ³²⁴ Gemeint ist der schon oben zitierte Spruch
 = AV. XIX 59. 1. ³²⁵ RV. 8. 11. 1. ³²⁶ Diese und die in-
 zwischenliegenden Worte liest A: syātām anyayor arāṇyor vihrtya ta B
 syāt tayor arāṇyor vihatyaṃ tam C syāt tayor ara vihrtya tam D syāt
 tayor arāṇyor vihrtyamta ³²⁷ Āśv. Prāy. 7a folg.: atha samārūḍheṣv
 agniṣv arāṇināse 'gnyādheyam punarādheyam vā kartavyam | vahnīṣu
 satsu arāṇi-nāse prāyāścittam punar-ādhanā-varjaṃ || arāṇi-nāsa-nimittāni ||
 dābo mamthanam ca || (Śloka:) manuṣyā-'sthi śavaṃ viṣṭhā rajo viṇ
 mūtram eva ca svedo 'śru pūyikā śleṣma madyaṃ cā 'medhyam ucyate ||
 śṛgālā-'mṛtyaja-kunapa-pratilomaja-rajavalā-sūtikā-patita-śūdra-vāyasa-
 rāsabha-sūkara-kāka-kukkuṭādyāḥ || agnyādhanam go-pitr-yajñavarjaṃ ||
 baudhāyanānām tasya prathama[h] prayoga evā 'vaśyakatvāt || anyatarā-
 'raṇi-nāse 'nyatarām chittvā arāṇidvayaṃ kṛtvā mamthanam kartavyam
 iti || arāṇi etaiḥ samsprṣṭe bhavataṃ naḥ samanāśv (VS. 5. 3) iti jale
 nikṣipyā 'māvāsyāyām nave arāṇi mantrēnā "hrtya darśene 'ṣṭvā navā-

'pākṛtaḥ paśuḥ prapatet³²⁸ kā tatra prāyaścittih | sprtibhir juhuyād³²⁹ vāyave niyutvate yavāgūṃ³³⁰ nirūpyā³³¹ 'nyam tadrūpaṃ tadvarṇaṃ ālabhetā³³² | 'jyena 'bhighārya paryagni kṛtvo 'pākurvītai | 'te³³³ vai³³³ devaspr̥tayo³³³ | agneṣ te vācam spr̥ṇomi svāhā | vātāt te prāṇaṃ spr̥ṇomi svāhā | sūryāt te cakṣu spr̥ṇomi svāhā | candrāt te mana spr̥ṇomi svāhā | digbhyaḥ te jyoti³³⁴ spr̥ṇomi svāhā | 'dbhyaḥ te rasaṃ spr̥ṇomi svāhā | 'sthībhyas te majjānaṃ spr̥ṇomi svāhā | snehebhyas te snāvānaṃ spr̥ṇomi svāhau | 'śadhībhyas te lomāni

'raṇyor agnīṃ mamtreṇa samāropya mamthanasyā "vṛtā mathitvā tantumatīm iṣṭiṃ kuryāt | agniḥ tantumān devatā | tantum tanvan . . . priyaṃ (RV. 10. 53. 7) sāvānābārya-śarāva-parimita odano dakṣiṇā śeṣaṃ (?) paurṇamāsavat | atha vahnīṣu satsu jirṇā-ṛaṇi-prāyaścittam || jaṃtubhir mamthanena jirṇe araṇi vijāyete | tat-sadr̥ṣe nave araṇi mamtreṇa āhṛtyā 'māvāsyāpratipadi darśene 'ṣtvā jirṇāraṇi śalkikṛtya gārbapatye kṣiptvā prajvālyā dakṣiṇa-kareṇa navo-'ttarā-ṛaṇiṃ savyenā 'dharā-ṛaṇim ādāya agner upari dhārayan niṣṭapati || udbudhyasvā 'gne praviśasva yonim anyāṃ devayajyāyām vai jatavedaḥ | aranya 'ṛaṇim anusamkramasva jirṇāni nūm (?) ajirṇayā nudasva || tato []yaṃ te yonir ṛtviyo 'giraḥ (RV. 3. 29. 10) || iti samāropya mathitvā 'gnin vihr̥tya manaśvatyā caturgr̥hita-homaḥ || tantumatī-'ṣṭiṃ pūrnāhutīm vā kuryāt || ukta-nimitair araṇi-nāṣe pratyakṣa-vahnir yadi naśyet tadā 'gny-ādhanam iti bau-dhāyanah || mūtra-vid-retas-ci[t]ti-kāṣṭha-śleṣma-pūty-āśru-karpaṭā-'sthy-ādibhir amedhyair agnisam̐earge samāropya mathitve 'ṣṭiḥ | tasyām devatā || agnir pavamānaḥ || agnir pāvakaḥ || agnīḥ śucir iti || pūrnāhutayo vā || āśaktau punas tvā "dityā rudrā vasavaḥ (samim̐dhatām) punar brāhmaṇo vasunitha rudraiḥ ghr̥tena tvam tanuvo vardhayasva satyāḥ samtu yajamanasya kāmā (VS. 12. 44) iti mamtreṇo 'pasamim̐dhanam kuryāt | udakabim̐du-pāte 'py etad eva || caṇḍāla-patita-rajavalā-sūtikasya [spa]r̥ṣe agnyādbheyam || caturdine snānānam̐taram spar̥ṣe samāropya mathitvā 'gnaye śucaye 'ṣṭākāpalam nirvapet || pūrnāhutīm vā || cf. Agn. Prāy. 13 b: agniṣv araṇyoh samārūḍheṣv araṇyor nāṣe 'gnyādbheyam punarādheyam vā karttavyam | anyatarā-ṛaṇi-nāṣe 'pi bhavati | Der in obigen Zitaten erwähnten Verunreinigung des heiligen Feuers gedenkt unser Traktat nicht ausführlicher; dagegen sprechen z. B. Agn. Prāy. 19 a von einem udakā-"dinā 'gny-upaghāta-prāyaścittam | : punas tvā . . . kāmāḥ (VS. 12. 44) iti samit-prakṣepaḥ || und von Selbstentzündung des Opferfeuers der gleiche Text ibid.: svayaṃ-prajvalana-prāyaścittam | uddipyasva paripātaye 'ti (TA. 10. 1. 4. 5) pratiman̐tram ekaiḥ samidham ādadhāt (m)agnihotra-prārabdha-karmasu | ā samāpter.

³²⁸ cf. unten 5. 5.³²⁹ Vgl. hierzu Ś. Br. 11. 8. 4. 6; K. Ś. 25. 6.³³⁰ BC yavāstaṃ. ³³¹ A nirūpyā B tiruhyā CD nirūpyām. ³³² Das Entflichen und Zugrundegehen des Opfertieres erbeischt Sühne: K. Ś. 25. 9. 1; cf. unten 6. 7: āśvamedhe ced āsvo nā "gacchet . . .³³³ A 'kurvitetyevaidevaspr̥ta tayo B 'kurvitetyotavai CD 'kurvitenyotavai³³⁴ A jyoti, verändert in digbhya BCD diśām

spr̥ṇomi svāhā | pr̥thivyās te śarīram spr̥ṇomi svāhā | 'ntari-
kṣāt³³⁵ ta ākaśam spr̥ṇomi svāhā | mānuṣāt³³⁶ ta ākaśād di-
vyam³³⁷ ākaśam spr̥ṇomi svāhe | 'ndrāt te³³⁸ balam spr̥ṇomi
svāhā | somāt te rājñah³³⁹ kīrtīm³³⁹ yaśas ca spr̥ṇomi svāhe |
'ti ca hutvā 'thai 'nam punaḥ pradiśati vāyave tve³⁴⁰ 'ty |
atha yasyo 'pākṛtaḥ paśur mriyeta kā tatra prāyaścittih |
spr̥tibhir eva hutvā 'thai 'nam anudiśaty ṛtave tve³⁴¹ 'ty |
atha yasyo 'pākṛtaḥ paśuḥ samśīryeta kā tatra prāyaścittih |
spr̥tibhir eva³⁴² hutvā 'thai³⁴² 'nam anudiśati | rakṣobhyas
tve 'ti | nā 'nudeśanam ity āhur | yo vā eṣa prapatito bha-
vati tad yad enam adhigacheyur³⁴³ atha tena yajetā | 'tha
yāv³⁴⁴ etau śirṇa-mṛtau bhavatas³⁴⁴ tayoh prajñātāny avadā-
nāny avadāye 'tarasya vā paśoh sampraiṣam kṛtvā brāhmaṇān
paricareyur apo vā 'bhyupahareyuḥ spr̥tibhir³⁴⁵ | yadi vā 'nyaḥ
syā[c]³⁴⁶ chāmitram³⁴⁶ enam prāpayeyus³⁴⁷ spr̥tibhir eva
hutvā sāmitram evai 'nam prāpayeyur | ata ūrdhvaṃ pra-
siddhaḥ paśubandho | 'tha ya upatāpinam yājayet³⁴⁸ kā tatra
prāyaścittih | spr̥tibhir eva hutvā 'gado haiva³⁴⁹ bhavaty | atha
ced bahava upatāpinaḥ syuḥ kā tatra prāyaścittih | spr̥tibhir
eva hutvā 'gado hai 'va bhavaty | atha yo 'dhiśrite 'gnihotre
yajamāno mriyeta katham tatra kuryāt | tatrai 'vai 'tat paryā-
dadhyād yathā sarvaśaḥ samdahyete³⁵⁰ 'ty | athā "havanīya
ājyāhutim juhuyād | yajña eti vitataḥ kalpamāna³⁵¹ | ity etaya

³³⁵ A liest statt dieser und der inzwischenliegenden Worte nur:
'ntarikṣā sam̐spr̥ṇomi svāhā tte; BC lesen statt 'ndrāt te: 'ndrādhi
D: 'ndrādvi ³³⁶ BC manuṣāt ³³⁷ C divām;
D divam ³³⁸ A rājñ. BCD rājñā ³³⁹ ACD kīrtir B kīrti
³⁴⁰ V. S. 7. 7. ³⁴¹ A ṛtam vetyety BCD ṛtave tvey
atha ³⁴² Bei A verderbt. ³⁴³ D adhvīyāyacheyur BC
adhivyāgacheyur; vyā offenbar nur dittographisch aus dhi entwickelt.
³⁴⁴ Statt dieser und der inzwischenliegenden Worte liest A yaceto sau
śirṇamṛto bhavata BC yācai [C vai] taugnau śirṇa (C rñna) mṛtau bha-
vatas; D yā vaiṭagnau śirṇamṛtau bhavataḥ ³⁴⁵ A catasrbhir C
spr̥tibhi ³⁴⁶ BCD 'syām amitram ³⁴⁷ Das folgende, im Text Aus-
gelassene ist ganz verderbt: A tad āha śam vai samdhriyam ca haratity
atha nu katham iti tat paṃcāsāyampājya vahanti B tadāha śam vi samdhī
'yam ca harati 'ty atha nu kam iti tat paṃcāsapaṃcājya vaharanti C tadā
śam vi samdhriyam ca haratity atha nu katham iti tat paṃcāsapaṃcājya
vaharanti; D tad āha śam cī sadhriyam ca haratity atha nu katham iti
tat paṃcāsapaṃcājyavaharamti; l. etwa: tad āha śam yu sadhryañcam
harati 'ty | atha nu katham iti paṃcāsa-paṃcāsa (?) vahanti ³⁴⁸ A
yojayet ³⁴⁹ haiva fehlt bei ABC. ³⁵⁰ cf. Ait. Brāhm. 7. 2.
³⁵¹ AV 18. 4. 13.

rcā | 'tha ya aupavasathye³⁵² 'hani yajamāno mriyeta katham
 tatra kuryāt | tatrai 'vai 'tat pradadhyād yathā sarvaśaḥ
 samdahyete 'ty | athā "havanīya ājyāhutim juhuyād | yajña
 eti vitataḥ kalpamāna³⁵¹ ity etayarcā | 'tha yaḥ samāsa-
 nneṣu³⁵³ haviṣṣu yajamāno mriyeta katham tatra kuryāt |
 tatrai 'vai 'tat³⁵⁴ paryādadhyād yathā sarvaśaḥ samdahye-
 rann ity | athā "havanīya ājyā-"hutim juhuyād | ape 'mam
 jivā arudhan grhebhya³⁵⁵ | ity etayarcā | 'tha yo dikṣito
 mriyeta katham enam daheyus | tair evā 'gnibhir ity āhur |
 havyavāhanāś cai 'te me³⁵⁶ bhavanti tat kavyavāhanā ity | atha
 nu katham iti | śakṛtpiṇḍais tistra ukhāḥ³⁵⁷ pūrayitvā tāḥ
 prādadh[*y*]us | tā dhūnuyus | tā³⁵⁸ susantāpā ye³⁵⁸ 'gnayo³⁵⁸
 jāyerams taiḥ samāpnuyuh | bahir³⁵⁹ vā evam (bhavan)ti
 te no vai 'te | tasya³⁵⁹ tad eva brāhmanam yad adaḥ³⁶⁰-puraḥ³⁶¹
 savane³⁶¹ pitṛmedha³⁶² āśiṣo³⁶³ vyākhyātās | tam yadi pu-
 rastāt tiṣṭhantam upavadet tam brūyād vasūnām tvā devā-
 nām vyātte 'pi dadhāmi | gāyatriṃ parśām³⁶⁴ adhaḥśirā
 'vapadyasve 'ti | tam yadi dakṣiṇatas tiṣṭhantam upavadet tam
 brūyād rudrānām tvā devānām vyātte³⁶⁵ 'pi dadhāmi | traīṣṭu-
 bhīm³⁶⁶ parśām³⁶⁷ adhaḥśirā 'vapadyasve 'ti | tam yadi paścāt
 tiṣṭhantam upavadet tam brūyād ādityānām tvā devānām
 vyātte 'pi dadhāmi | jāgatiṃ parśām³⁶⁸ adhaḥ³⁶⁸ śirā 'vapadyasve
 'ti | tam yady uttaratas tiṣṭhantam upavadet tam brūyād³⁶⁹ |
 viśveṣām tvā devānām vyātte 'pi dadhāmi | ānuṣṭubhīm parśām
 adhaḥśirā 'vapadyasve 'ti | tam yady antardeśebhyo vā tiṣṭha-

³⁵² A upavasathye, verändert in au; BC pavasathye D apavasathye; cf. Ait. Brāhm. 7. 2. ³⁵³ A yaḥ samāsattreṣu B masamāsam neṣu; C samāsattreṣu D mamāsanneṣu; unsere Lesung nach Ait. Brāhm. 7. 2. ³⁵⁴ A tat ³⁵⁵ AV. 18. 2. 27. ³⁵⁶ D ne ³⁵⁷ Die Mss. scheinen uṣāḥ zu lesen. ³⁵⁸ A tāhsusantāpāyede agnaye BD tāmasantāpāye gnyayo C tāmasantānam samtāpāye gnyayo ³⁵⁹ Bloße Wiedergabe einer kaum verständlichen und jedenfalls sehr korrupten Stelle nach Ms. A. B barhiṣṣ eva bhavante no vai te tasya C barhir vā eva bhavanti tenodaite tasya D teno ete yad adobarhiṣā vā eva bhavati teno vai te tasya; i. etwa: teno ete yad adobarhiṣā vā eva bhavanti teno vai te? ³⁶⁰ D ahaḥ ³⁶¹ AB purasavane ³⁶² A pitṛmedhā ³⁶³ A āśaṣo B āśiṣo cf. Gop. Br. 1. 5. 22. ³⁶⁴ D pariśām ³⁶⁵ In den Mss. vyātte = vyādatte; so D an dieser Stelle und bei allen ihren Wiederholungen. ³⁶⁶ B traīṣṭubham C bhā ³⁶⁷ BC pariśamdhaḥ ³⁶⁸ B paviśāmadhaḥ C pariśāmadhaḥ ³⁶⁹⁻³⁷⁰ A läßt diese und die in- zwischenliegenden Worte aus.

ntam upavadet tam brüyāt³⁷⁰ | tasmai namas kuryāt | sa cet prati namas kuryāt kuśalenai 'vai 'nam³⁷¹ yoja-yet³⁷² | sa³⁷³ cen³⁷³ na³⁷³ prati namas kuryāt tenā 'bhicaret | savyam³⁷⁴ agranthinā prasavyam agnibhiḥ pariyād³⁷⁵ | vatsaro 'si³⁷⁵ parivatsaro 'si samvatsaro 'si³⁷⁶ 'ti | tam³⁷⁷ yadi³⁷⁷ jighāmsed³⁷⁷ yayoh³⁷⁷ sarvam iti sūktena bādhakiḥ³⁷⁸ samidho 'bhyādadhyāt | trtiyāham nā 'tijivaty³⁷⁹ | atha yo hotā 'rddhahuta ucchiṣṭaḥ³⁸⁰ syāt³⁸⁰ sabaiva tenā 'camyā 'gnir mā pātu vasubhiḥ purastad³⁸¹ ity etām japtvā yathā-rtham kuryād yathartham kuryāt || 9 || iti yajñaprāyaścitte dviṭīyo 'dhyāyaḥ samāptaḥ³⁸² ||

athā 'to somarūpāni vyākhyāsyāmaḥ | prajāpatir manasi | sārvasvato vāci³⁸³ visrṣṭāyām³⁸³ | vidhānam³⁸⁴ dikṣāyām | brahmavrate savitā³⁸⁵ samdhiyamāne³⁸⁶ 'ndho 'cheto³⁸⁶ divyaḥ³⁸⁷ suparnaḥ parikhyāto | 'ditiḥ prāyaṇīye³⁸⁸ | paśuṣṭhā nyup-to³⁸⁹ | yajño³⁹⁰ hūyamāno³⁹¹ | bhadro vicīyamānaḥ³⁹² | chaṁdāmsi miyamāno³⁹³ | bhagaḥ panyamāno | 'surah krito | varuṇo 'pasamṇaddhaḥ | pūṣā somakrayaṇe³⁹⁴ | śipiviṣṭo 'rāv³⁹⁵ āsādyamāno³⁹⁵ | bṛhaspatir utthito | vāyur³⁹⁶ abhīhriyamāno³⁹⁷ | 'dhipatiḥ prohyamāno | 'gniṣomīyaḥ paśav³⁹⁸ | atithi³⁹⁹ (rudro | varunaḥ⁴⁰⁰) sadātithye | varunaḥ samrād | āsadyām⁴⁰¹ āsādyamāna⁴⁰¹ | aindrāgno⁴⁰² 'gnau⁴⁰³

³⁷⁰ Den zweifellos hier fehlenden Spruch haben sämtliche Mss. ausgelassen. ³⁷¹ A kuśalam evainam C kuśalenaitenam ³⁷² D yajayet
³⁷³ A sa vemta B sa ce tan ra C sa cenra; D sa cet ³⁷⁴ fehlt bei B.
³⁷⁵ Bei BCD fehlt: pariyād vatsaro si ³⁷⁶ VS 27, 45. ³⁷⁷ A tayamdirjighāmsaghamyoh BCD tam yadi jighāmsavyayoh ³⁷⁸ Verwendung des bādhaka-Holzes bei bösem Zauber: s. Pet. Wb. u. bādhaka und die allerdings unklare Stelle AP 24. 1. 6. ³⁷⁹ CD nātijivaty
³⁸⁰ A utsiṣṭhasyāt BC n(c)chiṣṭa syāt I.: uttiṣṭhāset (vgl. PW.) ³⁸¹ AV. 19. 17. 1. ³⁸² D ity atharvavede vaitānasūtre prāyaścittaprasaṁge
³⁸³ dāśamo 'dhyāyaḥ || ³⁸⁴ vāvivisrṣṭāyām C vaccivi* ³⁸⁵ D vidhāna
³⁸⁶ D savitāram ³⁸⁷ Texte unklar 'māne adaste? 'māne a-uste?
³⁸⁸ C divyam ³⁸⁹ C prāyaṇīyo B prāyaṇī ³⁹⁰ So nach BC.
³⁹¹ C yajñe ³⁹² D 'māne ³⁹³ ABCD vai bhī* ³⁹⁴ AD vai miyamāno BC vai mīmāno ³⁹⁵ ABC 'nā D 'nam ³⁹⁶ A 'ṣṭor āsā*; BCD 'ṣṭorāvasā*; sprachlich möglich wäre es, statt ūrāv: ūrū zu rekonstruieren, unter Anwendung eines anfechtbaren Sandhi also zu lesen: 'ṣṭo 'rv āsā*; vgl. śipiviṣṭa āsāditaḥ TS. 4. 4. 9. 1 K. Ś. 34. 14. ³⁹⁷ C dhāsūr?
³⁹⁸ A abhīdhiyamāno B abhīhriyamāno CD abhīhriyamāno ³⁹⁹ BCD paśave ⁴⁰⁰ A atithye ⁴⁰¹ BCD vārunaḥ ⁴⁰² B āsadyam vatsādyamāna C āsamccāvatsādyamāna D āsamdyāvatsādyamāna ⁴⁰³ ABC 'gnau
⁴⁰⁴ ABCD lassen 'gnau weg.

mathyamāna | aindrāgno 'gnau⁴⁰⁴ prañyamāne⁴⁰⁴ | sāma⁴⁰⁵
 tānūnaptre⁴⁰⁵ | tapo 'vāntaradikṣāyām | prthivy upasady | anta-
 rikṣam upasadi | dyaur upasadi | yajñasya pramā⁴⁰⁶ 'bhimo
 'nmā⁴⁰⁶ pratimā vedyām kriyamāṇāyām | paśava uttarave-
 dyām | dyaur havirdhāne | 'ntarikṣam āgnidhriye | prthivi
 sadasi || 1 || prāṇa uparaveṣu | bhrātrvyā dhiṣṇyeṣu | paśavo
 barhiṣi⁴⁰⁷ | vedyām stīryamāṇāyām | apsu⁴⁰⁸ visarjane⁴⁰⁸ | pra-
 jāpatir hriyamāno⁴⁰⁹ | 'gnir āgnidhriye | vaiṣṇava āsanna-
 karmani | hasto viśṛṣṭo⁴¹⁰ | vaiṣṇavo yūpa | oṣadhayo raśanā-
 yām⁴¹¹ | medha āpriṣu⁴¹² | haviḥ paryagnikṛtaḥ⁴¹³ | pitṛde-
 vatyah paśau samjñāpyamāne | yajñasya mithunam pannejane-
 ṣu⁴¹⁴ | rakṣasām bhāgadheyam vapāyām⁴¹⁵ udgrhyamāṇāyām |
 yajñasya samtātir vasativarigv abhihriyamāṇāsv⁴¹⁶ | indrā-
 gnyor dhenur dakṣināyām⁴¹⁷ uttaravedi⁴¹⁸-śronyām⁴¹⁹ avasā-
 dayati⁴²⁰ | mitrāvaruṇayor dhenur | uttarasyām uttara-
 vedi⁴¹⁸ śronyām⁴¹⁹ avasādayati⁴²¹ | viśveṣām devānām āgni-
 dhriye | chandāmsy upavasathe⁴²² | havir upāvahṛtaḥ⁴²³ |
 sārāsvataḥ⁴²⁴ prātaranuvāke | 'tharvā 'bhuyptaḥ | prajāpatir
 vibhajyamāne | devatā vibhakte | 'ndro vṛtrahe 'ndro⁴²⁵ 'bhi-
 mātihendro⁴²⁶ indro vṛtratur⁴²⁷ unniyamāna | āyur upāṃśv-⁴²⁸
 antaryāmayor | yamo 'bhihitaḥ || 2 || nibhūyapurādhāva-
 niye⁴²⁹ supūtaḥ pūtabhṛti suśukra⁴³⁰-śrīr⁴³¹ mamtha⁴³²-śrīh

⁴⁰⁴ fehlt bei A; D 'gno ⁴⁰⁵ A sārāsvato nupāpte B sāsatī
 nūyāpte C sāsatī yāpte; D sāsatītaghrāme ⁴⁰⁶ A. pramā-
 bhimatōnmā pratimā vedyantarikṣam upasadi dyaur upasadi yajñasya
 pramābhimatōnmā pratimā B setzt an Stelle dieser Wiederholung:
 pramādisamōnmā C pramāhisamōnmā; D pramābhimāte hi mā ⁴⁰⁷ ABC
 barhiṣu ⁴⁰⁸ A āsuvisarjane C āpsūtisarjane ⁴⁰⁹ A
 hriyamāne C hriyamāne D hriyamāno ⁴¹⁰ C tiṣṛṣṭo ⁴¹¹ B
 raśanāyām C rajāśanāyām ⁴¹² D āpriṣya ⁴¹³ A
 paryagnittatam ⁴¹⁴ ABCD patnīja* ⁴¹⁵ A capāpām
 B vamaṇyām ⁴¹⁶ A abhidriyamāṇāsv B abhihriyamāṇāsv
 D abhihriyamāṇāsv ⁴¹⁷ D uttarasyām; vielleicht besser.
⁴¹⁸ B 'vedih ⁴¹⁹ ABC 'nyām ⁴²⁰ A vacasām
 nodayati D vamaṣām nodayati BC vamaṇnodayati; vielleicht die Lesart
 von BC (vasan no 'da*) beizubehalten. ⁴²¹ B vasaṇnodayati
 D vedinodayati (sic!) C vamaṇnodayati A avasādayati; vielleicht auch
 hier mit BC zu lesen. ⁴²² BC upavasatho; D upavathyo
⁴²³ A upāvahataḥ B upāhataḥ C upāvahūtaḥ D ūvahataḥ ⁴²⁴ C
 sārāsvatāḥ ⁴²⁵ fehlt bei B. ⁴²⁶ A bhimātir*
 D bhimater* ⁴²⁷ A vṛtraghna D vṛtraghnir ⁴²⁸ B
 upāṃśv ⁴²⁹ AD nidhāya* ⁴³⁰ BC śukraḥ ⁴³¹ C
 śrī ⁴³² A matha D mayah

saktuśrīḥ kṣīraśrīḥ kakubhaḥ pātreṣu ⁴³³ | vāyur bahiṣpa-
vamāne ⁴³⁴ | hotrā ⁴³⁵ pravare | vasavaḥ prayājeṣu | yaddevatyāḥ
somas ⁴³⁶ taddevatyāḥ ⁴³⁶ paśur | vaiśvadeva unniyamāna ⁴³⁷ |
aindrāgna unnīto | rudro hūyamāno | vāto māruto gaṇo ⁴³⁸
'bhyāvṛtto | nṛcakṣāḥ ⁴³⁹ pratikhyāto ⁴⁴⁰ | bhakṣo bhakṣyamā-
naḥ | sakḥā ⁴⁴¹ bhakṣitaḥ | pitaro nārāśamsā ⁴⁴² | [ā]gneyam
prātaḥsavanam | aindram mādhyamdinam savanam | yajño
dakṣiṇāyām | aindrāṇi prṣṭhāni | vaiśvadevam tṛtiya-sava-
nam | vaiśvānaro 'gñiṣṭomam | aindrāvaruṇam maitrāvaruṇa-
syo 'ktham ⁴⁴³ bhavaty | aindrābārhaspatyam ⁴⁴⁴ brāhmaṇa-
cchamsina uktham ⁴⁴⁵ bhavaty | aindrāvaiṣṇavam achāvākasyo
'ktham ⁴⁴⁶ bhavaty | aindrah ṣoḍaśīratraḥ ⁴⁴⁷ | paryāyā ⁴⁴⁸
'gneyo ⁴⁴⁸ | rāthamtarāḥ sandhiḥ ⁴⁴⁹ | sauryam āśvīnam ⁴⁵⁰ | aḥar
yajña | ādityā anuyājeṣu | yad antara kriyate sa samudro | varuṇo
'vabhrthe ⁴⁵¹ | samudra rjīṣe | yad ⁴⁵² avāre ⁴⁵² tīrtham ⁴⁵² tat
prāyanīyam | yat pāre tad udayanīyam ⁴⁵³ | vaiṣṇavo vaśāyām |
svar divi | kāsū ⁴⁵⁴ brahma ⁴⁵⁴ samīṣṭyām ⁴⁵⁴ || 3 || yasyā ⁴⁵⁵
yasyā ⁴⁵⁵ 'mtataḥ ⁴⁵⁵ somo vyāpadyeta tasyai tasyai devatāyā ⁴⁵⁶
iṣṭim nirvaped ājyahomān vā | 'tha juhuyāt | tvām ⁴⁵⁷ yajño
viṣṇur ⁴⁵⁸ iti ca | tvām yajño viṣṇur yajña-viṣṇu anūnam ⁴⁵⁹
hitvā ⁴⁶⁰ ātmānam deveṣu vidayāmiti ⁴⁶¹ | vanaspate ⁴⁶² 'mta-
taḥ ⁴⁶³ syā 'nuṣṭubham chandaso yam tam abhyukta etena
saṃdadhāmī 'ti saṃdhāya yam me skannam ⁴⁶⁴ iti skanne |
yad asmṛti ⁴⁶⁵ 'ti ca karmaviparyāse 'ti ⁴⁶⁶ ca ⁴⁶⁶ tad ⁴⁶⁶ yad ⁴⁶⁶

⁴³³ C pavitreṣu ⁴³⁴ ABC barhi^o ⁴³⁵ B hotrāḥ C hotra;
vgl. Kāth.: hotrāḥ. ⁴³⁶ fehlt bei D ⁴³⁷ C 'ne
⁴³⁸ gaṇe ⁴³⁹ AC nṛcakṣā ⁴⁴⁰ A praticakṣāto; dann folgt bei A bhakṣo
bhakṣīyamānaḥ sarvobhakṣitaḥ B bhakṣo yamānaḥ sarvobhakṣitaḥ C bhakṣo
bhakṣīyamānaḥ sarvobhakṣita ⁴⁴¹ A sarvo BC savo D sayo.
⁴⁴² C nārāśamsā ⁴⁴³ AC 'varuṇasyo 'chaṃ B 'syecchu ⁴⁴⁴ B 'bār-
haspatye ⁴⁴⁵ AC ucchaṃ B uccha ⁴⁴⁶ ABC chaṃ ⁴⁴⁷ A ṣoḍa-
śārātriḥ BCD ṣoḍaśīratrī ⁴⁴⁸ ABCD paryāyāgneyo ⁴⁴⁹ A saṃdhi
BC saṃdhīyā ⁴⁵⁰ A āśvina ⁴⁵¹ A vabhrthe ⁴⁵² A yad avāre
tīrtham B yad ācātīrīyam CD yad ācāre tīrtham ⁴⁵³ A udayanīyam
B udayanīyam ⁴⁵⁴ B kāsūbrahmāmīṣṭyā C kāsūbrahmāsamīṣṭyām; D kā-
subrahmaṇyām iṣṭyām ⁴⁵⁵ A yasyām yasyām amтатаḥ C yasyā yasyā tataḥ;
D yasyām yasyā amтатаḥ ⁴⁵⁶ C devatāyāḥ ⁴⁵⁷ D tvā ⁴⁵⁸ Korrupt.
⁴⁵⁹ D ān (mit Virāma) ⁴⁶⁰ A hitvā ⁴⁶¹ A devayāmiti ⁴⁶² D 'ti
⁴⁶³ BD 'mtata ⁴⁶⁴ Kauś. 6. 1 f.; Vait. 16. 17. ⁴⁶⁵ AV 7. 106. 1.
⁴⁶⁶ A karmaviparyāsetayad ṛktaṃ om B karmaviparyāsetiyacadaḥ om
C karmaviparyāseti ya ca yaddṛktā tu; D karmaviparyāseti ya cad ṛkta.
Zum folg. vgl. Gop. Br. 1. 3. 3.

rkta⁴⁶⁶ om⁴⁶⁶ bhūr janad⁴⁶⁷ iti gārhapatyē juhuyād | yadi
 yajuṣṭa⁴⁶⁸ om bhuvo⁴⁶⁹ janad⁴⁷⁰ iti dakṣiṇāgnau juhuyād |
 yadi sāmata⁴⁷¹ om svar janad⁴⁷⁰ ity āhavanīye juhuyād |
 yady atharvata⁴⁷² om bhūr bhuvah svar janad om ity āha-
 vaniya eva juhuyād | atha daivatāny | āgneyam hautram |
 vāyavyam ādhvaryavam | sauryam audgātram | cāndramasam
 brahmatvam | tasya ha vā agnir hotā "sīd | vāyur adhvaryuh |
 sūrya udgātā | candramā brahmā⁴⁷³ | pṛthivi vā rcām⁴⁷⁴ āya-
 tanam | agnir jyotir antarikṣam (vai)⁴⁷⁵ yajuṣām āyatanam⁴⁷⁶ |
 vāyur jyotir dyaus⁴⁷⁷ (vai)⁴⁷⁵ sāmnam āyatanam | āditya
 jyotir āpo 'tharvaṇām āyatanam⁴⁷⁵ candramā jyotir iti
 ca || 4 || atha yad avocāmā⁴⁷⁸ "pattau⁴⁷⁹ somam⁴⁸⁰ ce 'ti⁴⁸¹
 yajamānam ced⁴⁸² rājānam⁴⁸² stena⁴⁸³ ha vā prathamaś⁴⁸⁴
 cā "hareyuś cittavyāpatyur⁴⁸⁵ vā bhaved⁴⁸⁶ | ity āhā 'śmara-
 thyo | ne | 'ty āhatuḥ kṇva-gopāyanau | yadai 'va karmā 'bhy⁴⁸⁷
 adhvaryur⁴⁸⁷ vihitas⁴⁸⁸ tadai 'va sarvakratūn praty āpado
 vihitā | ity āhur ācāryā | atha katham atra⁴⁸⁹ yajamānakarmāṇi
 syur | upacārabhākṣapratīś⁴⁹⁰ ce⁴⁹⁰ | 'ty adhvaryur asya yaja-
 māna⁴⁹¹. karmāṇi kuryād⁴⁹² | atra⁴⁹³ yajamānā-"sane mār-
 jāliye vā camasau nidhāya tatrā 'sya bhākṣakāle bhākṣāny
 upasthāpayeyur ā samīṣṭa-yajuṣo homāt | prāk samīṣṭa-yajur⁴⁹⁴

⁴⁶⁷ fehlt in ABCD. ⁴⁶⁸ A yajuṣṭham C yajuṣṭam ⁴⁶⁹ A bhuva
⁴⁷⁰ fehlt bei A. ⁴⁷¹ A sāmataṃ ⁴⁷² A atharvatam; cf. Brāhm. Pray.
 5b: tatra bhūh svāhe 'ti gārhapatyē juhoti 'ti varttate | tathau (!) ttarayor
 api yojyam | yajuṣṭo bhuva svāhe 'ti dakṣiṇāgnau sāmataḥ svah svāhe
 'ti dakṣiṇāgnau sāmataḥ svah svāhe 'ty āhavanīye ibid. Bl. 6a: tatrā
 "dhānā-'nukrameṇa pūrvaṃ gārhapatyē dakṣiṇāgnāv āhavanīya iti homo
 vidhiyate | ṛgvedā-"dīnām ca gārhapatyā-"dibhir abhisambandhah | śru-
 tyantare ṛgvedo gārhapatyō yajurvedas tu dakṣiṇāḥ sāmavedas tu āhava-
 nīyata iti | ⁴⁷³ Vgl. zu diesen Ausführungen KŚ 25. 1. 4—10.
⁴⁷⁴ kṣavām B unklar C yām ⁴⁷⁵ fehlt bei BCD ⁴⁷⁶ B fügt sāmā ein.
⁴⁷⁷ CD dyanḥ ⁴⁷⁸ A avocāmā BC avocāmo ⁴⁷⁹ l.: [u]pattau?
 Der folgende Passus ist ganz korrupt und mir völlig unverständlich.
⁴⁸⁰ AO saumam ⁴⁸¹ D teti ⁴⁸² A ced rājāna B cemd rājānam
 C yemd rājānah D camdrojānas ⁴⁸³ l. stena? ⁴⁸⁴ C pramas
⁴⁸⁵ l.: vittam? D vyāpalyur ⁴⁸⁶ BC bhavedad D bhavampyad ⁴⁸⁷ A
 karmābhyadhvaryau BCD karmābhyuddharyau ⁴⁸⁸ A vihitat (?)
⁴⁸⁹ Bei ABC fehlt atra ⁴⁹⁰ A āpavārabhākṣapratīścety B upacāra-
 bhākṣapratīscāity C upacārabhākṣapratīścety; l.: prāyaścittety? ⁴⁹¹ BC
 yajamānasya ⁴⁹² ACD fügen hinter kuryād ein: adhy B acya ⁴⁹³ A
 fügt hinter atra ein: bhākṣabhākṣanāya B bhākṣabhākṣanāpāryā C bhāk-
 ṣabhākṣanāpāya D bhākṣabhākṣanāpāya l.: anyatra bhākṣabhākṣanāt
 pāyaya? ⁴⁹⁴ BC "yajūa D "yajū

homāc⁴⁹⁵ ced⁴⁹⁵ yajamāna⁴⁹⁵ āgacchet samastān eva bha-
kṣajapān japtvā bhakṣayec cheṣaṃ | samāpyā 'vabhṛtham
abhyupeyuh⁴⁹⁶ || 5 || atha ha yam⁴⁹⁷ jīvan⁴⁹⁷ na⁴⁹⁷ śrutipatham
gachet⁴⁹⁸ kiyantam asya kalam agnihotram juhuyur | yady
eva hitam āyus tasyā 'śeṣam prasamkhyā[ya]⁴⁹⁹ tāvantam⁵⁰⁰
kalam⁵⁰⁰ tad⁵⁰¹ asyā⁵⁰¹ 'gnihotram hutvā 'thā 'sya prāya-
ñiyena pracareyur | vyākhyātaḥ pātraviniyogo⁵⁰² 'pi⁵⁰³ yathai 'va
śarirādarśane | sa cej jivann⁵⁰⁴ āgacchet⁵⁰⁴ katham vā proṣyā⁵⁰⁵
"gatāya⁵⁰⁵ yathākāryam⁵⁰⁵ karmāni kuryāt | sa⁵⁰⁶ cet svayam-
uttha[h] syād punar asyā 'gnin ādhāyā 'dbhutāni⁵⁰⁷ vācako
japam | iti hutvā mārjayitvā tato 'yam āgataḥ karmāni kuryāt⁵⁰⁶ |
sa cet punar anuttha[h]⁵⁰⁸ syāt⁵⁰⁸ tathā samsthitam eva 'sya⁵⁰⁹
tad agnihotram bhavati | jarāmaryam⁵¹⁰ vā etat sattram⁵¹¹ yad
agnihotram | iti ha śrutir bhavati⁵¹² || 6 || atha ya⁵¹³
āhitāgnir⁵¹³ vipravasann agnibhiḥ pramiyeta⁵¹⁴ katham
tatra pātraviniyogam pratiyād | ity āhā 'śmarathyo⁵¹⁵ | yady
anyāni pātrāni yajñā-"yudhāni⁵¹⁶ 'ty upasādyā vihrtyā 'gnim
āhṛtya prajvālya vihareyur nirmathyam⁵¹⁷ vā prajvālya vihared |
ity etāvata 'mgaprabhṛtibhiḥ⁵¹⁸ samsthāpyai 'vam pātraviniyo-
gam ity anuchādayed⁵¹⁹ | 'yad yad utsannāḥ⁵²⁰ syur vāraṇi-
sahitāni⁵²¹ pātrāni | 'ty apsu samāvaped⁵²² | eṣā te 'gne⁵²³ |

⁴⁹⁵ A homādyajamāna ⁴⁹⁶ B upahareyuh C hareyuh ⁴⁹⁷ B jivantah
D jivanah; (st. yam l. yo) ⁴⁹⁸ Ein ähnlicher, z. B. Ait. Brāhm. 7. 9
erwähnter Fall ist der, daß man von dem Āhitāgni fälschlich hört, er sei
gestorben; cf. (Āsv. Prāy. 8b): yasminst āhitāgnau jivaty eva mṛtasābdah
śrūyeta | tadā 'gnaye surabhaye pūrṇāhutih | cf. Agn. Prāy. 14b: surabhaya
eva yasminś jīve mṛtasābdah | yasmin āhitāgnau jivaty eva mṛta iti
yadi śābdah samjāyeta tadā surabhimate 'stih (!) kartavyā | ⁴⁹⁹ D
'khyai ⁵⁰⁰ A ti varttamānakalam A tā vratam ⁵⁰¹ A tasyā
⁵⁰² A 'viniyoge ⁵⁰³ fehlt bei BCD ⁵⁰⁴ B jivanamniāgachet CD ji-
vanam nā "gachet ⁵⁰⁵ A prokṣāgatakāyadhākāya B proṣyagata-
kāya C proṣyagatakāyadhākāya; D preṣyāgatāya yathā kārya ⁵⁰⁶ Diese
und die dazwischenliegenden Worte fehlen bei D. ⁵⁰⁷ B ādhāy-
āmbhutani C ādhāyādbhutani ⁵⁰⁸ Mss. unklar; sie lesen hinter
uttha syād die Silbe at; C utthāsyād at. ⁵⁰⁹ BC syām ⁵¹⁰ BC
jarāmarya A jarāmardyam D jarāmāyam ⁵¹¹ A sarvatra ⁵¹² D
vadati ⁵¹³ ABC yat tryāhitāgnir ⁵¹⁴ cf. oben Anm. 308; —
"agnibhiḥ" ist wohl zu streichen. ⁵¹⁵ A 'śmayorathyo B imayorathyo
⁵¹⁶ A yajñāni yudhāni B yajāyudhinīty ⁵¹⁷ B nirmathya ⁵¹⁸ C
'ngah prabhṛt ⁵¹⁹ A anutsādayed B anuchāvayed ⁵²⁰ A udet
samnā B utthamntā C utsamntā D utthamntā; zu erwarten wäre etwa:
mārttikah cf. unten 6. 6. ⁵²¹ C vāruṇī; l.: varuṇa? ⁵²² cf. oben
Anm. 58. ⁵²³ VS 2. 14?

yo agnis⁵²⁴ | tayā me⁵²⁵ hy āroha tayā me hy āviśe⁵²⁶ | 'ty a-
śmamayāni vā⁵²⁷ lohamayāni vā brāhmaṇebhyaḥ prada-
dyād⁵²⁸ | daśarātram niyatavratā[h] syuḥ | samvatsaram cā 'pi
gotriṇa | ekādaśyām keśaśmaśru-lomanakhāni⁵²⁹ vāpayitvā |
'dbhutāni prāyaścittāni⁵³⁰ vācākāṃ⁵³¹ japam iti hutvā mā-
rjayitvā⁵³² tato yathāsukhacārino⁵³³ bhavanti || 7 || atha
yady enam anāhitāgnim iva vṛthā-'gninā⁵³⁴ daheyur evam
asyai 'śa⁵³⁵ mṛtpātraviniyoge⁵³⁶ | 'ti patnya⁵³⁷ bhavati | 'ty
āhā 'smarathyo | ne 'ty ābatuḥ kāvagopāyanau | yadai 'va
karmā 'bhy⁵³⁸ adhvaryur⁵³⁸ vihitas tadai 'va sarvakratūn praty
āpado vihitā | ity āhur ācāryā | atha katham asyām āpattau
yathai 'va śarirā-'darśane vā samāmnātānām āpadām⁵³⁹ ka-
tham tatra pātraviniyogaṃ pratiyād ity āhā 'smarathyo |
'raṇyor agnīn samāropya śarirāṇām ardham eṣā⁵⁴⁰
tūṣṇīm nirmathya prajvālya vihrtya madhye 'gninām⁵⁴¹ edhāmś⁵⁴¹
citvā darbbhān samstīrya tatrā 'sya 'śarirāni nidadhyur | bhāru-
ṇḍasāmāni gāpayed|yady⁵⁴² agāthah⁵⁴³ syād athā 'py asāma⁵⁴⁴
kuryā[c] | charirā-'darśane pālāśa-tsarūṇy⁵⁴⁵ āhrtyā 'thai
'tāni puruṣā-'kṛtini kṛtvā ghṛt[en]ā 'bhyaḥjya māmśa⁵⁴⁶ tvag-
asthy asya ghṛtam ca bhavati 'ti ha vi(r)jñāyate⁵⁴⁷ | yady
āhavanīyo devalokaṃ yadi dakṣiṇāgniḥ pitṛlokaṃ yadi gārha-
patyo mānuṣyalokaṃ | yadi yugapat sarveṣv asya⁵⁴⁸ lokeṣv⁵⁴⁸
avaruddham bhavati 'ti ha vijñāyate | tasmād yugapad
eva sarvāmt sādāyitvā 'tha yady enam an[v]ālabheta punar
dahet | stēnam⁵⁴⁹ iva⁵⁴⁹ tv⁵⁴⁹ eva brūyād | yat kim cā 'vidhi-
vhitam karma kriyate tasyai 'śai 'va sarvasya kṛptiḥ sarvasya
prāyaścittīś ce | 'ti hi⁵⁵⁰ śrūtir bhavaty⁵⁵¹ | athā 'py atrā 'gner

524 AV. 12. 2. 7? 525 B pre 526 s. Gop. Br. 2. 4. 9; Vait. S. 24. 14.
527 BOD ca 528 Vgl. das unten unter 4. 1 und 6. 5 Gegebene; s. a.
K. Ś. 25. 7. 32 folg. 529 BC roma* 530 D citta* 531 BCD
kāṃ statt vācākāṃ vgl. oben 3. 6: vācako japam 532 fehlt
bei D 533 AB 'vāriṇo 534 bei D fehlt gñinā 535 B asyaivā;
AC asyaishā D asyaishāt 536 bei D fehlt mṛt 537 A patrya;
l.: pātriyo? 538 D karmābhy uddhvāryau 539 A āpadīm 540 eṣā
unverständlich; davor jedenfalls eine Lücke; D eṣām 541 AD
'nāmedhām B 'nām medhām C 'nāmedhyam 542 D yathā
543 ABC agāthā D gāthā 544 B asama C asāme D āsame
545 so mit sämtlichen Mss., vgl. Āp. 9. 11. 23. K. Ś. 25. 8. 15. 546 BCD
māmśam 547 cf. Ait. Brāhm. 7. 2. 548 A unklar B avasya lokeṣv
549 D svenam ity 550 B ha 551 Hier endet nach D der Abschnitt 8;
der Rest fehlt.

ayātā⁵⁵² somatanūr⁵⁵² bhavati | samanvāgamevāvām⁵⁵³ kar-
 masu samanv ā 'trā "gamayed | yat kimcid yajñe viriṣṭam
 āpadyeta tasyai 'śai 'va sarvasya kṛptiḥ sarvasya prāyaścittiś
 ce | 'ti hi śrutir bhavati || 8 || athā 'taḥ sattrinām⁵⁵⁴ vakṣyā-
 maḥ | pravṛtte⁵⁵⁵ tantre 'ntastantre vā grhapatir⁵⁵⁶ upatā-
 paḥ⁵⁵⁷ yasyā⁵⁵⁸ "yur⁵⁵⁹ grhi[t]vā⁵⁶⁰ 'nugacheḥ⁵⁶¹ kāmam
 tasya putram bhrātaram vo 'padikṣya⁵⁶² samāpnuyur | (na⁵⁶³
 samāpnuyur) | na⁵⁶³ vā rtvijām cai 'kam iva⁵⁶⁴ | ne 'ty⁵⁶⁴ āhā
 'śmarathyo | na hi grhapater⁵⁶⁵ upadikṣā⁵⁶⁶ vidyate | grhapatiḥ
 samikṣya⁵⁶⁷ yadi manyeta | jived ayam ahorātrāv ity ekāhāny
 (ekadvivāsavane)⁵⁶⁸ sarvāṇi savanāni samāveśayed | yasmims
 tu samāveśayet tasya savanasya vaśam upayānti 'tarāni | sa-
 vanāni nānātantrāni ced api bhavanti durgāpattau ca⁵⁶⁹ sa-
 māse⁵⁶⁹ ve 'ṣṭinām⁵⁷⁰ samāveśa[yed]⁵⁷¹ vakṣyakāmo⁵⁷¹ | yāḥ⁵⁷²
 kās cai 'katantrā⁵⁷² iṣṭaya[h]⁵⁷³ syur avyavahitāḥ⁵⁷⁴ kāmam tā
 ekatantrē⁵⁷⁵ samāveśya haviṣām ānupūrvyeṇa pracaret | prāk
 sviṣṭakṛto⁵⁷⁶ mukham tu pañcā-"jyā-"hutir juhuyād | agnaye
 somāya viṣṇava indrāgnibhyām prajāpataya iti | yadi sauviṣṭa-
 kṛtyā pracaranti khalu vai yadi bahūni vā sruveṇa yathāvadā-
 nenā⁵⁷⁷ 'tikrāmet || 9 || athā 'taḥ sa[t]trinām vakṣyāmaḥ |
 pravṛtte tantre samnaddhe-'dhmā-barhiṣi paścāc candramasam
 paśyed | ya⁵⁷⁸ eśā 'mā(mā)vāsyāyām⁵⁷⁸ āgneyaḥ puroḍāśas tam
 pāthikṛtam⁵⁷⁹ karoti prakṛtye 'taram vinai | 'tad yajñaś chi-
 dyate ya etām antareṣṭim tanvite | 'ti hi śrutir bhavaty | atha

⁵⁵² l.: āpattau? so 'tanur? ⁵⁵³ B samalage vācām C saman-
 vagevācā (tvā?) karma; sāma tv āgamayed (vāvām) karmasu sāma vā 'trā
 "gamayed || āgāpayed statt āgamayed zu lesen? also; im ersteren Falle
 soll man zu ihm wie zu einem Diebe (d. h.: leise) reden? l.: samanv-
 āgame vācām? ⁵⁵⁴ ABC sattrinām ⁵⁵⁵ ABD
 prakṛpte. ⁵⁵⁶ A ditt: grhpati ⁵⁵⁷ BD upatāpa ⁵⁵⁸ BCD syā
⁵⁵⁹ B "yu ⁵⁶⁰ B gahivā ⁵⁶¹ CD "nugachah; dem Wortlaut nach
 für mich nicht rekonstruierbar. Dem Sinne nach: „Wenn der Hausherr
 während oder nach Vollendung eines Opfers krank wird oder stirbt . . .“
⁵⁶² B "padi C padikṣam ⁵⁶³ B ne C läßt na aus. ⁵⁶⁴ ABCD
 ivānityā ⁵⁶⁵ ABCD* tir ⁵⁶⁶ upadikṣya; A wiederholt die
 Worte von samāpnuyur bis upadikṣā (sic!). ⁵⁶⁷ C samikṣā ⁵⁶⁸ Soll
 wohl Glosse sein und gelautet haben: ekadivāsāni ⁵⁶⁹ A vasamāso
 BCD casamāsan. ⁵⁷⁰ B vaiṣṭinām ⁵⁷¹ A sāmā* BC samāveśa-
 vakṣakāmo ⁵⁷² BC yāścaika* D kāscaikam* ⁵⁷³ B drṣṭayah
⁵⁷⁴ A avyavahita BC avyaveditāḥ ⁵⁷⁵ B yekatantrai ⁵⁷⁶ ABCD
 kṛta ⁵⁷⁷ C yathāvaidānenā ⁵⁷⁸ B yeśāmā ⁵⁷⁹ B pākṛtam
 C pāvi (?)kṛtam

yasya paurnamāsyam (vā⁵⁸⁰) vyāpadyeta kāmam tatra prā-
kr̥tiḥ⁵⁸¹ kuryāt | tad⁵⁸² ya[h] kratur [dyāvāktrato vā vāyo]
vidyate⁵⁸² 'tha nirvapaty | āgneyam aṣṭākāpālam aindram
ekādaśakapālam āsādyā haviṃśi prāyaścittir⁵⁸³ juhuyād | yad
udagān mahato mahimā asya⁵⁸⁴ māno asya jagataḥ pārthi-
vasya mā naḥ prāpad uchunā⁵⁸⁵ kācid anyā | kasmai devāya
haviṣā paridadema svāhe 'ty | athā 'taḥ paśubandhaḥ | pari
yajñasya bhojyasya⁵⁸⁶ bhojyavatkā⁵⁸⁷ mo⁵⁸⁸ ye⁵⁸⁹ kecit ta-
trasthāḥ paśavaḥ somakāriṇa⁵⁹⁰ teṣāṃ bhakṣabhakṣaṇam | tad
yathā | varāha-mārjā[ra]-māhiṣam⁵⁹¹ śakuno⁵⁹² 'nyo 'vadānāni
māmsāni jāṃgalāni ca yady aśiṣaḥ⁵⁹³ syān māsi māsi śaddho-
tāram juhuyāt | sūryam te cakṣur gacchatu vāto ātmānam
prāno dyām pr̥ṣṭham antarikṣam ātmāngair yajñam pr̥thivīm
śariraiḥ vācaspace 'chidrayā vācā 'chidrayā juhvā devāvrdham
divi hotrām airayat svāhe 'ti śaddhotāram hutvā⁵⁹⁴ prajā-
patiḥ sarvaṃ eve 'dam utsrjed | iti hi śrutir bhavati⁵⁹⁵ || 10 ||
(ity⁵⁹⁶ atharvavede vaitānasūtre prāyaścitta - prasange ekā-
daśo 'dhyāyaḥ⁵⁹⁵ iti yajñaprāyaścittite tritīyo 'dhyāyaḥ sa-
māptah.

(sānnāyām⁵⁹⁷ yad udbo-) dhayeyuś⁵⁹⁸ ced vatsā⁵⁹⁹ vāyavyā-
(yā)⁵⁹⁹ yavāgvā⁵⁹⁹ sās[nnāy]yam⁵⁹⁹ yajetā⁶⁰⁰ | 'py⁶⁰⁰ ekasyā[m]

⁵⁸⁰ vā fehlt bei B. ⁵⁸¹ AC prākṛti B kṛti ⁵⁸² A
liest statt dieser und der zwischenliegenden Worte: vā krator vā vāyo
vidyata; D nahyakraudydāvāktrator vā vāyo vidyate; — statt ya kratur
vermute ich: prakṛtir; möglich auch: tad yaḥ krto vā yo vā 'krto vidyate
⁵⁸³ A prāyaścittir B 'ścitti C 'ścitti; D 'ścittim ⁵⁸⁴ A asyam; dieses
Zitat ist für mich unermittelbar. ⁵⁸⁵ l.: uchunā? ⁵⁸⁶ fehlt bei B.
⁵⁸⁷ l. vielleicht: bhuktva ⁵⁸⁸ l.: 'mi? ⁵⁸⁹ A pe ⁵⁹⁰ BD soma-
kāriṇam ⁵⁹¹ A 'māhiṣam BC 'hiṣa; D 'hiṣu ⁵⁹² B śakuno AD
śakunā; zu erwarten wäre: māhiṣāṇām śakunāṇām ⁵⁹³ ACD 'śiṣa;
gemeint ist etwa: aśiṣiṣuḥ; der Sinn des Satzes findet sich wieder z. B.
Brāhm. Prāy. 77a: yadi śyeno vā māṃ[sam] haret | anyad vā sattvam
anyad vā 'vadānam yad apā[nṛkṣac chakunir?] iti juhuyāt | jede Be-
rührung durch räuberische Tiere wie z. B. die Krähe ominös: AP 37. 2. 1.
⁵⁹⁴ ABC vibhṛtvā K. Ś. 6. 1. 36. Zur Fassung dieses Textes gegenüber
einer Reihe von anderen (s. Bloomfield, Conc. u.: vācaspace chidrayā ...) neigen unsere Mss., wie die Lesungen von A: airaya B: airayam CD
airayam beweisen. ⁵⁹⁵ Diese und die zwischenliegenden Worte fehlen
bei A; D 'śaddhotāram hutvā prajāpatiḥ ⁵⁹⁶ fehlt bei A. ⁵⁹⁷ AD
sāmāyām; cf. Āp. 9. 1. 24 ff. ⁵⁹⁸ A udabodhayeyuś B udbhaddoyeyuś ...
⁵⁹⁹ B vatsāyavyāthavāgvasāmyam C vatsāvāyavyāyavāgvasā; D vat-
sāvāyavyayā yavāgvā sāyam; zu diesem Abschnitt vgl. Áāv. 3. 13. 13 folg.
⁶⁰⁰ AD 'tāth

dhītāyām adhitā dohayed | adhitābhiḥ samsthāpya⁶⁰¹ dhītānām
vatsān⁶⁰² apākṛtya⁶⁰² śvaḥ⁶⁰³ sāmñāyyena⁶⁰⁴ yajeta⁶⁰⁵ | sāyam-

⁶⁰¹ A samātha ⁶⁰² A vaśānapāṅkrtya B vatsānaśākṛta C... tsāna-
thākṛtyaḥ; cf. Brahm. Prāy. 17 b (äußerst korrupt); K. Ś. 25. 4. 39. ⁶⁰³ A
sva B śruḥ ⁶⁰⁴ A sāmñāyyena B sāmñāyyena CD sāmñāyyena
⁶⁰⁵ Hierzu findet sich in dem Passus Brahm. Prāy. 17a folgende, durch
Korruption fast jedes Wortes leider verschleierte Parallele (ich zitiere
ohne Veränderung des Textes): yadi vatsā apākṛtā dhayeyuḥ tatra nā
"dhānam vidhiyate | kiṃ tarhi mitratveno 'padiyate tatraidam prāyaś-
cittam vaks[ya]mānam bhavati | vatsāprahanam kiṃ vatsānādhāne prāyaś-
cittam | mrganāpaśūnāmdhāne prāyaścittam mā "bhūd ity apākṛtā iti
apākṛtair dhāne prāyaścittam | ... apare tu tatra dṛṣṭvā tu vṛhiṃ eve
'chanti vāyavye 'ti devatā-viśeṣa-niyamārtham | yavāgve 'ti ... var-
ttamāne vatsān apākṛtya punar yajete 'ti ... vāyavyā yavāgvā praca-
ryeta | ... nirvāpakalo na viśasyate | tatra nimittakāla eva nirvāpāḥ
kuta etad gamyate | sāyamdhohārtā vaksyati imdrāya vṛhiṃ nirvapeta
śvobhūte teṣv anunirvaped iti ... śvobhūteṣv eva vṛhi-yavesu vā pra-
krtebhyo 'gnyādhibhyo 'nyādhibhyo 'nunirvapet | ... sāmñāyyābhāvād dhotā
nirgatayānābhyuditeṣṭi yasya sāmñāyyam candramā abhyuditi darśa-
nāt | ... vgl. oben 2. I u. Brahm. Prāy. 22a: sāyamdhoham iti samastatā
yam dhoham iti samasta-sāyamdhohasyā 'pahāre doṣe vā dvaidhe dohanam (!)
avayavāpahāraśeṣena yāga eva bhavati | atha dvaidham dohane prasrute
tatra dugdhāsu vatsā-pakāraṇādi dvitīyasyām kubhyām dohaḥ kartta-
vyaḥ | ekasya dvayoḥ paśūnām vā ekatra dugdhāsu vatsāpakāraṇādy
anyasyām tāvatyo dugdhāśeṣe dvaidham dohayet | dvaidham dugdhe ādya-
sya sāyamdhohasyo 'palanobhayoḥ pracāraḥ karttavyaḥ | ... Bl. 22 b: yadi
sāyamdhohā ārttiṃ niyād indrāya vṛhiṃ nirvapeta ... yadi sāyamdhohē
vatsā dhayeyuḥ prātardohārttiḥ syāt tatra vāyavyā puroḍāśau karttavyaḥ |
sāyamdhohā-prātardohē dhite puroḍāśau vāyavyā ca yadi sāyamdhohā ārttir
iti vṛihayo niruptā vijñānam pūrvā vatse dhite indrāya vṛhiṃ yavān vā ...
nirvāpāḥ karttavyaḥ | yady ubhāv aindram paṃcaśārāvam odanam pacet |
yady ubhāv iti prakṛtau sāyamdhohaprātardohau tau pratyavamrṣyete |
yady ubhāv [v] a[r]tti[ṃ] niyētām . . ity arthaḥ | tatse 'dam prāyaścittam paṃ-
caśārāvam odanam pacet | yad iha vidhiyate yavāgūḥ puroḍāśaḥ paṃca-
śārāvo vā sarvaskanne naṣṭe duṣṭe ve 'ty asyā yavād indrāye 'ti yamā-
rtham ahamdrayājino 'pi 'ndrāyāgāvacanādyāḥ prakṛto yogo yavāgū
puroḍāśaḥ paṃcaśārāvo vā tat-sambandho yāga syāt | — Bl. 24a: yasya
sāmñāyyam haviś candramā abhyudiyāt vatsān u pratinudet sāyamdhohē
havarātamecanam vrato yathākālam yajeta ... Bl. 25a: dhite [']dhiteṣv
ārttigate vā vatsān apākṛtya punar yajet | cf. unten 5. 3 und Brahm.
Prāy. 26 b: yasya sāmñāyyam candramā abhyudita abhyuditasā 'nantaram
paśukāmo 'māvāsyam iṣṭvā tūṣṭim sarvān vatsān apākaroti ... cf. Agn.
Prāy. 6 b: vatsānām dhāne vāyave yavāgūḥ | sāmñāyyā-rtham apākṛtānām
vatsānām pāne(m) vāyu-devatā yavāgūḥ nirūpya tayā yaṣṭavyāḥ sarva-
pāne etat prāyaścittam | pīta-siṣṭam eva haviṣaḥ paryamtaṃ cet | vyāhṛti-
homa eva na yavāgūḥ | yavāgvā yāgaṃ kṛtvā punar yāgaḥ karttavyaḥ |
vgl. Āśv. Prāy. 3a: sāmñāyārtham apākṛtānām sarvapāne vāyudevatyām

doham⁶⁰⁶ ced⁶⁰⁶ apahareyuh⁶⁰⁶ prātardoham dvaidham kṛtvā 'nyatarat sāyamdohasthāne kṛtvo 'bhābhyām yajeta⁶⁰⁷ | prātardoham⁶⁰⁸ ced⁶⁰⁸ apahareyuh sāyamdoham dvaidham⁶⁰⁹ kṛtvā 'nyatarat⁶¹⁰ prātardohasthāne kṛtvo 'bhābhyām yajeto⁶¹¹ | 'bhau ced duṣyeyātām aindram pañcaśarāvam⁶¹² odanam⁶¹² nirupyā⁶¹³ "gneyena pracaryai "ndreṇā 'nupracared uttarām upo 'śya(to) v(ād)o 'bhābhyām yajeta | sarvāṇi ced dhavīmṣy apahareyur duṣyeyur⁶¹⁴ vā "jyena ca devatā

yavagūm nirupya śrapayitvā yaṣṭavyam | sa tvam no ... (RV. 8. 26. 25) tśānāya prahutiṃ yas ... (RV. 7. 90. 2); vājy asi vā* (RV. 10. 56. 3) iti yājñānuvākye | avadāna-paryāptene 'ṣṭvā punar yajeta |

⁶⁰⁶ A sāyāyamdoham vekṣasvabahareyuh B sāyamdoha cadepahareyuh
⁶⁰⁷—⁶¹¹ Diese und die inzwischengeschalteten Worte fehlen bei D. ⁶⁰⁷ Brahm. Prāy. 68a: tathā 'nyataranāśe ekam api sa pūrva[m] dvaidhikṛtya nirmathya ity eke; — zu dem ganzen Passus Ath. Prāy. 4. 1 vgl. Ap. Ś. 9. 1. 21 ff.; cf. Āśv. Prāy. 17 b: sāyamdohe naṣṭe prātardoham dvaidhā vibhājyai 'kam bhāgam ātameya tābhyām yāgam kuryāt || prātardohē naṣṭe tad-devatyam puroḍāsam kṛtvā yāgaḥ || āmiksānāśe 'py etat || tasyāḥ prātardoha-vikāratvāt || āmiksām eva utpādya tayā yajete 'ti kecit || vājina-nāśe ājyena yāgaḥ || sānnāyī ubhaya-dōṣe aindram pañcaśarāvam odanam gārhapatyē śrapayitvā tene 'mdra-yāgaḥ || atra sarva-prāyaścittam viṣṇu-smaraṇam ca kāryam | ⁶⁰⁸ A prātardhi cen ⁶⁰⁹ A cedvaidham B dvaidhyam C dvaidham ⁶¹⁰ A 'nyatarata ⁶¹¹ A yajñeto B yajete ⁶¹² A pañcaśarāvodanam; cf. Āśv. 3. 10. 27; K. Ś. 25. 5. 2; s. auch unten in 4. 4. ⁶¹³ ABC nirupyā* D setzt mit dem

korrupten Passus wieder ein: tau bhau ce duṣyen mā tām aindram pañcaśarāvam odanam nirupyā ⁶¹⁴ Brahm. Prāy. 7 a bringen folgende Klassifizierung des rituell Unreinen: duṣṭam trividham varṇayanti | ... jātīduṣṭam āśrayaduṣṭam saṃsargaduṣṭam ca | jātīduṣṭam palāṃḍu-grm-janakā-"di | ... āśrayaduṣṭam anāryādi-parigrhitam tatṛā 'pi mlecchā-"dibhir anāryaiḥ saba saṃvyavahāra ... saṃsargaduṣṭam malā-"dibhiḥ | ... evam ādibhir upahataṃ dravyam apo 'bhyavaharet | apah pratigamayet || vgl. ibid. 7 b: ... tad vā prakṣepya tatṛai 'vo 'dakam āśīnoet.... ibid. 8 a: atha pātrāṇy apo 'bhyavahared iti varttate ... nirlikhed dāru-mayam ... niṣṭāpen mṛttikam | adbhīḥ sauvarṇa-rajatam saṃśodhayed iti śeṣaḥ | athavā nirlikhed iti varttate | nirlekhanam ca saṃśodhanam mṛttikasya niṣṭapanam sauvarṇa-rajatasyā 'dbhir eva saṃśodhanam | iti upasargaḥ || — Über den Begriff des Substituts findet sich ibid. Bl. 9 a folg. eine Auseinandersetzung. Nachdem eine Stellvertretung des Opferfeuers und des Opferherrn als ausgeschlossen hingestellt ist (Bl. 9 a: agner na pratinidhiḥ svāmīnaś ca pratinidhir nā 'sti | samavayāt | yo hi yajate sa eva phalena saṃbadhyate | tasmād yajamānasya pratinidhir nā 'sti |) sagt der sehr korrupte Passus, in interessanter Weise den Begriff der Opferbarkeit umschreibend: ... yathā māśā(!)-masūra-kodravā-"di yasya yaṃ(?) saṃyogaḥ | sarvatrai 'va pratiśidhyate | ayajñiyā vai māśāḥ | ayajñiyāḥ kodravā iti ... und ibid. 10 a: atha yajñiyam anapratinidheyam

yajetā⁶¹⁵ | 'thā 'nyām adosām iṣṭim tanvitā(m | a)po duṣṭam⁶¹⁶
 abhyavahareyur⁶¹⁷ | brāhmaṇair abhaks[y]a[m] duṣṭam havir |
 bhūtam⁶¹⁸ ced ājyam skanded⁶¹⁹ bhūpataye⁶¹⁹ svāhe 'ti⁶¹⁹
 tribhīr prādeśair diśo mimāya tad yajamāno devān⁶²⁰ janam⁶²⁰
 agann⁶²⁰ ity⁶²⁰ anuṣaṅgo⁶²¹ | yajñasya tvā pramaye 'ti
 catarbhiḥ parigrhṇīyāt | yajñasya tvā pramayo-'nmayā-'bhi-
 mayā pratimayā (paridadema)⁶²² svāhe⁶²² 'ty | anutpūtam

yathā palāśasya pāribhadrakah | aśvatthasya gardabhāṇḍaḥ khadirasya
 kadira(!) bhavati sāmānyena tu kvacit tatas teṣām aparigrahaḥ | anyatrā
 'coditavāt pratiśiddhasya ca māśāde(!) aparigraha eva tatā 'nugrahika
 ukta-vriha(!)-yavā(!)-puroḍāśasya teṣām alābhe tuṣavatīnām tamḍulavati-
 nām oṣadhinām puroḍāśān kurvamti māśādi-varjam iti . . . ; vgl. auch
 ibid. 28a: sarvaskanne naṣṭe duṣṭe vā yathāpūrvam punaḥ saṁskaraṇam |
 und die ganz verderbte Stelle 29b: āsanneṣu haviṣṣu sarvasmin duṣṭe
 dugdhe vā naṣṭe vā sarvam saṁśodhya vatsāpākaraṇādi-sadyahkriyā
 ṣoḍaśa-dārvidhmapindapitrya . . . vedyāḥ saṁskārāḥ kṛta eva | mṛt pra-
 diyate | āyatir anumamtrāṇam nā 'gnihotram dōhādi siddham | vedam
 kṛtvā(?) paristarāṇādi-pātrayogah siddham anyat | Vgl. auch K. Ś. 25. 4.
 13 folg., — verunreinigtes Wasser wird weggegossen: AP 37. 18. 1. Das
 nirlekhanam resp. saṁśodhanam der Opferinstrumente erfolgt mit der
 Hand: [śuddhir] yajñapātrāṇām pāṇinā yajñakarmaṇi (Agnip. 156. 4).

⁶¹⁵ cf. Āp. 9. 15. 14 f. ⁶¹⁶ cf. Brahm. Prāy. Bl. 6b: duṣṭam apo
 'bhyavaharet | und Bl. 7a: tathā ca dharmaśāstre | vasā śukram asṛg
 majjā vip mūtram kaṇvaṇ nakhāḥ | ślemā-'śru dūṣikā(?) svedo dvādaśai
 'te nṛṇām malāḥ || cf. K. Ś. 25. 5. 9 folg., vgl. Anm. 58 und die dort zitierten
 Stellen.

⁶¹⁷ Āśv. Prāy. 17a folg.: vyāpannam havir jale viniṣipet ||
 tatā 'jyena sviṣṭakṛt || prayāja-'dy-aṅga-havir-nāṣe tu tad dhavir ut-
 pādyate na yajeta || na tatā 'gnyanvādhānādi punaḥ prayogaḥ ||
⁶¹⁸ Nur verständlich als Korruptel einer älteren Fassung von Āp. 9.
 15. 17: yad āryāṇām abhojanīyam syān na tena yajeta; — statt bhutam
 l.: pūtam? vgl. unten: anutpūtam ⁶¹⁹ A skandet tad adbhūtayeye

svāhe 'ti B made skande ced bhūtamyece cet svāhe 'ti CD skande
 ced bhūpataye cet svāhe 'ti; vgl. Āp. 9. 13. 6, 7; 14. 28. 6. ⁶²⁰ A

devām janmāṅga nityam B devām janmāṅganityam CD devām
 janmāṅgam nityam; dieser Vorschrift entspricht genau Āp. 9. 13. 5.

⁶²¹ Brahm. Prāy. 30b: devān janam agan . . . iti skannam abhimamtryā
 'po ninayet | Āśv. Prāy. 9a: athe 'ṣṭi-madhye haviṣm skannam abhi-
 mṛśet || devān janam agan yajñas . . . amhaso (Āśv. 3. 13. 15). bhūpataye
 svāhā bhuvanapataye svāhā bhūtānām pataye svāhā yajñasya tvā pramayo
 'nmayā 'bhimayā pratimayā drapsāś caskamda ceti (RV. 10. 17. 11). . . .
 Auch des Überlaufens des Opfermuses wird gedacht: Āśv. Prāy. 16a:
 carau śrāpyamāṇe prāgdīsi tāpād utsikte . . . dakṣiṇatāś ced . . . paścāc ced
 . . . uttaratāś cet . . . yugapat sarvatāś cet . . . vidikṣu [cet] . . . utsiktam
 carum āpyayati ||

⁶²² So BC; A liest: yajñasya tvā pramadānmayā-
 bhimayā paridadema svāhe 'ty. Bl.'s Index verzeichnet nur: yajñasya tvā
 pramayonmayābhimayā pratimayā, so auch die wahre Meinung der korr.
 Fassung von D; vgl. Āśv. 3. 13. 15; zu vgl. ist ferner: Āp. 9. 13. 6.

ced ājyam skanded⁶²³ vittam⁶²⁴ prāṇam⁶²⁴ dadyāt⁶²⁵ | tatho
 'tpūtam⁶²⁶ utpūyamānam ced ghrtam⁶²⁷ dadyād atho 'tpū-
 tam⁶²⁸ utpūyamānam ced ghrtam⁶²⁹ prāṇam dadyād⁶³⁰ deva-
 tāntare⁶³¹ ced⁶³¹ ghrtam⁶³¹ | āhutilopavyatyāse⁶³² | tvam no
 agne | sa tvam na⁶³³ | iti sarvaprayāścittam⁶³⁴ juhuyāt |
 tvam no agne varuṇasya vidvān⁶³⁵ devasya hedo 'vayāsi-
 siṣṭhāh | yajisṭho vahnitamah śośucāno viśvā dveṣāmsi pramu-
 mugdhy asmat || sa tvam no agne 'vamo bhavoti nediṣṭho
 asyā uṣaṣo vyuṣṭau | ava yaksva no varuṇam rarāṇo vihi
 mrdikam suhavo na edhi svāhe 'ti | devatā-'vadāne yājyā-
 'nuvākya-vyatyāsa⁶³⁶ 'nāmnāta⁶³⁶-prāyaścittānām vā⁶³⁷ yady

⁶²³ AB skandet C skande ⁶²⁴ cf. Āp. 9. 13. 1. ⁶²⁵ cf. Mān. Ś. 3. 1. 2. 1.
 Auch die Verunreinigung der Schmelzbutter verlangt Sühne (Āśv. Prāy. 17 b):
 ājyo-'pabatau tajjale prakṣipyā 'nyat saṃskṛtya tena pracārah ||; vgl. ibid.
 18a: avattadv-avadānā-"deh ślemādinā nāṣe punar āyatanād evā 'vadāya
 sarvaprayāścittam kṛtvā yaṣṭavyam || eka-dvy-ādy-avadāna-vaikalyene 'ṣṭvā
 tvan no agne sa tvan no agne (Āp. 9. 12. 4) ity etābhyām sruvāhuti hutvā
 punar avadāya yajete 'ty uktam prāyaścitta-candrikāyām || ⁶²⁶ D anu-
 pūtam ⁶²⁷ A unklar; BC vrtam; cf. M. S. 1. 4. 13. ⁶²⁸ A 'tpūyam
⁶²⁹—⁶³¹ Diese und die inzwischenliegenden Worte fehlen bei D. A ve
 vittam B va cica C ve cinva ⁶³⁰ cf. Āp. 9. 13. 2 yady utpūtam citram
 deyam. Dieß ist ursprünglich der Sinn des hier gänzlich korrumpierten
 Passus gewesen. ⁶³¹ A evatāntaravedvittam B devatānāmnarecac-
 cittam C devatāntare cec cittam; so D, jedoch: 'tara cec ... ⁶³² Das
 Zuviel oder Zuwenig bei dem Hersagen von Mantra erheischt Sühne
 (Āśv. Prāy. 18a): āśrāvaṇa-pratyāśrāvaṇa-vaṣatkāreṣu maṃtrāntara-nyūnā-
 'tīreke sati āśrāvitam atyāśrāvitam (Āp. 3. 11. 2) ity adhvaryuḥ sruveṇa
 juhuyāt || Des Ausfalls des ganzen Agnihotra-Opfers wird gedacht in
 Agn. Prāy. 10 b: prasaṅgād dhomaṃ lopaprayāścittam likhyate | ekasya
 dvayor bahūnām api vichede caturgr̥hītam manasvatyā juhuyāt | anekā-
 'grihotrā-'tipatti-nimittam manasvatyā caturgr̥hītam hoṣyāmi 'ti saṃkalpyā
 'gnim vihr̥tya manasvati[r] juhuyāt | kecid yāvaṃtāh kāla- [1: lā?] homena
 vichinnās tāvato(m) ekaikaṃ kalam prati(!) ekaiko homaḥ kartavyaḥ |
 na manasvaty-āvr̥ttiḥ | pakṣahoma-nyāyena tān homān kuryād iti prayā-
 ścitta-pradīpe | ⁶³³ RV. 4. 1. 4 f.; cf. Brahm. Prāy. 14 b: ... devatāvadāna-
 yājyā-'nuvākya-maṃtra-karma-viparyāse 'nāmnāta-prāyaścitt ... āpadi
 tvam no agne sa tvam no agna ... bhinna-krama-yogo(!)-viparyāsaḥ ..
 cf. „karmaviparyāsaḥ“ oben in 3. 4. — devatāviparyāsa: K. Ś. 25. 5. 19.
⁶³⁴ CD 'prāyaścittim cf. hierzu Āp. 9. 16. 10. ⁶³⁵ RV. 4. 1. 4. ⁶³⁶ A
 'tyāsenātyāta B 'tyāsenāmnātaḥ C 'tyāsenātyāta D 'tyāsenvāmnāta;
 vgl. Āśv. 3. 13. 14. K. Ś. 25. 5. 19. ⁶³⁷ vgl. Āśv. Prāy. 17 b: yāgāt
 prāg dhotur yājyā-'nuvākya-viparyāse sati und ibid.: kṛte tu yāge
 anuvākya-viparyāsa-jāte prāyaścittam eva na tu yāgā-'bhyāsaḥ || yājyāyām
 api avihita-devatāyām tad-devatāyām anyadevatāyām vā vihita-devatā-
 'deṣam kṛtvā vihītām eva devatām dhyāyan yadi vaṣaṭ kuryān na tadā

rkto⁶³⁸ 'bhy ābādhaḥ syād⁶³⁸ bhūr janad iti gārhapatyē juhuyād | yadi yajusta om bhuvo janad iti dakṣiṇāgnau juhuyād | yadi sāmata om svar janad ity āhavanīye juhuyād | yady⁶³⁹ anājñātā brahmata om bhūr bhuvaḥ svar janad om ity āhavanīya eva juhuyād⁶³⁹ ājyabhāgānte sve⁶⁴⁰ devatām āvāhayiṣyan yasyai ('va) havir niruptam syāt tato-'ntayā yajeta "jyasyai 'tāni nirupya⁶⁴¹ | yadi bhāginīm⁶⁴² nā "vāhayed⁶⁴² yatra smaret tatrai 'nām upo-'tthāyā "vāhyā⁶⁴³ "vāpasthāne⁶⁴⁴ yajeta⁶⁴⁵ | barhiṣi skanne⁶⁴⁶ nā "driyeta | da-

yāgā-'bhyāsaḥ pūrvoktam prāyaścittam viṣṇusmaranam ca kāryam || avihitayājyam vadann avihita-devatā-"deśe dhyāne [l. 'nam] kurvan yadi vaṣaṭ kuryāt tadā pūrvoktam prāyaścittam kṛtvā punar avadāya yajeta || sviṣṭa-kṛd-anamtarām smarane ājyene 'tyādi pūrvavat || agniṣomīyena puroḍāśenā "gneye yāge kṛte uktam prāyaścittam kṛtvā "gneyenā 'gniṣomīyayāgaḥ || sarva-prāyaścittam viṣṇusmaranam ca || cf. ibid.: devate anuvākye yājye vā vipariḥṛtā "jye avadāne haviṣi vā | devatā-viparyāsa āvahanā-"diṣu vyutkramah | anuvākyā-viparyāso 'nyadiyam anyasyā 'nubhūyāt | evam yājyā-viparyāsaḥ | ājya-viparyāso jauhvau-"pabhr̥taylor ity ādi | avadāna-viparyāsaḥ pūrvārdhāt pūrvārdhāt pūrvam ity ādi | havir-viparyāso nirvāpādi | yāge cā 'nyadiyasyā 'nyasya yāgaḥ | eteṣāṃ madhye anyatara-nimite sati prāyaścittam kartavyam | yad vo devā . . . nidhetana svāhe 'ti (Āp. 3. 11. 2) tiṣṭhann ājyāhutim hutvā jānv ācya bhūr iti gārhapatyē juhuyād yadi yajusta bhuva iti dakṣiṇāgnau | vgl. dazu ferner Stellen wie Āśv. Prāy. 9b: athā "vābanā-"diṣu devatānām viparyāse yājyānuvākyāviparyāse vā juhū-"pabhr̥d-dhruvā-"jyānām paryāse vā pūrvārdhā-"vādāna-samaye aparārdhā-"dy-avadāne vā havir-viparyāse vā yad vo devā atipātayāni . . . (Āśv. 3. 13. 18) ity ājyāhutim brahmā juhuyāt || tasmai yajamāno mukhyaṃ dhanam dadyāt || yāgāt prāg yājyā-"nuvākyā-viparyāsa-jñāne prāyaścittam kṛtvā punaḥ samuccārya yāgaḥ kāryaḥ || yāganamtarām jñāne prāyaścittam eva || Über die Vertauschung der Opfermaterialien sprechen auch Āśv. Prāy. 16a: juhū-"pabhr̥d-dhruvā-"jyānām viparyāse yad vo devā iti sruvāhutim brahmā juhuyāt || tasmai yajamāno mukhyaṃ dhanam dadyāt |; vgl. ibid. 16b: haviṣāṃ viparyāseno 'dvāsane brahmā yad vo devā iti pūrvavaj juhuyāt || tasmai yajamāno mukhyaṃ dhanam dadyāt || kapālānudvāsane (?) adhvaryur āśrāvayati cet tadā 'gnyave vaiśvānarāya pūrnāhutih ||

⁶³⁸ A r̥cobhyābādhasyā B r̥ktoḥhyābādha syād om C r̥cobhyātvādha syād om D r̥cobhyābādha syād om; ⁶³⁹ AD lassen diese und die inzwischenliegenden Worte aus; vgl. Gop. Br. 1. 3. 3. ⁶⁴⁰ l.: sva-? ⁶⁴¹ D nirūpya ⁶⁴² A bhāginīm nāvahayed B bhāginīmāvahayed

Brahm. Prāy. 36a: bhāginīm cen nā "vāhayet | bhāgo asyā 'sti 'ti mam-trārthīya iti bhāginī yasyā nirvāpaḥ kṛtaḥ sāstreṇa yāgaś coditāḥ sā bhāgini tām cen nāvahayet cf. Āśv. Prāy. 18a: hotā yaṣṭavyām devatām anāvāhye 'taram karma yadi kuryāt tadā yatrai 'va smaret tatrai 'vo 'tthāya tām devatām āvahayet || na mamdra-svara-niyamaḥ || manase 'ty eke || yady asthānīm āvahayet tadā nigameṣu tām nigamayet || sthānīm cā 'dhva-

kṣiṇena ced yajetā 'rddharcāt⁶⁴⁷ pratiṣṭhām dadyāt | puro-
 dāṣe du[h]śrite⁶⁴⁸ sarpiṣy annam catuḥśarāvam odanam
 brāhmaṇebhyo dadyāt⁶⁴⁹ | tatas tam eva punar nirvapet |
 purodāṣe vikṣāme⁶⁵⁰ yato⁶⁵⁰ 'syā 'kṣāmah⁶⁵¹ syāt tato
 yajeta⁶⁵² | dveṣyāya tam dadyād dakṣiṇām ca⁶⁵³ | puro-

ryuś ca yāgakāle caturgrhītena dhrauvājyena yaṣṭavyām yajet || tad-deva-
 tye yājyānuvākye hotrā paṭhanīye || anumamtraṇam yajamānena || tato
 viṣṇusmarāṇam || viparyāsenā "vāhane brāhmā pūrvavad yad vo devā iti
 juhuyāt || tasmai yajamāno mukhyaṁ dhaṇam dadyāt || cf. Agn. Prāy. 16a:
 sthāninim anāvāhya devatām upotthāyā "vāhayan manase 'ty eka ājyena
 'sthāninim yajet | yadi kasmimś cit karmaṇi yaṣṭavyā[m] devatām anā-
 [vā]hyai 'vo 'tīaram uttaram uttaram karma kuryāt tadā yāvati gate
 smarati tad evo [l.: 'aivo] 'potthāyā "vāhayet | yady asthāninim pramādād
 āvāhayet tadā 'minn eva krameṇa tām ājyena yajet | nigameṣu ca niga-
 mayet | ⁶⁴³ A. bāhyā ⁶⁴⁴ BC vāpasthāne ⁶⁴⁵ A. yajed B yajetta;
 Āsv. 3. 13. 19. cf. Āsv. Prāy. 17b: anubrūhi 'ty atra bhāginy-ullekhe
 hotary api bhāginim puro 'nu vā vadati prāg vadanāt smarāṇe sati catur-
 grhītena dhruvājye yāgaḥ karttavyaḥ || avadānā-'namtarām smarāṇe saty
 abhāginim iṣṭvā punar avadāya bhāginyā yāgaḥ kāryaḥ || ⁶⁴⁶ Āsv. Prāy.
 12b: upari sthāpitam śākhē-'dhmā-barhir-ādi yady adhatāt patati tadā
 brahmapratiṣṭhā-manaso brahmanvāco brahma-yajñānām haviṣām ājyasya
 cā 'tirikṭam mantrēna pūrvavat samasthāpyā "jyam saṁskṛtya sru-
 kuvam saṁmrjya tenaiva mantrēna svāhākārāntenā "havanīye 'dhva-
 ryaḥ sruvā-"hutim juhuyāt || yajñāya brahmaṇa idam || ājya-bhāgā-
 'namtarām sthālyājyena hutvā viṣṇu-smaraṇam kuryāt || śākhē-'dhmā-bar-
 hiḥ-prastara-veda-paristarāṇa-pavitra-vidhṛti-paridhy-upaveśā-"di-dravyā-
 ṇām dāhā-"dinā nāṣe (cf. oben in 2. 5.); viṇ-mūtrā-"dy-upahatau vā
 'dhvaryus taj-jātiyam anyad vidhāya svasthāne niyojayet || tata ājyam
 saṁskṛtyā "jya-bhāgā-'namtarām vā sruvāhuti juhuyāt || tvam agne ayāsi
 (Āp. 9. 12. 4) "śajam svāhā || agnaye yasa idam || prajāpate na "nam svā-
 hā || prajā "idam tato viṣṇusmarāṇam || pavitra-nāṣe miṁdādi-gaṇo prāya-
 ścittam ity uktaṁ prāyaścitta-pradipe || ājyā-'valokanā-'namtarām etat
 prāyaścittam tat-prāk miṁdā-gaṇa iti kecit || sa cā 'gre vakṣyate || sarvadā
 samuccayo vā || idhmā-barhiḥgṇ prajājā-'nuyājāṇam ca *nyūnā-'tireke* . . .
⁶⁴⁷ AD 'rddharātrāt ⁶⁴⁸ cf. Brahm. Prāy. 31b: yasya purodāṣau
 duḥśrītāv iti brāhmaṇoktaṁ prāyaścittam pradhāneṣv eva tad bhavati |
 gemeint iet M. S. 1. 4. 13. ⁶⁴⁹ cf. Āp. 9. 15. 18; Āsv. 3. 14. 1.
⁶⁵⁰ A. vikṣāmepto B. vikṣābheyato cf. M. S. 1. 4. 13. ⁶⁵¹ A. kṣāma
 BCD kṣāmaṁ ⁶⁵² cf. oben 2. 1; vgl. Āsv. 3. 14. 2 und Brahm. Prāy. 32a:
 atha yasya purodāṣau kṣayata iti śrutidarśanāt piṇḍapitṛyajñādiṣu punaḥ-
 saṁskāra eva karttavya ity uktaṁ | Agn. Prāy. 16a: haviṣi duḥśrte catuḥ-
 śarāvam odanam brāhmaṇān bhojayet | yadā havir apakvam bhavati tadā
 tenai 'va haviṣā tat karma samāpya catuḥśarāva-parimitam vrihiḥbhir
 odanam paktvā caturo brāhmaṇān bhojayet | dakṣiṇāgnim vihrtya ta-
 'minn odanam paktve 'ty āpastambāḥ | ⁶⁵³ Agn. Prāy. 17b: kṣāme
 śiṣṭene 'ṣṭvā punar yajeta | ekadeśa-dagdhe prāyaścittam na bhavati |
 [yadā] 'vadāna-paryāptam nā 'sti cet tadā tenaiva mātṛa-'pacāreṇaiva

ḍāṣe sarvaksāme nirvapaṇaprabhṛtyām udāhṛtya⁶⁵⁴ | ka-
pāle⁶⁵⁵ naṣṭa⁶⁵⁶ ekahāyanam dadyād⁶⁵⁷ | dhātā dadhātu pituḥ

yāgaḥ kartavyaḥ | tantraṃ samāpya punar-viharaṇā-⁶⁵⁸di tasyaiva yāgaḥ
kartavyaḥ | avadāna-dvaya-paryāptam aksāma-dravyam asti cen naiva
prāyaścittam | idam ekadeśam adagdhasya lakṣaṇam | aśeṣa punar-āvṛttiḥ |
aśeṣa-dagdhā punar-āvṛttiḥ kāryā | sarva-dagdhā ity abhiprāyaḥ | punaryā-
ga-punarāvṛtyor ayaṃ viśeṣaḥ | varttamāna-karma(ṇ) samāpya punar ādi-
ta evā⁶⁵⁹ "rabhya⁶⁶⁰ 'mtataḥ kriyā punar-yāgaḥ | punar-āvṛttiḥ tu varttamāna-
prayoge naṣṭasya haviṣaḥ punar-utpādanam iti punar-utpāditena haviṣā
sa eva prayogaḥ samāpāyitavyaḥ | ayaṃ anayor viśeṣaḥ | kṣāme
śiṣṭene 'ṣt[ve] 'ty asmin prayoge yā dakṣiṇā sā dveṣṭre dātavyā |

⁶⁵⁴ A nudāhatya B mudāhyatya C 'hṛtya ⁶⁵⁵ Diese und die dazwischen-
liegenden Worte fehlen bei D. ⁶⁵⁶ B neṣṭe ACD naṣṭe; cf. Ait. Brāhm.
7, 9: yadi kapālaṃ naṣyet . . . aśvihyām dvikapālaṃ puroḍāsaṃ nivapet |
⁶⁵⁷ Āśv. 3, 13, 9; cf. Āśv. Prāy. 8a: puroḍāsa-śraṇaṇam ārabhya kapālo-
'dvāsana-paryantam kapāle naṣṭa idam (nämlich: agnaye vaiśvānarāya
pūrṇāhutīḥ) eva prāyaścittam || udvasanād ūrdhvaṃ na doṣaḥ || pātrā-
'sādanā-⁶⁵⁸diśraṇaṇād arvāk kapāla-bhedane gāyatrīyā śatākṣarāyā saṃ-
dadhāmi 'ti (Āśv. 3, 14, 10) saṃdhāyā 'bhinnō gharṇo anusamtarantu
(ibid.) prati dadhmo yad atra svāhā yajño 'pyetu devān (ibid.) iti
maṃtrābhyām apsu nikṣipet || evaṃ svā-⁶⁵⁹"dibhir ghrātāny api kapālāni
pūrva-maṃtrābhyām apsu nikṣipet | anyāni mṛṇmayāni pātrāni bhinnāni
asuci-saṃbandhīni vā bhūmir bhūmim agān bhidyatām (Ā. Ś.
3, 14, 12) iti maṃtrenā 'psu nikṣipet || baudhāyanā-⁶⁶⁰"cārya-vāde kapālā-
nudvāsane adhvaryur āśrāvayati cet tadā 'gnaye vaiśvānarāya pūrṇāhutīḥ ||
Āśv. Prāy. 14b: puroḍāsa-śraṇaṇād ūrdhvaṃ api kapālo-'dvāsana-pary-
antam kapāle naṣṭe iṣṭy-asaktau srucam dvādāsa-grhītena caturgrhītena vā
pūrayitvā juhuyāt || agnaye vaiśvānarāya svāhe 'ti || agnaye [vaiś]vānarāye
'dam⁶⁶¹ || pātrā-⁶⁶²"sādanā-⁶⁶³di yāvach-śraṇaṇam kapāla-bhedane gāyatrīyā tvā
śatākṣarāyā saṃdadhāmi⁶⁶⁴ti saṃdhāyā 'bhinnō gharṇo anusamtarantu
(Āśv. 3, 14, 10) || trayastriṃśad devān (ibid.) iti maṃtrābhyām apsu prakṣipet ||
evaṃ āvādhīr āghrātāni kapālāni pūrvamaṃtrābhyām apsu prakṣipet ||
tataḥ kapālā-⁶⁶⁵ntaraṃ prokṣaṇādi kṛtvā yojayet || sarvaprāyaścittam viṣṇu-
smaraṇam ca kuryāt || yathokta-samkhyā-⁶⁶⁶"dhiko-'padhāne nyūno-'padhāne
vā kapālānām parasparaṃ samyān-melanā-'bhāve vā 'ṅgula-dvayo-'rdhva-
pramāṇābhāve vā "jyābhāgā-⁶⁶⁷namtaram adhvaryur vyāhṛtibhiḥ sruvāhutir
juhuyāt || kapālo-'padhānakāle nihitā-'ṅgāre puroḍāso-'padhānāt pūrvam
anugate manasvatim āhavanīye hutvā punaḥ kapāleṣv aṅgāraṃ nida-
dhyāt || anyāni mṛṇmayāni pātrāny akṛta-prayojanāni bhinnāni asuci-saṃ-
bandhīni vā bhūmir bhūmim agān . . . bhidyatām iti maṃtrenā 'psu kṣi-
pet || sarva-prāyaścittam kṛtvā pūrvavat pātrā-⁶⁶⁸ntaraṃ yojayet || yasmin-
kasmimā-cid dārumaye pātre tat-⁶⁶⁹stbāne 'nyau nidhāya bhūr āyur me
dhārayata prāṇam me dhārayata prajāṃ me dhārayata paśūn me dhā-
rayata āyuh prāṇaḥ prajāḥ paśavaḥ parāśidhyerann (TS. 3, 1, 8, 1) ity abhi-
maṃtrīya mīmāḍādi-gaṇena dvādāsa-grhītena srucam pūrayitvā jātavedasi
sunavāma-soma mano jyotir (Āśv. 2, 5, 14) [iti] dvābhyām tisṛbhir mahā-
vyāhṛtibhir juhuyād eṣa durgādi-gaṇaḥ || durgādi-gaṇena hutvā bhūmir

pitānaṣṭo ⁶⁵⁸ gharma viśvāyur yato jātas tato 'py avām ⁶⁵⁹ svāhe
'ti juhuyāt ⁶⁵⁵ | kapāle bhinne gāyatrīā tvā śatākṣarayā sam-
dadhāmi 'ti ⁶⁶⁰ samdhāya dhātā dadhātṽ ity eva juhuyād |
āgneya[m] ekakapālam nirvaped āsvinaṁ dvikapālam vaiṣṇa-
vam trikapālam saumyam catuḥkapālam ⁶⁶¹ | naṣṭe bhinne ca
bhārgavo hotā ⁶⁶² kīṭā-vapannam ⁶⁶² sānnāyām madhya-
mena parṇena mahi dyaur ⁶⁶³ ity antaḥparidhidesē ni-
nayan ⁶⁶⁴ | mahi dyauḥ prthivī ca na imam yajñam mimi-

bhūmim ity āhavanīye praharet || pātra-madhye jalādau varttamāna idam
prayaścittam || kevala-pātrabhede āhavanīye prāyaścittam mīmāṃsādir eva na
bhūr āyur ma ity uktam prayaścittam camdrikāyām || cf. Agn. Prāy. 14 b:
kapāle naṣṭe 'nudvāsīte 'bhyāśrāvīte vā | udvāsānāt pūrvam kapālasya
'śuci-samarga - nimittam | yeṣāṁ śrapaṇā-namtarām udvāsānam teṣāṁ
anudvāsīte kapāle saty āśrāvaṇādi kṛtam ced ubhaye | nimittayor anyata-
ra-nimitte sati vaiśvānareṣṭiḥ kāryā |

⁶⁵⁸ Mān. S. 3. 1. 25.

⁶⁵⁹ I. agām = agān

⁶⁶⁰ Āp. Ś.

9. 13. 8. Āśv. 3. 14. 10. M. S. 1. 4. 13. A wiederholt kṣāme yato syā kṣā-
mam syāt tato yajeta dveṣyāyatam dadyād dakṣiṇām ca puroḍāse; cf.
Brahm. Prāy. 32 b: yadi kapālam bhidyeta gāyatrīā tvā śatākṣarayā sam-
dadhāmiti samdhāyo 'padadhyāt ⁶⁶¹ cf. K. Ś. 25. 5. I. — Brahm. Prāy.
33a sehen noch folgende Möglichkeit vor: dvayo[h kapālayor] bhinnayo[r]
bahūnām cai 'vam eva prthak samdhāyo 'padhānam ekaikaṣya tathā
prakṣepaḥ kecid icha(m) ichamti yato jātam tad apy aro (2) tayato jāte
tad apy agātām (?) yato jātāni tad apy agur iti ye tu madhyama-puru-
ṣeṇa pracaramti tad apy agā svāhe 'ti ... 33 b: atha yasya kapālam
naṣyati 'ti (vgl. M. S. 1. 4. 13) prakṣālya (?) yadā tat (?) haviḥ samtiṣṭhe[t]
tathā-gṇaye vaiśvānarāya dvādaśakapālam nirvaped iti ... 34a: naṣṭādhi-
gatam kapālam apsu praharet iti varttate viśvāyur jāto (?) tātam tad
apy agā svāhe 'ti ... namas te rudra ity anumamtrānam. — vgl. Agn. Prāy.
17a: kapālam bhinnam anapavṛtta-karma gāyatrīā ... samdadhāmi 'ti
samdhāya 'po 'bhyavahareyuh | puroḍāsa-śrapaṇāt prāk kapāla-bhede gāya-
trīā tvā ... 'mī 'ty anena mamtreṇa samdhānaka-dravyaiḥ samdhānam
kṛtvā 'bhinnō gharma jiradānūr yata ārttas (nach Āśv. 3. 14. 10) tad
agan yajñō 'pyetu devān (Āśv. S. 3. 14. 10, cf. Āp. 9. 13. 9) iti
dvābhyām apo 'bhyavahareyuh | evam apalidhā 'bhikṣipteṣu | śvādibhir
abhiḥṣiptāni tad-aśanā-'dibhir abhyasyā 'śuci-sambamdhāni kapālāny abhi-
nnāny apy evam kuryāt | abhinno gharma ity ādi pūrvavat | tato vaiśvānare-
'ṣṭiḥ | ata evā 'nyāni mṛṇmayāni | kapālebhyo 'nyāni mṛṇmayāni bhinnāny
abhinnāni ca | bhūmir bhūmim agān mātā ... bhidyatām ity apa evā
'bhyavaharet ⁶⁶² A hotyātākitābbiḥ na D hotākidyadyannam; cf. Āp. Ś.
9. 2. 5; vgl. oben Anm. 119. ⁶⁶³ RV. 1. 22. 13. ⁶⁶⁴ A niyen B ni-
nayeta C ninayet; Āśv. 3. 10. 23 f. Āp. Ś. 9. 2. 4; — cf. Agn. Prāy. 5 b: yadi
havi[h]ṣu muhyeyuh pātrīā samayā vibhajyā "nupūrveṇa pracared ity
evam devayāniḥ (I.: 'yonih) | bhinna-siktāni ca | ... prajāpate na tvad
etāny anya (RV. 10. 121. 10) iti valmīkavapāyām (vā) sānnāyām duṣṭam
madhyamena palāśa-parṇena juhuyāt | anena svābākārāntena mam-

kṣatām | pīṣṭām no bharimabhiḥ⁶⁶⁵ svāhe 'ti | prāk prayājebhyo⁶⁶⁶ 'ṅgāraṃ barhiṣy adhiṣkanden⁶⁶⁷ namas te astv āya-

treṇa valmīkadvāre prasimcet | apsu vā tūṣṇīm | viṣyamdamā(da)naṃ mahi dyauḥ . . . ity antaḥparidhidesē nirvaṇyuh |

⁶⁶⁵ cf. Āśv. Prāy. 16a: sānnāyyaṃ pāka-samaye kuṃbhīm atītya bahiḥ patati cet tadā tat pātrāṃ[ta]re ādāya paridhi-deśe mahi dyauḥ pṛthivī ca na ity anena ninayet || sarvaprāyaścittam kṛtvā 'vaśiṣṭena yajet || sarva-nāśe punar-dohā²di || āmīkṣa-yāge 'py etat samānam || tasyāḥ payo-vikāratvāt ||
⁶⁶⁶ D prayājebhyaṃ ⁶⁶⁷ cf. Komm. zu Āp. 9. 1. 17: . . . purā prayājebhyo bahiṣparidhy aṅgārāḥ skandet . . . vgl. Brahm. Prāy. 34a: yadi prāk prayājebhyo bahiṣparidhy aṅgāra skandet tam abhimamtrayeta adhvaryu[m] mā 'himsīr ity evam ādibhiḥ purastād daksīnataḥ pāścād uttarata iti mamtraviśeṣair uktam abhimamtrāṇam } yasyāṃ diśi skanno bhavati tatra yo 'vaho mamtrāḥ tenaivā 'bhimamtrāṇam bhavati | anyeṣāṃ ādityaṃ purastād paridadhātīty aparimānatvād ādityasya purastād skanne prāyaścittam na bhavati 34 b: yadi bahavo 'ṅgārā bahiṣparidhi skannā bhavanti tadā 'bhimamtrāṇādi-prakṣepamtaṃ karma pṛthak kartavyam abhihomāś tu ṣaḍ ete ce 'ti abhijuhotīti brahma-prāyaścittāni sruveṇa juhōti 'ti; vgl. auch oben 2. 6 und Āśv. Prāy. 16a: prāk prayājebhyaḥ paridhi-deśād bahir yady aṅgārāḥ patati purastād tadā brahmā tam aṅgāraṃ sruva-damḍena nidadhyāt || mā tapo mā yajñas tapan mā yajñāpatis tapan || namas te astv āyate namo rudrāya te namo yatra niśīdasi adhvaryuṃ mā himsīr yajamānaṃ mā himsīr iti || yadi daksīnataḥ patet sa eva sruvadamḍena nidadhyāt || mā tapo 'si brahmānaṃ mā himsīr yajamānaṃ mā himsīr iti || yadi pāścāt patet tadā . . . hotāraṃ mā himsīr patoṃ mā himsīr yajamānaṃ mā himsīr iti || yady uttarataḥ patet tadā . . . āgnidhraṃ mā . . . yajamānaṃ mā . . . iti || athainam anupraharet || ahaṃ yajñam dadhe nirṣter upasthāt . . . māmadata iha no devā . . . yacchate 'ti || prahr̥tam aṅgāraṃ abhijuhuyāt || sahasra-śṛṅgo vṛṣabho jātavedā . . . pratikāḥ || mā no himsīd dhimsito na tvā jahāmi gopo-ṣaṃ ca no virapoṣaṃ ca no yaccha svāhe 'ti || tataḥ sarva-prāyaścittam viṣṇusmarāṇam ca || cf. Agn. Prāy. 18a folg.: prāk prayājebhyo 'ṅgāraṃ bahiṣparidhi nirvṛttam sruvadamḍanā (l.: 'damḍenā) 'bhinidadhyāt | yadi prayājebhyaḥ prāḥ bahiṣparidhy aṅgāraṃ gachet tadā sruva(m)-damḍena pīḍayet | paridhi-grahaṇam deśo-'palakṣaṇā-r̥thaṃ | na paridhi-praharano-'ttaram eve 'ti niyamah | mā tapo mā yajñas tapan mā yajñāpatis tapan | namas te astv āyate namo rudra parāyate namo yatra niśīdasi | iti pratidīṣaṃ japitvā tato (yadi) purastād ced adhvaryu[m] mā himsī[r] yaja [l.: 'jñam] mā himsīr yaja[mānaṃ] mā himsīr iti | yadi pāścād dhotāraṃ mā himsī[r] patnīṃ mā himsīr yaja[mānaṃ] mā himsīr iti | yady uttarata āgnidhraṃ mā himsīr yaja[mānaṃ] mā himsīr iti | pratidīṣaṃ pūrvamamtra-śeṣaḥ | athai 'nam anuprah[ar]jed ahaṃ yajñam dadhe śarma yachate 'ti tam abhijuhuyāt sahasraśṛṅgo vṛṣabho jātavedāḥ stoma-prṣṭho gṛtvān supratikāḥ | mā no himsīd dhimsito na tvā jahāmi gopo-ṣaṃ ca no virapoṣaṃ ca yacha (Āśv. Ś. 1. 12. 37) svāhe 'ti | Dieses Zitat ist ein besonders deutlicher Beleg dafür, daß die Agn. Prāy. die Mantra

te⁶⁶⁸ namo astu parāyate | namo yatra niśīdasi⁶⁶⁹ 'ty abhima-
ntryā "ham yajñam dadhe nirṛter upasthāt⁶⁷⁰ tam deveṣu pari-
dadāmi vidvān | suprajās tvam śatam hi māmādanta iha no
devā mahi śarma yachate 'ty ādāya sahasraśṛṅga⁶⁷¹ ity
anuprahṛtya | mā no mahāntam⁶⁷² | tvam no agne⁶⁷³ | somā-
nam svaranam kṛṇuhi⁶⁷⁴ brahmaṇaspate kaksivantam ya auśi-
jah | sa tvam no 'gne⁶⁷⁵ | vṛṣabham carṣaṇīnām viśvarūpam
adābhyam bṛhaspatiṁ varenyam⁶⁷⁶ | ud uttamam mumugdhi
no vi pāśam madhyamam cṛta avādhamāni bādhta⁶⁷⁷ | ud
uttamam varuṇe 'ty⁶⁷⁸ etābhir juhuyāt || 1 || sarvāni⁶⁷⁹ ced
āhutivelāyām⁶⁸⁰ patny⁶⁸¹ anālambhukā⁶⁸² syāt tām apa-
rudhya⁶⁸³ yajeta⁶⁸⁴ | samāpyā 'mo 'ham asmi sā tvam⁶⁸⁵

in der speziellen Fassung des Āśv. S. bringen; statt: „na“ liest unser Ms. hier und Blatt 16a: „ne“, also doch wohl: ne 't.

⁶⁶⁸ A. V. 11. 2. 15.

⁶⁶⁹ Āp. 9. 2. 9.

⁶⁷⁰ Āp. 9. 2. 10.

⁶⁷¹ Gemeint ist wohl: A. V. 4. 5. 1.

⁶⁷² A. V. 11. 2. 29.

⁶⁷³ R. V. 4. 1. 4.

Brahm. Prāy. 34 b: sahaṁ yajña ity anena mamtrenā "ṛte sahasraśṛṅga
ity anuprabarati⁶⁷⁴ R. V. 1. 18. 1. ⁶⁷⁵ R. V. 4. 1. 5. ⁶⁷⁶ R. V. 3. 62. 6.

⁶⁷⁷ R. V. 1. 25. 21. ⁶⁷⁸ A. V. 7. 83. 3.

⁶⁷⁹ Korrupt! etwa: savane zu

lesen? ⁶⁸⁰ BC ahutavelāyām; Āp. 9. 2. 1 ff. T. Br. 3. 7. 1. 9. Die
fast wörtliche Übereinstimmung beider Stellen ist textgeschichtlich
bemerkenswert.

⁶⁸¹ A palp

⁶⁸² A anālambhukī; Komm. zu Āp.

9. 2. 1: ārtava-vaśād sparśanā-'narbā ⁶⁸³ AC aparudhye B arupadhye

⁶⁸⁴ K. Ś. 25. 11. 13 folg. bestimmen, daß die menstruierende Frau die zur
Weihe notwendigen Geräte niederlegen und auf Sand sitzen resp. stehen,
nach Ablauf von drei Tagen mit Wasser, dem Kuhurin beigefügt wor-
den ist, sich reinigen und erst alsdann zu bestimmten Diensten zugelassen
werden soll; vgl. Āśv. Prāy. 18 b: sūtikām putravatīm viṁśati-rātreṇa
karmāṇi kārayet || māseṇa strījanīm || tataḥ prāḡ yajamāna eva rajasvalā-
yām api ca karmāṇi kuryāt || sūtake(!) yajamānaḥ karmakāle snātvā kar-
māṇi kuryāt ||; (vgl. auch oben Anm. 257). — Āśv. Prāy. 12 a: anvādhāna-
dine patnī ṛtuma[ti] cet tām vibhāye 'ṣṭih || yo kramam [am]tarvedyām (?)
udag-agram vidhāya patnī-mamtrān yajamāno jayet || etad [d]vitiya-prayo-
ge || vikatiṣu (l: vikṛtiṣu) dvitiyo 'pakramo na bhavati || upakramo-'ttara-
kām ṛtumatī cet sarvatra tām vibhāye 'ṣṭih || prathama-prayoge 'nvāram-
bhaṇīyāyām vrato-'panayanād ūrdhvam cet ṛtumatī tām vibhāya 'nvāram-
bhaṇīyām samāpya yasāyā 'nvārambhaṇīyā tat-karma samāpayet || yathā
"huḥ || iṣṭy-anvārambhaṇīyāyām pāsuke vaikṛtiṣu || vratād ūrdhvam ṛtum
dr̥ṣtvā kuryāt kāryam na lopayet || proṣite yajamāne vrātye 'hani ṛtumatī
cet tadā paṁcame hi yōgaḥ || proṣite 'pi saṁkalpo-'ttarakālam cet tām
aparudhya kuryāt || cāturmāsyeṣu vaiśvadeva-parvaṇo yāge kṛte varuṇa-
praghñā-"diṣy anvārabdhēṣv api malinā-'mbarāyām sve sve kāle 'pa-
rudhyai 'va yāga ity uktam śaradvayyām || ādhāne dakṣiṇā-pratigrahāt
pūrvaṁ cet ṛtumatī tadā 'gnayo laukikā bhavanti || sarvam utsṛjyam
haviṣ apsu kṣiptvā punaḥ samayā-'mptare 'gnyādhānam kuryāt | dakṣiṇā-

iti tasyā dakṣiṇaṃ hastam anvālabhyo 'pāhvayitā⁶⁸⁶ | "butiś ced bahiṣparidhi⁶⁸⁷ skanded āgnidhram⁶⁸⁸ brūyuh⁶⁸⁹ samkrahīṣyāṃ⁶⁹⁰ tvā juhudhī 'ti⁶⁹¹ | tasmai pūrṇapātram dadyāt⁶⁹² | purodāśaś ced adhiśrita udvijed utpated⁶⁹³ vā⁶⁹⁴ tam udvāśya barhiṣy āśādayet kim utpatasi kim utprosthāh⁶⁹⁵ śāntaḥ śānter ihā "gahi | aghoro yajñiyo bhūtvā "sida sadanam

pratigrahā-'namtaram ced rtumati tām aparudhya samāpayet || śudhy-anamtaram agnibotrā-'rambhah ||⁶⁸⁶ AV. 14. 2. 71 cf. Āp. 9. 2. 3.
⁶⁸⁶ A "pākuvitā" D "pā[gr]hū(yi)tā" . ⁶⁸⁷ ABC bahiṣparidhi (A läßt dhi aus) ⁶⁸⁸ D "dhre ⁶⁸⁹ A brūya ⁶⁹⁰ C unklar; wohl: sakrayiṣyān; denkbar wäre samgrahiṣyān; vgl. Āp. 9. 16. 1 und die Bestimmung in Āśv. 3. 13. 16. ⁶⁹¹ Brahm. Prāy. 36b: yadi bahiṣparidhy āhutiḥ skandēd agnidham brūyāt (?) etām samkasya juhudhīti ...; der folgende Komm. liest samkasya ... kasyati gatyarthah; zweifellos besser samkasya; wörtlich identisch mit MS. 1. 4. 13; cf. Mān. Ś. 3. 1. 3. 1 vgl. Āśv. Prāy. 9b: āhuter bahiṣparidhi-skandane pūrvavad abhimrāya "gnidhras tām āhutiṃ juhuyāt || yajamānas tasmai dhānyādi-pūrṇapātram tadānim eva dadyāt | Agn. Prāy. 16a: āhutiś ced bahiṣparidhy āgnidhra etām juhuyāt dhutavate pūrṇapātram dadyāt | yadi hūyamānā "hutir bahiṣparidhi skandet tadā skanū-'bhimarśane kṛte āgnidhras tām ādāya tūṣṇim eva juhuyāt | homaṃ kṛtavate āgnidhrāya tadānim eva yena yena kena cid dhānyādinā rasādinā vā pūrṇa-pātram dadyād iti | Der Sühne bedarf es, wenn die geopferte Speise auf die Streu herabfällt (Āśv. Prāy. 18a): āhuter hūyamānā yadi barhiṣy adhipatet tadā "gnidhraḥ devāṃ janam agan yajñah cakṣande 'ti (Āp. 9. 10. 16) tām anumamrīya tūṣṇim eva juhuyāt || yajamānas tasmai dhānyādi-pūrṇapātram dadyāt || sarva-prāyaścittam viṣṇumaraṇaṃ ca kuryāt || — oder wenn sie nicht ins Feuer fällt (ibid.): hute haviṣi anagnau patite tvam no agne sa tvam no agne (RV. 4. 1. 4 folg.) ity etābhyām adhvaryuḥ sruvāhuti hutvā punar avadāya yajeta ||⁶⁹² Āśv. 3. 13. 17. ⁶⁹³ AB utyuted ⁶⁹⁴ Āśv. Prāy. 18a sieht auch folgende, für die ausgebildete Kasuistik der Sühnezereemonien interessante Möglichkeit vor: ekakapālāḥ purodāśaḥ sarva-hutas tat-paryāvaritane prāyaścittam || yady ekakapālāḥ purodāśaḥ sarva-hutaḥ par[y]āva[r]ta[te] ta[t] tam adhvaryu[h] svasthāne pratiṣṭhāpayet || prajāpater varttanim anuvarttasva nayanu (Āp. 9. 14. 1) yajamāno 'numamtrayate || pratikṣatre namaḥ (Āp. 9. 14. 2) || adhvaryuḥ sruvāhuti juhuyāt || askāṃ dyaur prajanayatu (Āp. 9. 6. 7) svāhā || yajñāye 'dam || askāṃ ajani prājani prajāniśimahi (Āp. 9. 6. 7) svāhā || yajñāye 'dam ||; cf. Agn. Prāy. 17b: yadi purodāśaḥ sphuṭed vo 'tpated vā | yadi purodāśo bhidyāt | uduched (i. udvijed?) vā tadā kim utpatasi sadanam svam iti barhiṣi nidhāya tato mā himsīr asminn āśida barhiṣi ity abhimamtrayet |⁶⁹⁵ cf. Āp. 9. 16. 11; Āśv. 3. 14. 13; Āśv. Prāy. 16b: purodāśasya bhedane patane vā kim utpatasi kim utprosthāh śāntaḥ śānter ihāgāhi sadanam svam iti || barhiṣi nidhāya 'bhimaṃ-trayate || tam [m]ā himsīr devaprerita . . . barhiṣi 'ti || abhimamtraya sarva-prāyaścittam juhuyāt ||

svam āsīda sadanam svam || mā himsīr deva preṣita ājyena
tejasā "jyasva mā naḥ kimcana ririṣo | yoga-kṣemasya śāntiā
asmin āsīda barbir iti | taptam cet karma (guṇo) tv⁶⁹⁶ an-
tariyāt⁶⁹⁶ sarvaprāyaścittam hutvā mo 'dvijen⁶⁹⁷ | (nā 'ngā
"hutim⁶⁹⁸ antarahitām dadyān | na ta-pa-varga-nimittā-'bhāvāt
pradhānalope 'ntarāye⁶⁹⁹ vā nirvaped vyāpadyeta) | śeṣ(ād a-
vadyeṣ)as ced vyāpadyetā "jyena sviṣṭakṛd-ide samāpnuyāt |
samāpte ced duṣṭo⁷⁰⁰ na kṛtām antarām vā vidyāt punariṣṭir
abhyāvarteta | yajño yajñasya prāyaścittir bhavati 'ti || 2
agnyādheye samitsv āhitāsu nā 'gnim grhād uddhareyur nā 'nyata
āhareyur | na prayāyān nā 'nugached | yadi prayāyād anu-
gached vā samvatsaram samvatsarābhiprāyo vā yadi tvared
brahmaudanam paktvā punaḥ samidham abhyādadyā | agni-
hotram ced anabhyuddhṛtam śaraśarāsyād⁷⁰¹ amuṃ samū-
he⁷⁰² 'ti brūyād | viṣyannam⁷⁰³ agne⁷⁰⁴ tvam⁷⁰⁵ na iti⁷⁰⁶ ju-
huyān | madhyamena parṇena mahi dyaur⁷⁰⁷ iti⁷⁰⁸ tan⁷⁰⁹
(madhyame palāśāvānaparṇena mahi dyaur iti⁷⁰⁹ tan ma-
madhyame palāśāvānaparṇena⁷¹⁰ mahi dyaur⁷⁰⁹ ity⁷⁰⁸) antaḥ-
paridhīdeśe ninayed⁷¹¹ | [d]uhyamānā⁷¹² ced avabhi[n]dyād anya-

⁶⁹⁶ A tvāmtariyā B 'nvāyāt; D 'nvāmtariyāt ⁶⁹⁷ A madvijetā
BC mādviženā ⁶⁹⁸ ABC 'hutim ⁶⁹⁹ D ntaye ⁷⁰⁰ AD.
duṣṭe ⁷⁰¹ ABCOD śaraśarā (BC 'rāt) syād; s. auch Āp
9. 6. 10; cf. Āsv. 3. 11. 19; śaraśarāyat; Komm. in Brahm. Prāy. 43 a
faßt dies Wort onomatopöetisch auf: yady adhiśritam . . . śaraśire
'ty eva[n] śabdām kuryāt; so auch Āsv. Prāy. 4 a: agnihotradravyam
adhiśritam śaraśarā-śabdām karoti . . . vgl. Agn. Prāy. 8 b: agnihotram
śaraśarāyat samoṣāmum iti dveṣṭāram udāharet | adhiśrtam agnihotra-
dravyam yadi śabdāyet tadā 'bhimamtrayeta | ⁷⁰² Āp. 9. 6. 10.
⁷⁰³ A viṣpannam B viṣamtam C viṣyamtam ⁷⁰⁴ A agnis ⁷⁰⁵ A
tam C tvan ⁷⁰⁶ Zitiert ist: RV. 5. 24. 1. ⁷⁰⁷ RV. 1. 22. 13;
vgl. Āsv. Prāy. 4 a: atho "dvāsitam tāpavaśena viṣyandamānam agni-
hotra-dravyam tadā mahi dyauḥ prthivī ca na iti mamtreṇa āhavanīyasya
bhaśmānte ninayet | sthāligatena homaḥ | tad-abhāve dravyāmtareṇa
homaḥ | atha bibhatse dravye madhyama-palāśa-parṇena valmika-vapā-
yām prajāpate na tvad etāny anya ity ṛcā prakṣipyā dravyāmtareṇa
homaḥ || athavā tūṣṇīm prakṣipyā dravyāmtareṇa homaḥ | ⁷⁰⁸ D
ityamtam ⁷⁰⁹ Diese und die inzwischengeschalteten Worte fehlen
bei B. ⁷¹⁰ D palāśaparnena ⁷¹¹ Āp. 9. 2. 5; cf. oben Anm. 93
und Agn. Prāy. 8 b: viṣyandamānam mahi dyauḥ prthivī ca na ity āha-
vaniyasya bhaśmānte ninayet | viṣyandamānam tu pūrvavat | adhiśritā-'va-
sthāyām pay[o]-yavāg-vādy-agnihotra-dravya-viṣyandamāna yadā 'gnim
prāpyate tadā sthāli-gata-dravyo-'pary udakam upasiṃcet | athai 'nad
dakṣiṇena pāṇinā 'bhimrāya japati | divam trītyam devān yajño agāt . . .
pūrvahūtau (Ait. Brāhm. 7. 5. 3) | ity etābhyām tata[h] sthāligatam apsu

syām sthālyām⁷¹³ dohayitvā 'dhiśrayed⁷¹⁴ | adhiśriyamānam⁷¹⁵
 ce[t] skanded adhiśritam unniyamānam⁷¹⁶ unnitam punar eva
 sannam⁷¹⁷ ahutam⁷¹⁷ skandet⁷¹⁸ punar āniyā 'nyām⁷¹⁹ do-
 hayitvā 'dhiśrityo 'nniṣya juhuyāt⁷²⁰ | prācīnam ced dhriyamā-
 nam skandet prajāpater viśvabhṛtaḥ skannāhutam asi svāhe
 'ti⁷²¹ | dohanaprabhṛtyā homa⁷²² skandet⁷²³ samudram tvā

prakṣipet | udvāsīte viśyamānane viśyamānena yadā bhūmim prāpyate
 tadā mahi dyauh bharimabbir (RV. 1. 22. 18) ity āhavanīyasya
 bhasma-madhye prakṣipet tataḥ punar-utpattir ubhayatra | ⁷¹³ ABC
 uhyamānā; cf. Āp. 9. 5. 7.

⁷¹³ cf. AP 37. 3. 1 ājyasthālī cyavate pracalati vā ibid. 37. 20. 1
 atha cet (udapātram) prabhajyeta ⁷¹⁴ Brahm. Prāy. 41 b: yadi duhya-
 mānā 'vabhindyād anyām āryakṛtīm prakṣālyā punar dohayet. Daß ārya-
 kṛtīm statt āryattatīm des Textes zu lesen ist, beweist der unmittelbar
 folgende Komm.: yadi duhyamānā 'vabhindyād iti brāhmaṇadarśanād
 anyām āryakṛtīm . . . Agn. Prāy. 6 b: agnihotram adhiśritam sravad abhi-
 maṁtrayeta | adhiśritam agnihotra-dravyam sthālī-mūlena yadi sravati tadā
 sravam abhimamtrayeta | garbham sravanam agadam akarmā 'gnir
 (akarma nach Āśv. S. 3. 10. 31) parastād (Āp. S. 9. 4. 1) iti bhinnam
 siktam vā 'bhimaṁtrayeta (soweit wörtlich gleich Āśv. Prāy. 3 a folg.) |
 sthālī-bhedena vikṣiptam agnihotra-dravyam duṣṭam bhavati | skandana
 ca vikṣiptam ubhayaṁ yavat skannam tāvan-mātram duṣṭa[m] bhavati na
 pātragatam (cf. oben Ann. 724) | samudram vah prahīnomi svām yonim
 api gachata | arisṭā asmākaṁ vīrā mayi gāvah samtu gopatāv (Āśv.
 3. 11. 6; cf. unten in 4. 4) iti maṁtreṇa duṣṭasyā 'bhimaṁtrānā-'bhi-
 marśane maṁtreṇa kuryāt | tata āpo (!) [']bhyavahareyuh | skanne payasy
 etad abhimamtrānam na bhavati agre vakṣyamānatvāt | ⁷¹⁵ A adhi-
 śrayamānam ⁷¹⁶ Bei A dittographiert. ⁷¹⁷ A sannamahutam
 B sannamāhutam C saṁnamamhutam ⁷¹⁸ Brahm. Prāy. 42 a

werden folgende Möglichkeiten aufgezehlt: yady adhiśritam skanded
 yad udvāsyamānam yad[y ud]vāsitam yadi vo 'nniyamānam (?) yady
 unnita[m] yadi purah purāhṛtam (?) [cf. Komm. zu Āp. 9. 6. 2] homāya
 punar avaniyād vāruṇim nigadya vāruṇyā 'jyam juhuyāt (!) imam
 me varuṇa (RV. 1. 25. 19) ity ādya ca nigadya tat tvā yāmi (RV.
 1. 24. 11) 'ty uttarayā juhuyāt tatra karma pradarśyate; — in den Worten
 unseres Textes: punar eva . . . ahutam skandet kann eine Korruption von
 yadi purah parāhṛtam skandet (s. o.) gesehen werden. ⁷¹⁹ ABC anyām

⁷²⁰ Ap. 9. 5. 8 f. ⁷²¹ Vergl. dazu: prajāpater viśvabhṛti tanvam hutam
 asi svāhā Āp. 9. 6. 3; Āśv. 3. 11. 11. ⁷²² BCD homā; l.: ā homāt;

⁷²³ cf. Āśv. Prāy. 3 b: atha dohanādi-prācī[na]-haraṇāt prāg yadi skanne
 samudram va iti maṁtreṇa yad adya dugdham pṛthivīm asṛpta tan
 mayi 'ti [Āśv. 3. 11. 7] cābhimaṁtryo 'pāmsu japet | tad apsu prakṣipyā
 pātragata-śeṣeṇa homaḥ | homā-'samarthe śeṣe 'nyām dugdhvā homaḥ |
 Der Anfang dieses Passus ermöglicht ein Verständnis, wo nicht eine Re-
 konstruktion, des obigen Textes; s. auch die unmittelbare Fortsetzung
 der Āśv. Prāy.: atho 'nnayanādi-pūrvāhuti-paryamtam dugdhā-'di-sādha-

prahiṇomi ⁷²⁴ty apo ⁷²⁵niniyo ⁷²⁵'d uttamam ity abhima-
ntryo 'd uttamam mumugdhi na ⁷²⁶ud uttamam varuṇe ⁷²⁷ti
vāruṇy(en)ā ⁷²⁸'jyā-⁷²⁸hutir ⁷²⁸juhuyā[c] ⁷²⁹| (chāvali ⁷³⁰deva)

raṇa-homa-dravye skanne prajāpater viśvabhṛti tanvaṃ hutam aśi ⁷²⁴ty
[Āp. 9. 6. 3] abhimṛśya apsu prakṣipyā homa[mar]thaśeṣeṇa vāruṇīm
japitvā vāruṇyā pūrvāhutiṃ juhuyāt | anya-homakāla-paryamptaṃ yajamā-
nasyā 'naśanam bhavati | aśeṣe skanne sthālyāḥ punar-unṇayanam kā-
rayitvā pūrvavaj juhuyāt | sthālyām apy abhāve ājyam saṃkriyo 'nniya
pūrvavad dhomādi kartavyam | athavā śeṣeṇa juhuyāt punar unniyā 'śeṣe
ājyam aśeṣe iti nimittatraye prakṛtivad dhomaḥ | vāruṇi japo vāruṇi
homo 'naśanam ca yajamānasya naimittikam karmatrayam punarhomaṃ
ca gāṇagāriḥ || ājyam aśeṣa iti tṛtiya eva nimittam tat trayam śeṣa-
homaḥ punar unniya homa iti kecit | Āśv. Pray. 4b: prācīna-haraṇā-
'nantaram duṣṭe punar-unṇayanam ||

⁷²⁴ AV. 10. 5. 23; Āp. 9. 5. 6; daher werden unreine Substanzen dem
Wasser übergeben; cf. oben Anm. 58. Āśv. 3. 11. 6; Brahm. Prāy. 41b:
samudraṃ vaḥ prahiṇomity aueṇa mamtreṇā 'pa upaniniya nicau [l.:
nicair] dravyam prāpyam yatra skandet tad apo ninayed iti brāhmaṇam
yad adya dugdham abhimantrayati . . . Āśv. Prāy.: atha sthāli-bhedād
bhinnam skannam vā sādharāṇam agnihotra-dravyam abhimamtrayet |
samudraṃ vaḥ gopatāv (Āśv. 3. 11. 6) ity apsu prakṣipet |
⁷²⁵ AB ayoniniyo C apo minīyo D apo nīniyo ⁷²⁶ RV. 1. 25. 21.
⁷²⁷ RV. 1. 24. 15; cf. Agn. Prāy. 7a: āhuti-dvayasyā 'paryāptau anyam
dravyam . . . juhuyāt | etad dohanā-'dy ā prācīna-haraṇāt | prācīnaharaṇāt
prāg agnihotra (l.: 'tre) skanne samudraṃ va ity anenā 'bhimṛśya
yad adya dugdham (cf. Āp. 9. 5. 6) iti payasi | payo-vyatirikte dravye
adhiśritā-'vasthāyām skanne vakṣyamāṇam' brāhm[an]joktam viśyamāṇe
yad abhimarśanam tad bhavati | tataḥ skannam apo 'bhyavahareyuh |
prākṛta eva homaḥ | prajāpater viśvabhṛti tanvaṃ hutam aśi ⁷²⁷ti
(Āp. 9. 6. 3) tatra skannābhimarśanam śeṣeṇa juhuyāt punar unniyā
'śeṣa ājyam aśeṣa etad ā homād vāruṇīm japitvā vāruṇyā juhuyād
anaśanam ā 'nyasmād dhoma-kālāt | tata[h] prayogaḥ | prācīna-haraṇādy-
uttarāhuti-madhye yady agnihotram skandet tadā prajāpater . . . asiti
payo-'bhimarśanam samudraṃ va ity anena tanqūlōdy- abhimarśanam
kṛtvā tataḥ skannam apo 'bhyavaharet | tataḥ śruci madhye homa-dvayasya
paryāpta-dravyam cetainaiva [l.: cet tenaiva] mātṛa-'pacāreṇaiva homaḥ nā
'trā 'bhyānayanam | yadi sarvaṃ skandet tadā punar unniya homaḥ |;
vgl. Ait. Brāhm. 7. 3: yasyā 'gnihotry upāvasiṣṭā duhyamānā spandeta
. . . sā yatra skandayet tad abhimṛśya japet . . . tatra yat pariśiṣṭam
syāt tena juhuyād yady alam homāya syād | yady u vai sarvaṃ siktam
syāt athā 'nyām āhūya tām dugdhvā tena juhuyāt . . . ; cf. Āśv. Prāy. 3b:
pātra-gaṭam tad duṣṭam śeṣā-'bhāve dravyāmtareṇa homaḥ | ⁷²⁸ A
vāruṇe dadyādāyāhutir BC vāruṇyo nadyād ājyāhuti D vāruṇyādogdhā-
dājyāhutir ⁷²⁹ Āp. 9. 6. 1; — Brahm. Prāy. 42b: vāruṇi prāyaścittam
kartavyam varuṇo vā etat (!) yajñasya grhṇāti yad ārchati cf. oben Anm. 724.
⁷³⁰ D 'vaṇi

sāyam [yasya] skanno⁷³¹ homaḥ⁷³² syāt⁷³² prātar nā 'śniyāt |
 prāta[r ya]sya skanno⁷³¹ homaḥ⁷³³ [syāt] sāyam nā 'śniyāu |
 (mantraskannam)⁷³⁴ ced abhivarsen mitro janān yātayati⁷³⁵
 'ti samidham ādhāyā 'nyā(m) dugdhvā punar juhuyād⁷³⁶ | mitro
 janān yātayati bruvāṇo mitro dādāhara prthivim uta dyām |
 mitraḥ kṛṣṭir animiṣā 'bhicaṣṭe mitrāya havyam ghr̥tavaj
 juhota svāhe 'ti⁷³⁷ mantra-samskr̥tam⁷³⁸ | kiṭā-vapannam hira-
 nyagarbha⁷³⁹ iti valmika-vapāyām⁷⁴⁰ avaniyā⁷⁴¹ 'nyām dugdhvā
 punar juhuyāt⁷⁴² || 3 || agnihotram ced anabhyuddhrtam sūryo

731 ABC skanno D skannā 732 A homām syāt B homāsyā
 C homāt D homā syāt 733 BCD homāt cf. Äp. 9. 6. 9; Agn. Prāy.
 8 a: varuṇi-japo vāruṇa-homo 'naśanam ca | 734 I. vielleicht:
 'trasamskr̥tam; s. im folg. 735 RV. 3. 59. 1; Äp. 9. 2. 6 (fast
 wörtlich übereinstimmend); Äśv. 3. 11. 22; K. Ś. 25. 11. 23. 736 Brahm.
 Prāy. 42a: avavr̥ṣtam nā mṛd eva kṛttakasecanam divyādīr adbhīḥ sam-
 sarga ity arthaḥ | paṭalādi-dravya-vihṛtair ity arthaḥ ... tatra bhūr bhuva
 svar iti purastād dhoto vidad ity evam-ādi brāhmaṇa-darśanāt | vyāhṛtīr
 agnihotram iti vo 'cārya mitra iti pūrvam āhutiṃ juhuyāt parisamāpte
 tasminn aparahomānte stome ca parisamāpte 'pare punaḥ (!) ahomo vā
 'parayor ity etat sūtram etad vratam ichamti | teṣām iha prāg aparahomād
 anyām dugdhvā 'tha punar agnihotram juhuyāt (!) anyām dugdhv[je 'ti vā
 'ny]ena dohanam niyamate | kiṃ tu punar agnihotram vidhiyate anyā[d]
 dravyam upādāya punar agnihotram hotavyam iti payasi vā 'vavr̥ṣte ni-
 yamaḥ | kiṃ tarhi sarvadravyeṣv eva vr̥ṣteṣu tatra (!) avavr̥ṣtavaśena
 etat | nai 'tan naimittikam | cf. Agn. Prāy. 9 a: mitro janān yātayati
 bruvāṇa iti samid-āghanam | sragāte (?) 'gnihotra-dravye yadā var̥ṣet tadā
 nimittā-'nantaram mitro ... juhote 'ty āhavanīye samidham ādadhyāt |
 tatas tenaiva homaḥ || vgl. Äśv. Prāy. 4 b: agnihotra-dravye vr̥ṣtīr
 idam (?) ścota(n)ti tadā mitro ... juhota svāhā || mitrāye 'dam || iti samid-
 amptaram nimittā-'nantaram eva juhuyāt || athavā prākṛta-mamtra-sthāne
 ayam tamtraḥ | 737 ABC 'hote 'ti 738 ABCD mamtram-
 739 AV. 4. 2. 7. 740 ABC vapām 741 Mss. apa° resp. api°.

Als Mittel, sich eines unreinen Gegenstandes zu entäußern, gilt das
 Heraufgießen resp. Aussetzen desselben auf einen Ameisen- oder Maul-
 wurfbügel, das Aufhängen auf Bäumen, das Fortwerfen in Wasser.
 Letztere drei Arten bei Beseitigung eines Fötus angewendet: K. Ś. 25.
 10. 14.

742 Äśv. 3. 10. 23; Brahm. Prāy. 43 b: kiṭāvapannam
 prajā(va)patyarcā valmika-vapāyām avaniya bhūr ity upatiṣṭheta ...
 prajāpatyarcā ... hiraṇyagarbha ity etayā aparī punaḥ prajāpate na hi
 tvattānī 'ty etayā ... viṣya (?) samvā valmika-vapāyām kiṭāvapannam
 amṭahparidhy avavr̥ṣte vā vidhānam avanayed iti ...; cf. Agn. Prāy. 5 b:
 duṣṭāni havīṃṣy apsu prakṣipet sarvatra | prajāpate na tvad etāny anya
 (AV. 7. 80. 3) iti valmika-vapāyām vā sānnāyām duṣṭam madhyamena
 palāśa-parṇena juhuyāt | prajāpate ... rāyīnām (!) ity anena svāhākārāṃ-
 tena mamtreṇa valmika-dvāre prasimcet | apsu vā tūṣṇīm |

'bhyudiyād⁷⁴³ ihai 'va kṣemya edhi⁷⁴⁴ mā prahāsir⁷⁴⁵ mām
amum āmuṣyāyaṇam⁷⁴⁵ iti śamayitvā prañiya pravṛttā⁷⁴⁶ tipa-
ttau⁷⁴⁶ maitraṃ caruṃ nirvapet sauryam⁷⁴⁷ ekakapālam |
varo⁷⁴⁸ dakṣiṇā | 'gnin upasamādhāya yajamānaḥ patnī vā 'bhuñ-
jānau vāgyatāv⁷⁴⁹ arañipāṇi⁷⁵⁰ sarvāhnam⁷⁵¹ upāsiyātām⁷⁵² |
dvayor⁷⁵³ gavoḥ⁷⁵³ sāyam agnihotraṃ juhuyād⁷⁵⁴ | agnaye

⁷⁴³ Brahm. Prāy. 51 a: anuddhṛtaṃ ced abhyudiyād uttarato gārha-
patyasya samstīryā 'gnihotra-pātrāṇi prayujya samstīrya (?) pavitram
upādya pavitre prakṣa... (?) sruvaṃ juhūm ājyasthālīm co 'tarataḥ
prayujya agnihotrasya daśahotrābhi ... rśanāntaṃ kṛtvā saṃśādanāni
gārhapatyasya pakayajñadharmaṇā "jyaṃ saṃsrutyō 'ttarataḥ agnihotra-
pātrāṇām avasthāpya caturgrhītaṃ grhītvā pavitre gārhapatye akṛtvā
"jyasthālīm apañiya siddham | ⁷⁴⁴ Āp. 9. 7. 6. (Die differenzieren-
den Bestimmungen finden sich in 9. 7. 2 ff.; cf. 9. 7. 10); Āsv. 3. 12. 7.
⁷⁴⁵ D prahāsīd idam aham amuṣyāyaṇam iti ⁷⁴⁶ A pravṛttāpitau
B pravṛttānīpattau C pravṛttāpipacau ('tvau?) s. hierzu Āp. 9. 7. 6; —
Brahm. Prāy. 58 a folg. behandeln das gleiche Thema; ... prātar agni-
hotraṃ ced abhyudiyād anv agnir uṣasām agram akāśād (M. S. 1. 8. 9) ity
unnītam abhimaṃtrayate | (Komm.) prātar agnihotragrahaṇāt prañite
gnau prātar agnihotrārtham abhyudiyāt ... na hi sūryābhyudaya eva
yasyā 'hutam agnihotraṃ sūryo 'bhyudiyād brāhmaṇa-darśanāt tatre 'daṇ
prāyaścittam anuṣaṅgam kuryād anv agnir ity unnītam abhimaṃtrayate
brāhmaṇadarśanāt ... anādeśād adhvaryur evābhimaṃtrayate ābavanī-
[yaṃ] yajamāna ihai 've 'ty abhimaṃtrayate ... mām amum iti nāma
grhṇāty āmuṣyāyaṇam iti gotraṃ mām yajñadattaṃ bhāradvāja ity evam
anyatrā 'bhā 'mum iti ... prātar vāstor iti aṃtato 'nuṣajed iti sāyam-
agnihotra-kālātikrama uktam | hutai maitraṃ caruṃ nirvapet | sauryam
ekakapālam hute hutamātre sadyahkriyā syād iti | imdhānau dam-
pati vāgyatāv anāśantaṃ sarvāhnam upāsiyātām | ... agnisamipe ...
āsiyātām dvayor gavoḥ sāyam agnihotraṃ juhuyāt ... sāyam patny
anvāste na prātar iti patnyā pratar-anvāsanam eva pratisidhyate ... prātar
agnihotraṃ ced abhyudiyād ... anuddhṛtaṃ ... uddharaṇād ārabhya
prak pūrvaśyā "huter idam prāyaścittam ... vgl. oben 1. 2. ⁷⁴⁷ ABCD
saurya; cf. Āp. 9. 7. 7. ⁷⁴⁸ A vanaro B caro; cf. Āsv. 3. 12. 8.
⁷⁴⁹ Auch der Bruch der Schweigepflicht verlangt Sühne (Āsv. Prāy. 17 a):
yatra vāgyamo vihitas tad-bhreṣe ato devā (RV. 1. 22. 16) iti japed api
vā 'nyām vaiṣṇaviṃ || upāśu-madhyamā-"dir yatra svaro vihitas tad-
bhreṣe 'dhvaryur ābhīr gīrbhīr ... syāma (Taitt. Brāhm. 3. 7. 11. 4—5)
svāhe 'ti sruvāhutīm juhuyāt || yatra ekaśruty-ādi vihitaṃ tad-bhreṣe
viṣṇuṃ śrutvā tad eva punaḥ paṭhet || ⁷⁵⁰ BC arañipāṇi D arañi-
yāni ⁷⁵¹ A sarvātsam BC sarvāhnam ⁷⁵² B upāsidhātām; cf. Āsv.
3. 12. 9. ⁷⁵³ BC dvayokamchoḥ; dvayor gaṭhoḥ; verbessert nach
Āp. 9. 7. 9. ⁷⁵⁴ Brahm. Prāy. 47 a: yadi rudraḥ paśūn abhimanyeta
dvayo gavo sthālyā dohana ca dohayitvā samāniya sajūr jātavedā (M. S.
1. 8. 6) iti pūrvām āhutīm juhuyāt | ... dvayor gavyo sthālyā dohanena
ca (?) dohayitvā ... atha sthālyam samāniya bhūr bhuvaḥ svar agni-

vaiśvānarāya dvādaśakapālaṃ puroḍaśaṃ nirvaped | yadi hy
 ayaṃ divā prajāsu hi manyeta sajur jātavedo⁷⁵⁵ divā prthi-
 vyā haviṣo vihi⁷⁵⁶ svāhe 'ti sajūruho⁷⁵⁷ vā syāt sajur agnaye
 divā prthivyā haviṣo vihi svāhe 'ti dvādaśarātram agnihotraṃ
 juhuyād | yadi na viramayed agnaye⁷⁵⁸ suśīryatamo⁷⁵⁹ juṣasva
 svāhe 'ty aparaṃ dvādaśarātram⁷⁶⁰ niśāyāḥ sāyamāhuter
 atipattir⁷⁶⁰ prātaraśe prātaraḥuter āsādyā 'gnihotraṃ ā⁷⁶¹ ta-

hotraṃ sajur iti co 'kt[va] pūrvām āhutiṃ juhuyāt Bl. 48 a: dvayor
 gavor ekasyā dvayor vā niśidane punaḥ prāyaścittam ity upajātam iti
 kṛtvā prāyaścittam bha[va]ti. Bl. 60 b: dvayor gavoh sāyam agnihotraṃ
 hutvā ...

⁷⁵⁵ Äp. 6. 14. 12. ⁷⁵⁶ C vrihi ⁷⁵⁷ A sajūrudvo B sajūruho
 D sajusaho gemeint: sajur u hai 'va? ⁷⁵⁸ Statt dieser und
 der inzwischengeschalteten Worte setzt D: niśā ⁷⁵⁹ A suśīryatapo
 B suśīryatamo C suśīryatamo ⁷⁶⁰ cf. K. Ś. 25. 10. 23; Agn. Prāy. 4 b:
 atha rātreḥ prathamāḥ praharaḥ sāyamhoma-kālāḥ || daśa ghaṭikāḥ prā-
 tarhoma-kālāḥ || svakāle prāṇiteṣv agniṣu (!) uktakālā-tikrame prāyaścittam
 ucyate | sāyamkāla-'tipattau ājyam ... saṃskṛtya caturgrhiṭam grhiṭvā
 āhavanīye juhuyāt | doṣā vast[o]r namaḥ svāhe 'ti mantrēna | paṇi-
 sā-mūhanādikuṣeṣū 'pasādanāntam kṛtvā bhūr bhuvah svar iti japitvā
 brāhmaṇāya gām dattvā samid-ādhānā-"di-homa-śeṣaṃ samāpya teṣv evā
 'gniṣu vāruṇim iṣṭiṃ pūrnāhutiṃ vā kuryāt | atha prātaḥ-kālā-'tipattau
 prātar vast[o]r namaḥ svāhe 'ti caturgrhiṭam hutvā kuṣeṣū 'pasādanān-
 tam kṛtvā gām dattvā homaśeṣaṃ samāpya (!) āhavanīyam evā 'nuga-
 mayen na dakṣiṇāgnin || punar gārhapatyād āhavanīyam prāṇayet | ihaiva
 kṣemya edhi mā prahāśid [d]evadattam mā bhāradvājaṃ iti prāṇayet |
 atra mantrē yajamāna-nāma iṣṭir mitraḥ sūrya iti devate ||
 abhi yo mahinā divaṃ prthivīm (RV. 3. 59. 7) | pra sa mitra
 marto dūrāt (RV. 3. 59. 2) iti mitrasya caror yājyānuvākye |
 tarāṇir viśvadarśataś anikam (RV. 1. 50. 4) iti sūryasya || pūr-
 nāhutyau vā kurye | tato dāmpatī vāgyatau (s. oben 4. 4) tān evā 'gnin
 jvalaya(m)to upāśiyātām | homakāle anaśnamtau ekasyā gor dugdham
 adhiśṛitya tasmin dvitīya-gor dugdham āṇayet | tenā 'gnihotraṃ hutvā
 dakṣiṇāgny-āhavanīyayor na dhāraṇam | tataḥ prātaḥkāle agnihotraṃ
 hutve 'ṣṭiḥ | agnir vratabhṛd devatā | tvam agne vratabhṛe jātave-
 dah | (A. Ś. 3. 12. 14) || pūrnāmāśavad ānyat || pūrnāhutiṃ vā || atha prā-
 ṇiteṣu homakālātipattau agnin vihiṛtyā "jyam saṃskṛtya juhvaṃ catur-
 grhiṭam grhiṭvā manasvatyā "havanīye juhuyāt || evam aneka-kālā-'tipattāv
 apy eṣaiva prāyaścittih || atita-homā api pakṣa-homa-nyāyena kartavyā
 ity eke | Die Versäumnis eines Manenopfers muß rituell gesühnt wer-
 den (Agn. Prāy. 19 a): apastambo-⁷⁶¹ kta-piṇḍapitryajña-lopa-prāyaścittam |
 piṇḍapitryajña-'tipatti-nimittam caturgrhiṭenā "jyena saptahotaram ho-
 śyām 'ti saṃkalpya caturgrhiṭam grhiṭvā | mahā(m)-haviṃ hotā | satya-
 havir adhvaryuḥ | acyutapājā agnir | acyuta-manā upavaktā | anādhṛṣyaś
 cā 'pratidhṛṣyaś ca yajñasyā 'bhigaraṃ | ayāsyā udgātā | vācaspate bhṛdvidhe
 nāman vidhema te nāma | vidhes tvam asmākaṃ nāma | vācaspatih somam

mitor ⁷⁶¹ āsita | samsthāpyau ⁷⁶² 'm bhūr bhuvaḥ svar janad
[d]oṣā vastoh ⁷⁶³ svāhe 'ti juhuyād | atha prātar ahar-aha ⁷⁶⁴
rātrim ⁷⁶⁴ rātrim ity upasthāne syād | agnaye 'bhyujjuṣasva
svāhe 'ti sruveṇa gārhapatye juhuyād ⁷⁶⁵ | yasyā 'nnaṃ ⁷⁶⁶ nā
'dyāt ⁷⁶⁶ tasmai brāhmaṇāya ⁷⁶⁷ dadyāt ⁷⁶⁷ adhastāt samidham
āharet | smṛtāgnihotri tiraśco darbhān dakṣiṇāgrān ⁷⁶⁸ kuryād |
yasyo 'bhāv anugatau sūryo 'bhiniṃloce ⁷⁶⁹ abhyudiyād vā
'raṇim ⁷⁷⁰ gatā vā naśyeyur ⁷⁷¹ asamārūdhā ⁷⁷¹ vā prakṛtyai

apād mā daivyaś tamtuś chedi mā manuṣyaḥ | namo dive namaḥ prthi-
vyai (M. S. I. 9. 1 Text variiert vgl. TA. 3. 5. 1) svāhā vācaspataye brah-
maṇa idam ta ity āhavanīye juhōti | Das Verfehlen des richtigen Zeit-
punktes ist selbst bei Einzelheiten des Opfervollzuges ominös (Āśv. Prāy.
18 a): *vaṣaṭkāre anāgate atite vā* Noch mehr bedarf das ver-
sehbliche Auslassen eines Opfers oder Opfergliedes der Sühne (Āśv.
Prāy. 18 b): *prayājā-'dy-amaḥ-karaṇe aṣṭau vyāhṛtiś ca sruveṇa*
juhuyāt || pīṇdapitryajñā-'karaṇe 'py etat prāyaścittam || tad etat samīṣṭa-
yaḥ pūrvam kāryam || sarvatrā 'karaṇe Die versäumte heilige
Handlung muß nachgeholt werden (ibid.): *prāyaścitte kṛte paścād*
atitam api karma vai kāryam ity eka ācāryā ne 'ty ane[ke] 'pi
vipaścitaḥ || pathikṛṇ-mukhenā 'tipanna-yāgam vā juhuyād iti kecit || tad
etat iṣṭy-antārā-'rambbhāt prāg yadā tatra kāraṇa-vaśān na kṛtam tadā
pathikṛṇ-mukhene 'ṣṭy-antaram kāryam || Auch bedarf es der Sühne,
wenn gegen die beim Opfer vorgeschriebene Observanz in irgend einer
Weise verstoßen wird (Agn. Prāy. 14 a): *athā "gneyyā iṣṭayo vrata-*
'tipatāu vratapataye vrata-lopa-nimitta eve 'ṣṭiḥ kāryā | sagnāv agni-
pranayane 'gnivate | oder wenn die heiligen Feuer bei ihrer Anlegung
verwechselt werden: *yady anyo 'gnir āhavanīyāyatane āhavanīyārtham*
uddhriyate tam agnim anidhāyai 'va smarati cet tadā "yatanastham
uduhye "dānīm uddhṛtam nidadhyāt | tathā 'satī 'ṣṭir na bhavati | eta-
sminn api pakṣe yady anapavṛtta-karmo 'duhyeta tadā vyāhṛtibomaḥ
karttavyaḥ || apavṛttam tu na kīṃcid api prāyaścittam || tadā smṛtau
etasmīn pūrva-praṇīte nidadhyāt tadā 'gnivate 'ṣṭiḥ kāryā ||

⁷⁶¹ A antamitor

⁷⁶² A samānya BCD sāmāny

⁷⁶³ B

⁷⁶⁴ vāstāḥ

⁷⁶⁴ ABCD -aha rātrim

⁷⁶⁵ Brāhm. Prāy. 2 b

zitiert als maßgebend für alle Sühnezeremonien: *brahmā prāyaścittāni*
sruveṇa juhōty etat sūtram. Agn. Prāy. 19 a: sruveṇa juhuyād brahmā |
sarvatre 'ṣṭika-prāyaścittēsu brahmaiva karttā | Śroutapṛāy. Candrikā 1 a:
homa-sādhana-pātrā-'nuktau juhuh | caturgrhītā-'di-viśeṣā-'nuktau juh-
vām ekagrhitam | vahni-viśeṣā-'nuktāv āhavanīyaḥ | kartṛ-viśeṣā-'nuktāv
adhvaryuḥ | karma-madhye patitāni prāyaścittāni tu ājyena bha-
vanti |

⁷⁶⁶ A yasyānnaṇādyāt

⁷⁶⁷ A 'dayadyād;

BCD 'yadadyāt

⁷⁶⁸ BC dakṣiṇāgnān

⁷⁶⁹ BC bhiniṃloce; D bhiniṃproced

⁷⁷⁰ C 'yānim

⁷⁷¹ B 'yu samā' C yuḥ samā' D yurasa-

mārūḍho

"va punar ādadhīta⁷⁷² || 4 || iti yajñaprāyaścitte *caturtho*
*'dhyāyaḥ samāptaḥ*⁷⁷³ ||

⁷⁷² Āśv. 3. 12. 29 f.; Brahm. Prāy. 51 b: yasyo 'bhā[v]gārhapatyā-
'havanīyāv anugatau sūryo 'bhyastam iyāt abhyudiyād vā punarā-
dheyam eva tasya prāyaścittiḥ; K. Ś. 25. 3. 24; cf. Āśv. Prāy. 10 b:
gārhapatyā-"havanīyayor nāse tū 'bhaya-niṣṭha-bhasmanā 'rañi ayaṃ
ta (RV. 3. 29. 10) iti mantreṇa saṃsprīṣye 'taḥ prathamam jājñe agniḥ
svād yoner prajānan (Kauś. S. 133. 6) mathitvā gārhapatya ādhāya
tata āhavanīyaṃ prañiya pūrvoktaṃ prāyaścittaṃ [d. h.: die beim Er-
löschen des gārhapatya-Feuers angewandte] kuryāt || ubhayor ubhaya-
sāpekṣatvena kramā-'nupattech || tata ubhayatrā 'nvādhāno-'pasthāne ||
⁷⁷³ BC lesen statt dieses Kolophons: ity atharvavede vaitānasūtre prāya-
ścitta-prasaṅge dvādaśamo 'dhyāyaḥ || 12 ||; B beginnt sodann mit: om
D ity atharvavede vaitānasūtre prāyaścitta-prasaṅge dvādaśo 'dhyāyaḥ |